

Journal of International Relations Studies

Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi

Official journal of Atatürk University Faculty of Economics and Administrative Sciences

Volume 3 • Issue 2 • December 2023

Journal of International Relations Studies

Editor

Mehmet Sait DİLEK

Department of International Relations, Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Erzurum, Turkey
E-Mail: msdilek@atauni.edu.tr

Associate Editors

Ali Servet ÖNCÜ

Department of International Relations, Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Erzurum, Turkey
E-Mail: aliservetoncu@atauni.edu.tr

Vakur SÜMER

Department of International Relations, Selçuk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Konya, Turkey
E-Mail: vsumer@selcuk.edu.tr

Duman ZHEKENOV

Department of International Relations, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan
E-Mail: Duman.Zhekenov@kaznu.kz

Gülşen AYDIN

Department of International Relations, Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Erzurum, Turkey
E-Mail: gulsenaydin@atauni.edu.tr

Mustafa Tayfun ÜSTÜN

Department of International Relations, Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Erzurum, Turkey
E-Mail: tayfun.ustun@atauni.edu.tr

Hulusi Ertuğrul UMUDUM

Department of International Relations, Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Erzurum, Turkey
E-Mail: ertugrul.umudum@atauni.edu.tr

Müge YÜCE

Department of International Relations, Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Erzurum, Turkey
E-Mail: muge.yuce@atauni.edu.tr

Sinem ÇELİK

Department of International Relations, Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Erzurum, Turkey
E-Mail: sinem.tan@atauni.edu.tr

Murat KURUN

Department of International Relations, Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Erzurum, Turkey
E-Mail: murat.kurun@atauni.edu.tr

Oğuzhan ÖZDEMİR

Department of International Relations, Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Erzurum, Turkey
E-Mail: oguzhanozdemir@atauni.edu.tr

Kübra ÇAĞLAR HEKİMOĞLU

Department of International Relations, Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Erzurum, Turkey
E-Mail: kubra.caglar@atauni.edu.tr

Book Review Editor

Nazlı Müge ÖNDER

Department of International Relations, Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Erzurum, Turkey
E-Mail: nazlionder@atauni.edu.tr

Founder
İbrahim Kara

General Manager
Ali Şahin

Journal Managers
Deniz Kaya
Irmak Berberoğlu
Arzu Arı

Finance Coordinator
Sinem Fehime İlhan

Publications Coordinators

Alara Ergin
İrem Özmen
Derya Azer
Beril Tekay
Nisanur Atıcı
Şeref Mert Gücün
Simge Akkaş

Web Specialists

Erdem Ercivan
Doğan Oruç

Project Assistant

Batuhan Kara

Contact

Publisher: Atatürk University
Address: Atatürk University, Yakutiye, Erzurum, Turkey

Publishing Service: AVES
Address: Büyükdere Cad., 199/6, 34394 Şişli, İstanbul, Turkey
Phone: +90 212 217 17 00
E-mail: info@avesyayincilik.com
Webpage: www.avesyayincilik.com

Journal of International Relations Studies

Advisory Board

Hayati AKTAŞ

Department of International Relations, Akdeniz University, Faculty of
Economics and Administrative Sciences, Antalya, Turkey
E-Mail: hayatiaktas@akdeniz.edu.tr

Barış ÖZDAL

Department of International Relations, Uludağ University, Faculty of
Economics and Administrative Sciences, Bursa, Turkey
E-Mail: ozdalb@uludag.edu.tr

Ghia NODIA

Iliia State University, International School for Caucasus Studies,
Tbilisi, Georgia
E-Mail: ghian@iliauni.edu.ge

Sagyngali Zholamanuly AYDARBAYEV

Department of Internatioal Law, Al-Farabi Kazakh National
University, Kazakhstan
E-Mail: aydarbaevs@gmail.com

Mohammad Hassan KHANI

Department of Politics & Islamic Studies, Imam Sadiq University,
Tehran, Iran
E-Mail: khani@isu.ac.ir

Journal of International Relations Studies

AIMS AND SCOPE

Journal of International Relations Studies is a scientific, open access, online-only periodical published in accordance with independent, unbiased, and double-blinded peer-review principles. The journal is an official publication of the Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, and published biannually in June and December. The publication languages of the journal are Turkish and English.

Journal of International Relations Studies aims to contribute to the literature by publishing manuscripts at the highest scientific level in politics and international relations studies. The journal publishes research articles, letters to the editor, book reviews and critiques that are prepared in accordance with ethical guidelines.

The scope of the journal includes but not limited to relevant to the topics of political history, political science and public administration, international relations, international law, political sociology, conflict resolution and mediation, migration and migrant issues, and regional studies and all other related interdisciplinary theoretical research.

The target audience of the journal includes researchers and specialists who are interested or working in all fields in the journal's scope.

Journal of International Relations Studies is currently indexed in EBSCO.

The editorial and publication processes of the journal are shaped in accordance with the guidelines of the Council of Science Editors (CSE), Committee on Publication Ethics (COPE), European Association of Science Editors (EASE), and National Information Standards Organization (NISO). The journal is in conformity with the Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing (doaj.org/bestpractice).

All expenses of the journal are covered by the Atatürk University. Processing and publication are free of charge with the journal. No fees are requested from the authors at any point throughout the evaluation and publication process. All manuscripts must be submitted via the online submission system, which is available at <https://www.intrelations-ataunipress.org>. The journal guidelines, technical information, and the required forms are available on the journal's web page.

Disclaimer

Journal of International Relations Studies is an open access publication, and the journal's publication model is based on Budapest Access Statements or opinions expressed in the manuscripts published in the journal reflect the views of the author(s) and not the opinions of the editors, editorial board, and/or publisher; the editors, editorial board, and publisher disclaim any responsibility or liability for such materials.

Open Access Statement

Journal of International Relations Studies is an open access publication, and the journal's publication model is based on Budapest Access Initiative (BOAI) declaration. All published content is available online, free of charge at <https://www.intrelations-ataunipress.org>. Authors retain the copyright of their published work in the Journal of International Relations Studies. The journal's content is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial (CC BY-NC) 4.0 International License which permits third parties to share and adapt the content for non-commercial purposes by giving the appropriate credit to the original work.

From January 2023 onwards, content is licensed under a Creative Commons CC BY-NC 4.0 license. The journal's back content was published under a traditional copyright license however the archive is available for free access.

You can find the current version of the Instructions to Authors at www.intrelations-ataunipress.org/

Editor in Chief: Mehmet Sait DİLEK

Address: Atatürk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Erzurum, Turkey

E-mail: msdilek@atauni.edu.tr

Publisher: Atatürk University

Address: Atatürk University, Yakutiye, Erzurum, Turkey

Publishing Service: AVES

Address: Büyükdere Cad., 199/6, 34394 Şişli, İstanbul, Turkey

Phone: +90 212 217 17 00

E-mail: info@avesyayincilik.com

Webpage: www.avesyayincilik.com

Journal of International Relations Studies

AMAÇ VE KAPSAM

Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi; bağımsız, tarafsız ve çift-kör hakem değerlendirme ilkelerine bağlı yayın yapan, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin açık erişimli bilimsel elektronik yayın organıdır. Dergi Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki sayı olarak yayınlanmaktadır. Yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir.

Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi, siyaset ve uluslararası ilişkiler çalışmaları alanlarında yüksek bilimsel kaliteye sahip özgün araştırma, editöre mektup, kitap incelemesi ve eleştirisi türündeki makalelerle literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Dergi kapsamına siyasi tarih, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, uluslararası hukuk, siyaset sosyolojisi, çatışma çözümü ve arabuluculuk, göç ve göçmen sorunları, bölgesel çalışmalar gibi konular girmektedir.

Derginin hedef kitlesini derginin kapsamındaki alanlarda araştırma yapan bilim insanları, amatör ve profesyonel olarak çalışanlar ve bu alana ilgi duyan tüm kişiler oluşturmaktadır.

Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi EBSCO'da indekslenmektedir.

Derginin editöryel ve yayın süreçleri Council of Science Editors (CSE), Committee on Publication Ethics (COPE), European Association of Science Editors (EASE) ve National Information Standards Organization (NISO) kılavuzlarına uygun olarak biçimlendirilmiştir. Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi'nin editöryel ve yayın süreçleri, Akademik Yayıncılıkta Şeffaflık ve En İyi Uygulama (doaj.org/bestpractice) ilkelerine uygun olarak yürütülmektedir.

Derginin tüm masrafları Atatürk Üniversitesi tarafından karşılanmaktadır. Makale değerlendirme ve yayın işlemleri için yazarlardan ücret talep edilmemektedir. Tüm makaleler <https://www.intrelations-ataunipress.org/> sayfasındaki online makale değerlendirme sistemi kullanılarak dergiye gönderilmelidir. Derginin yazım kurallarına, gerekli formlara ve dergiyle ilgili diğer bilgilere web sayfasından erişilebilir.

Sorumluluk Reddi

Dergide yayınlanan makalelerde ifade edilen bilgi, fikir ve görüşler Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi, Baş Editör, Editörler, Yayın Kurulu ve Yayıncı'nın değil, yazar(lar)ın bilgi ve görüşlerini yansıtır. Baş Editör, Editörler, Yayın Kurulu ve Yayıncı, bu gibi yazarlara ait bilgi ve görüşler için hiçbir sorumluluk ya da yükümlülük kabul etmemektedir.

Açık Erişim Beyanı

Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi yayınlanma modeli Budapeşte Açık Erişim Girişimi (BOAI) bildirisine dayanan açık erişimli bilimsel bir dergidir. Derginin arşivine <https://www.intrelations-ataunipress.org/> adresinden ücretsiz olarak erişilebilir. Yazarlar Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi'nde yayınlanmış çalışmalarının telif hakkını elinde tutar. Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi'nin içeriği, Creative Commons Atıf-GayriTicari (CC-BY-NC) 4.0 Uluslararası Lisansı ile yayınlanmaktadır. Söz konusu telif, üçüncü tarafların içeriği uygun şekilde atıf yapmak koşuluyla, ticari olmayan amaçlarla paylaşımına ve uyarılmasına izin vermektedir.

2023 Ocak'tan itibaren dergi Creative Commons CC BY-NC 4.0 lisansı ile yayın yapmaya başlamıştır. Bu tarihten önceki dergi içeriği ücretsiz erişime açık olmakla birlikte geleneksel telif sistemiyle yayınlanmıştır.

Yazım Kuralları'na <https://www.intrelations-ataunipress.org/> adresinden ulaşabilirsiniz.

Baş Editör: Mehmet Sait DİLEK

Adres: Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Erzurum, Türkiye

E-mail: msdilek@atauni.edu.tr

Yayıncı: Atatürk Üniversitesi

Adres: Atatürk Üniversitesi, Yakutiye, Erzurum, Türkiye

Yayınevi: AVES

Adres: Büyükdere Cad., 199/6 34394 Şişli, İstanbul, Turkey

Tel: +90 212 217 17 00

E-mail: info@avesyayincilik.com

Web sayfası: www.avesyayincilik.com

Journal of International Relations Studies

CONTENTS

Araştırma Makaleleri / Research Articles

- 49 Chasing a Mirage? Examining the South Sudan's Quest for Democracy and Sustainable Peace
Bir Serabın Peşinde misiniz? Güney Sudan'ın Demokrasi ve Sürdürülebilir Barış Arayışının İncelenmesi
Saul Kipchirchir MARİGAT
- 57 Mülteci Kavramı İle İlgili Ulusal Tez Merkezi'nde Yer Alan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Bibliyometrik Analizi
Bibliometric Analysis of Master's and Phd Thesis on the Concept of Refugee Located in the National Thesis Center
Aleyna TOPAL ŞAHİNTÜRK
- 77 Economic Cyber Espionage: The US-China Dilemma
Ekonomik Siber Casusluk: ABD-Çin İkilemi
Juma Mdimu RUGINA
- 91 Çin'in Balkanlardaki Yükselen Yapısal Gücü: Politikalar, Etkiler ve Bölgesel Denge Arayışları
China's Rising Structural Power in the Balkans: Policies, Influences, and the Search for Regional Balance
Muharrem BAYRAK, Fevzi KIRBAŞOĞLU
- 101 Venezuela'da Popülist Liderlik Örneği Olarak Hugo Chavez Dönemi (1998–2013)
Hugo Chavez Period as a Case of Populist Leadership in Venezuela (1998–2013)
Selin KARANA, Beyza YANGIN

Kitap İncelemesi / Book Review

- 112 Dağlık Karabağ Sorunu: İkinci Karabağ Savaşı'nda Ermeni Diasporasının Ulusötesi Faaliyetleri, Astana Yayınları, 2023, s. 163
The Issue of Nagorno-Karabakh: Transnational Activities of the Armenian Diaspora in the Course of the Second Karabakh War, Astana Publishing, 2023, p.163
Onur YILMAZ

Acknowledgement of Reviewers / Hakemlere Teşekkür

- 114 Acknowledgement of Reviewers

Chasing a Mirage? Examining the South Sudan's Quest for Democracy and Sustainable Peace

Bir Serabın Peşinde misiniz? Güney Sudan'ın Demokrasi ve Sürdürülebilir Barış Arayışının İncelenmesi

Saul Kipchirchir MARIGAT

Institute of Diplomacy and
International Studies, University of
Nairobi, Nairobi, Kenya

ABSTRACT

South Sudan's quest for a democratic government and sustainable peace is increasingly becoming elusive, because of several challenges including lack of political will, arms embargo, the diminishing role of the regional and international community, inadequate resources to fund the implementation of the agreement, and the widespread insecurity in various parts of the country. The article notes that these challenges have remained constant since 2015, undermining the implementation of the Agreement on the Resolution of Conflict in the Republic of South Sudan, the Revitalized Agreement on the Resolution of Conflict in the Republic of South Sudan, and the newly extended roadmap ending in March 2025. The study concludes that unless South Sudan, probably with assistance of the regional and international community, sufficiently address the aforementioned challenges, a democratic governance remains a mirage.

Keywords: Chasing a mirage, Revitalized Transitional Government of National Unity, South Sudan, South Sudan Peace Agreement

Öz

Güney Sudan'ın demokratik bir hükümet ve sürdürülebilir barış arayışı, siyasi irade eksikliği, silah ambargosu ve bölgesel ve uluslararası toplumun azalan rolü, anlaşmanın uygulanmasını finanse etmek için yetersiz kaynaklar ve ülkenin çeşitli bölgelerinde yaygın güvensizlik gibi çeşitli zorluklar nedeniyle giderek zorlaşmaktadır. Makale, bu zorlukların 2015'ten bu yana sabit kaldığını ve Güney Sudan Cumhuriyeti'ndeki Çatışmanın Çözümüne İlişkin Anlaşma'nın (ARCSS), Güney Sudan Cumhuriyeti'ndeki Çatışmanın Çözümüne İlişkin Yeniden Canlandırılmış Anlaşma'nın (R-ARCSS) ve Mart 2025'te sona erecek olan yeni uzatılmış Yol Haritası'nın uygulanmasını baltaladığını belirtiyor. Çalışma, Güney Sudan'ın ve muhtemelen bölgesel ve uluslararası toplumun yardımıyla yukarıda bahsi geçen zorlukları yeterince ele almadığı sürece, demokratik bir yönetimin bir serap olarak kalacağı sonucuna varmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bir serabın peşinde, Yeniden Canlandırılan Ulusal Birlik Geçiş Hükümeti, Güney Sudan, Güney Sudan Barış Anlaşması

Received/Geliş Tarihi: 06.09.2023

Accepted/Kabul Tarihi: 07.11.2023

Publication Date/Yayın Tarihi: 29.12.2023

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:
Saul Kipchirchir MARIGAT
E-mail: saulmarigat@gmail.com

Cite this article as: Marigat, S.K. (2023). Chasing a mirage? Examining the South Sudan's quest for democracy and sustainable peace. *Journal of International Relations Studies*, 3(2), 49-56.

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International License

Introduction

The signing of the Agreement on the Resolution of Conflict in the Republic of South Sudan (ARCSS) in August 2015 projected a ray of hope, warming the hearts of not only the people of South Sudan but the entire Horn of Africa region. There was hope that sustainable peace, security across the country, and democratic governance were forthcoming. However, within no time, things took a turn as the country could not make any progress in the implementation of the agreement, spiraling the situation out of control.

In what seemed to be downplaying pressure from the international community, the parties signed ARCSS, but with little commitment, and failed to take ownership throughout the implementation phase (Blackings, 2018). Consequently, the agreement could not hold as most of the provisions, apart

from the formation of the Transitional Government of National Unity (TGoNU), were not implemented or seriously lagged behind schedule. Subsequently, a few days into the implementation of the agreement, the parties to the conflict violated the cease-fire, as was reported in numerous Joint Monitoring and Evaluation Commission (JMEC) reports, signifying a commitment deficit.¹

Throughout 2016 and 2017, conflict prevailed in most parts of South Sudan; a cease-fire was impossible, and the humanitarian situation continued deteriorating. During the period, the security situation was exacerbated by fighting that erupted in Unity State, Wau, Eastern Lakes State, several areas of Jonglei State, Western Bahr El-Ghazal, and Upper Nile State (JMEC Report, April 2017). The situation was further worsened by the rising incidences of cattle rustling among different communities in various parts of the country. In essence, there was war during the period in almost every part of South Sudan, including the Equatoria region, a place considered to be relatively peaceful (Mairi, 2018).

With the aforementioned developments, coupled with the ticking time, it was clear that ARCSS was collapsing. Therefore, the country and other stakeholders, including the international community had to resuscitate the peace agreement by renegotiating afresh. The new negotiation gave birth to the Revitalized ARCSS (R-ARCSS) that was signed in September 2018 in Addis Ababa, Ethiopia. The R-ARCSS renewed hopes for the people of South Sudan after establishing a permanent cease-fire and promising democratic governance in 36 months (chapter 1 of the R-ARCSS, 2018). Comparably, the R-ARCSS has yielded better results as the cease-fire has largely been held and some provisions of the agreement have been implemented. However, the implementation of the agreement continues to miss critical milestones and deadlines, necessitating an extension of timelines by two years, up to the end of February 2025.

The extension of the agreement, in a detailed and itemized roadmap, was met with mixed reactions from various stakeholders. The hopefuls noted that it was the only way to prevent the country from sliding into war again. Pessimists, including the Troika and the European Union (EU), castigated the extension roadmap, arguing that the Revitalized TGoNU (R-TGoNU) was not serious in the implementation of the agreement. Nevertheless, the Revitalized JMEC (RJMEC) granted extension, and the roadmap has since taken off. The big question is, will the R-TGoNU manage to deliver a democratically elected government by the end of February 2025? This article attempts to analyze the challenges that led to the collapse of ARCSS and the extension of R-ARCSS and that may continue to undermine the implementation of the roadmap.

Methods

This study employed both secondary and primary sources of information. For secondary sources of information, the study relied on periodic reports from lead institutions like the RJMEC and the United Nations (UN) and news from various digital and print media houses operating from within and without South Sudan. On the other hand, the study used a purposive sampling technique to reach the targeted respondents, who specifically are involved in the implementation of the South Sudanese peace agreement or work with the government.

Subsequently, the researcher—using unstructured questions—interviewed the respondents, extracting the necessary information to depict the challenges involved in the implementation of the peace agreements in South Sudan. Notably, the researcher strictly observed ethical considerations in regard to the safety of respondents by ensuring that they were kept anonymous, avoiding any leads that could unmask them. Throughout the article, names of the respondents have not been revealed. Instead, the researcher has tried to generally describe the respondents' profession, portraying their level of knowledge in the subject area, so as to benefit the readers and boost the credibility of the findings. Further, all the materials accessed from the secondary sources have been properly acknowledged by citing the authors within the text and in the bibliography. After the collection of the necessary information from both secondary and primary sources, the author carried out content analysis and collation. Later, the author presented the findings in prose.

Challenges Surrounding South Sudan's Quest for Peace and Democratic Rule

South Sudan has and continues to face multifaceted challenges that are likely to undermine the country's quest for democracy and sustainable peace. This study found that resource inadequacy, widespread violence, power politics, arms embargo, and the diminishing role of the international community are key variables that have and could undermine the implementation of the peace agreement(s).

Resource Inadequacy and Misappropriation

South Sudan is a third world country with an estimated 76% of its population in need of humanitarian assistance (World Bank Report, 2023). Largely, South Sudan depends on oil and gas resources, which account for at least 95% of its export income and contributes to approximately 40% of the country's gross domestic product (African Development Bank, 2020). Notably, the oil sector is the largest employer, followed by far by the low-paying agriculture and pastoralism.

During the implementation of the R-ARCSS, which coincided with the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic period 2020–2021, global crude oil prices fell significantly, affecting South Sudan's already dwindling economy (United Nations Economic Commission for Africa, 2020). Notably, COVID-19 pandemic not only affected the global crude oil prices—which reduced South Sudan's revenue—but it also slowed down global economic activities as a result of restricted human movements or total lockdowns in various parts of the world. The lockdowns and restricted movement of people resulted in the disruption of the global supply chain of essential goods and services, further hurting the already dire economic situation in South Sudan. This was besides the increased expenditure on COVID-19-related supplies such as personal protective equipment, quarantine facilities, and testing kits, further taking away funds from the implementation of R-ARCSS.

¹ JMEC reports of 2017 inform that both the government and opposition forces violated the cease fire by exacerbating attacks in various parts of the country.

Paradoxically, South Sudan is accused of gross mismanagement of public resources as well as lack of prioritization in government spending (World Bank, 2020). In 2019, for instance, South Sudan was ranked the second most corrupt country in the world, beating only Somalia (Transparency International, 2020). The R-ARCSS has also clearly called on the government to build a legal and institutional framework to ensure transparent, accountable, and robust management of public resources in a bid to reduce the plundering (Chapter IV of R-ARCSS, 2018).

Noteworthy, the implementation of the R-ARCSS is an expensive venture; it provides for the formation of a government, several legal and accountability institutions as well as a unified force have to be put in place. This is why there are calls from all fronts— including the agreement itself, the EU, and the troika—that South Sudan must put in place legal and institutional frameworks to generate and prudently utilize revenue. Unfortunately, the lack of resources or the mismanagement of it thereof has significantly affected the implementation of the peace agreement as demonstrated hereafter.

The inadequacy of resources—for whatever reasons, including lack of proper revenue collection strategies, corruption, poor prioritization, or inadequate support from the international community—has continued to undermine the implementation of various parts of the two agreements (ARCSS and R-ARCSS) as well as the newly agreed extended roadmap. On the unification of forces, which is a very expensive venture, unavailability of funds has hampered the full realization of the spirit of the agreement. For instance, the unification process has suffered logistical, material, as well as technical progress due to the lack of resources. Cantonments including in Western Equatoria and Wau, for instance, faced acute shortages in food stuff, medicine, sanitary services, water, and dignity kits for the female recruits (RJMEC April report, 2020).

Resource inadequacy has also hampered the implementation of other parts of the agreement, including the agreement monitoring institutions. For instance, between February and April 2017 monitoring period, the Strategic Defense and Security Review Board did not meet to perform its mandate due to lack of resources. Further, during the same monitoring period, the Commission of Truth, Reconciliation, and Healing downed its tools due to, among other things, lack of funds to carry out its operations (JMEC quarterly report, April 2017). In March 2023, the National Constitution Amendment Committee (NCAC) suspended its operations, citing lack of facilitation by the government (Alex, 2023). The NCAC claimed that they had not been paid for over the last three years, casting doubts on South Sudan's democratic journey.

Sadly, South Sudan's financial woes seem to be undergoing a vicious cycle. According to a senior official working with the South Sudan Anti-Corruption Commission (interviewed on June 10, 2023 in Juba), the existing accountability institutions are struggling to perform their mandates due to inadequate funding. The respondent expressed pessimism that institutions such as South Sudan Anti-Corruption Commission (SSACC) remain ineffective because they are not properly funded. This sentiment therefore dims hopes of South Sudan attracting assistance from the international community—such as Troika and EU—who are categorical that South Sudan must establish a robust public resource management system before they resume their financial support (Mamer, 2022).

Widespread Violence and Insecurity

The pervasive conflict and insecurity in South Sudan, in violation of the cease-fire agreements, continue to undermine the country's democratic journey and quest for peace and stability. All the local peace monitoring institutions and international organizations, including the UN, agree that South Sudan has witnessed widespread insecurity in most parts of the country. First, the implementation of ARCSS was seriously undermined by the deteriorating security situation in the country. As JMEC report (April, 2017) indicates, South Sudan experienced violence in most parts of the country, worsening the already dire economic and humanitarian situation.

The deteriorating security and the violation of the cease-fire agreement in the country remain the key reasons for the collapse of the ARCSS, necessitating its revitalization in 2018. As soon as the ARCSS was signed, both parties started violating the cease-fire, slowing the implementation of the deal. By July 2016, at the time South Sudan was celebrating its fifth independence anniversary, war had engulfed the country, demanding the evacuation of Riek Machar for the second time (Mairi, 2018). Violence had spread from the volatile areas to relatively peaceful regions including Equatoria (Mairi, 2018). The tragic evacuation of Riek Machar, coupled with the widespread violence in almost every corner of the country, completely watered down the possibility of continuing with the agreement. Agreement on the Resolution of Conflict in the Republic of South Sudan had largely collapsed, calling for its revitalization in a new negotiation.

The signing of the Revitalized Agreement in 2018 in Juba renewed hopes as a new and permanent cease-fire arrangement was agreed. Nevertheless, violence has continued manifesting in many parts of the country, threatening the implementation of several provisions of the agreement. Revitalized Joint Monitoring and Evaluation Commission (RJMEC) report of April 2020 informed that South Sudan, despite an active cease-fire agreement, experienced widespread conflict and violence. More specifically, communal clashes, cattle theft, destruction of property, and massive violations of human rights manifested in Abyei, Greater Bahr el-Ghazal, Equatoria, Jonglei, Unity, Upper Nile, and Lakes (RJMEC report 2020 April). Further, on March 20, 2020, Luo Nuer, Dinka Bor, and Murle tribes got engulfed in an intercommunal conflict (United Nations News, 2020).

Moreover, from October to December 2022, RJMEC reported that a cease-fire was generally held in South Sudan. However, the Sudan People Liberation Movement—in Opposition (SPLM-IO) splinter groups, the Agwelek and Kitgwang factions, clashed in Jonglei and Upper Nile, fueling fear in the regions. Further, RJMEC's report of December 2022 informed that in Upper Nile, Nuer tribe youth fought with the Agwelek forces and clashed with the Shilluk tribe in Upper Nile.

Power Politics and Inadequate Political Will Among Elites

This article credits power politics and inadequate political will, among the signatories to the agreement, as one of the key impediments to the implementation of the peace agreements in South Sudan. From the onset of ARCSS through R-ARCSS to the newly agreed extension, political maneuvers between the parties to the agreement have manifested, with the intention to outdo one another and gain more political prowess. Afriyie et al. (2020) allude that while the South Sudanese leaders remain the central players in resolving the crisis in the country, they have chosen to put their personal interests—to cling to power—at the expense of the interests of the population and the nation. According to Mairi (2018), South Sudanese leaders did not enter into the agreement to achieve stability in the country; they signed the peace deal to continue enjoying the trappings of power. Provided the political elites have secured power, their urge to make progress in the implementation of the peace agreement dwindles. With this argument, the hopes of stabilizing the country and delivering a democratic outfit become a mirage.

For President Salva Kiir, for instance, his interest in the agreements was to weaken the opposition, and he has managed it. This is evident in how he managed to dislodge the SPLM-IO, scattering them out of Juba into confusion. Salva Kiir also managed to expel Riek Machar into exile in July 2016, replacing him with Taban Gai, an SPLM-IO member who was viewed as a sympathizer of the government. The expulsion of Riek Machar into exile marked the collapse of the ARCSS, a fact that the government downplayed, claiming the implementation of the agreement was on course. The aforementioned developments ultimately led to the collapse of ARCSS, paving the way for its revitalization in a new negotiated deal in 2018 in Khartoum.

There were indicators depicting inadequate political will, and the international community ought to have noticed, manifested when there was no ceremonial handshake in the signing of the peace agreement in 2015. Notably, Riek Machar signed the agreement on August 18, 2015, in Addis Ababa, while President Salva Kiir signed it on August 26, 2015, in Juba, but with reservations in several sections. The signing of the agreement on different days and venues was because the two principals could not see each other eye to eye. The tension between the two principals casted doubts on the implementation of the peace agreement, a process that required honest and frequent consultation. Other glaring indicators that the signatories were not willing to work together and establish a stable country include the time taken to reach a deal; negotiations started in December 2013 and lasted until August 2015. However, no sooner had the parties in conflict signed ARCSS than they immediately violated the cease-fire agreement, plunging the country into perpetual violence and conflict.

Second, after the signing of the peace agreement in August 2015, President Salva Kiir intentionally delayed to make the requisite security arrangements to have Riek Machar come to Juba (an opposition member of the National Assembly of South Sudan informed in an interview on June 1, 2023). The delays took Riek Machar at least 8 months before reporting to the country and taking up his position, as the first vice president, as provided in the peace agreement. This delayed the formation of the government and implementation of key provisions in the peace agreement, requiring the two principles to be together. As Mairi (2018) observes, the signatories signed the ARCSS as a result of pressure from the international community and local population, not on their own commitment. The noncommitment of the signatories was reflected in how the agreement was implemented, completely collapsing even before it could take off.

When the ARCSS could not progress, as dismal milestones were achieved, a new negotiation was opened that saw the signing of R-ARCSS in 2018. After the signing of R-ARCSS, the principals continued their power struggles and outsmarting one another in a bid to acquire or retain power, undermining the implementation of the agreement. The parties to the agreement continued breeding mistrust and disunity between themselves, seriously jeopardizing the implementation of the agreement. One case in many, on May 8, 2020, President Kiir unilaterally allocated regional states to political parties, giving one state to South Sudan Opposition Alliance, three states to SPLM-IO, and six SPLM-IO. President Kiir's move did not go down well with the opposition, who claimed that the allocation did not consider party prominence within respective regional states (Clayton, 2020).

Further, on March 3, 2023, President Salva Kiir, in a presidential decree, unilaterally fired three of his cabinet ministers, including Agelina Teny, the defense minister and wife of Riek Machar. Notably, the defense ministry position, according to the revitalized agreement, is allocated to SPLM-IO, and therefore, President Kiir has no business interfering. Consequently, on March 4, 2023, Riek Machar condemned and rejected Salva Kiir's pronouncement, calling on him to immediately withdraw the decree and reinstate Angelina Tenin in the defense ministry (Joly, 2023). The Kiir's decree was in violation of Article 1.12.1 of the agreement, requiring the parties to the agreement to agree on the allocation of ministerial positions (R-ARCSS, 2018). The removal of Angelina Teny as the minister of defense received criticism from agreement stakeholders, including RJMEC, warning that it is likely to revert the gains made in the implementation of the agreement (The Star, 2023).

Importantly, there is consensus among the observers and stakeholders in the peace agreement that there is a lack of political will in South Sudan. Notably, the Troika and the EU in August 2022 issued a statement castigating the extension of the agreement by two years, claiming that the principals of the agreement and the government did not take the necessary actions that would have fostered implementation. Further, on August 4, 2022, the Troika and EU refused to attend the launch of the extension roadmap, citing a lack of inclusivity in the extension process. Apparently, there seems to have been a dismal will by the government of South Sudan to involve the civil society, despite efforts from the international community to have them included in the extension process.

Arms Embargo and the Diminishing Role of the International Community

South Sudan is currently under an arms embargo that was imposed under the UN Security Council (UNSC) Resolution 2428 of 2018, which has been annually renewed in several resolutions. Lately, on May 30, 2023, the UNSC, under resolution 2683, renewed South Sudan's embargo up to May 2024 (Xinhua, 2023). Notably, the UNSC imposed and reviewed the arms embargo in South Sudan based on the

following benchmarks: formation of a unified force; progress on demobilization, disarmament, and reintegration (DDR) of forces; a program on the management of the existing arms and ammunitions; and the implementation of the joint action plan for the armed forces.

The voting at the Security Council has been a very contentious affair as some members feel that the embargo is undermining the implementation of the crucial parts of the agreement, especially the Chapter II of R-ARCSS, detailing the necessary unification of forces (NUF). The UNSC 2023 vote was a controversial one as some countries, including China and African states, abstained, claiming the extension of the embargo does not serve the interests of South Sudan people (Jonathan, 2023). The arms embargo controversy was also surrounded by the Panel of Experts' allegations that South Sudan had breached the existing sanctions by acquiring armored personnel carriers (Jonathan, 2023). On the other hand, some UNSC members have been voting for the renewal of the embargo, arguing that South Sudan has made no significant progress in addressing the benchmarks.

Factually, South Sudan is yet to achieve most of the benchmarks set by the UNSC over the arms embargo. As informed by a senior military officer interviewed on July 12, 2023, there is barely no program for the management of the existing weapons in the country; no progress on DDR; no progress on the joint action plans; and some little progress on the NUF. Thus, if South Sudan is allowed to acquire arms without significantly achieving the aforementioned benchmarks, the country is likely to be ungovernable, with arms getting their way into the hands of civilians.

On the flip side, South Sudan direly needs to acquire modern weapons, more sophisticated than those in the hands of the civilians, to be able to protect the population. The government needs APCs, for instance, to be able to deploy troops in far-flanked, hostile, and ungoverned areas and protect the population. As noted by a respondent working as a senior officer at the South Sudan People Defense Forces, interviewed on May 30, 2023 in Nairobi, the civilians are in possession of weapons that are more modern and sophisticated than the government security agencies. This makes it difficult for the government to counter rebels and protect the population (Xinhuanet, 2021).

In a bid to lift the arms embargo, South Sudan has campaigned and solicited support from various countries and institutions, like the EU, claiming it has delayed the unification of forces (Xinhuanet, 2021). In April 2022, the government registered about 78,300 forces in various training centers, barracks, and cantonments awaiting vetting and screening before they could embark on training and later deployment (Clayton, 2020). However, as shown in the photo below, the forces were unable to train well or even get deployed due to lack of arms. The photo shows graduates passing out with sticks instead of guns in a ceremonial parade. The image should encourage the international community to take necessary steps in assisting South Sudan to overcome the security challenges.

Figure 1.
Image of NUF troops in a pass out parade. Source: The Star, August 30, 2022

On the other hand, the diminishing role of the international community in South Sudan continues to thwart the implementation of the peace agreements. The silence, inadequate supervision of the parties to the agreement and dismal financial support continue to undermine the South Sudan's democratic journey. According to Mairi (2018), the reluctance of Troika and Intergovernmental Authority on Development (IGAD) to hold parties to the agreement accountable is one of the reasons for the collapse of ARCSS; the parties acted with impunity and violated every provision of the agreement.

During the extension of timelines of the R-ARCSS, in an agreed roadmap between the parties in August 2022, a section of the international community, including the Troika and the EU, expressed dissatisfaction, claiming the postponement of the agreement by two years resulted from a lack of commitment of the Revitalized Transitional Government of National Unity (RTGoNU) (Statement of the Troika and EU member states, 2022). Further, the Troika and the EU vowed not to fund the roadmap until the RTGoNU demonstrates prudent generation and utilization of public resources. Subsequently, Rick Machar, the South Sudanese First Vice President, pleaded with the international community to fund the roadmap, arguing South Sudan lacks resources to fund the process (Mamer, 2022). In the event the international community fails to fund the roadmap, which includes conducting a census, voter registration, and deployment of the unified forces, South Sudan is most likely to postpone the agreement again.

Further, on July 15, 2022, the United States of America government withdrew funding of the two peace monitoring bodies in South Sudan, the RJMEC and the Ceasefire and Transitional Security Arrangements Monitoring Mechanism, citing limited involvement of the RTGoNU in the peace process (Kelly, 2022). Additionally, the US informed that they cut funding of the two monitoring bodies because South Sudan lacked sustained progress in the implementation of the peace agreement (Voice of America, 2022).

Non-Signatories' Dilemma

During the signing of the 2018 agreement, some armed parties did not sign the agreement, claiming it did not address the root causes of the problems in South Sudan. The non-signatories to the agreement, also known as the hold-out groups, continue to undermine South Sudan's quest for stability and democracy as they are not part of the commitment to peace or cease-fire. Notably, five major armed groups that declined to sign the agreement are: South Sudan United Front/Army headed by General Paul Malong Awan; United Democratic Revolutionary Movement/Army led by Thomas Tut Doap; National Democratic Movement Patriotic Front of Emmanuel Ajawin; National Salvation Front (NAS), steered by General Thomas Cirillo; South Sudan National Movement for Change led by Alex Yatta Lukadi; and the Real SPLM of General Pagan Amum Okiech.

The hold-out group, united under the umbrella of the National Non-Signatory South Sudan Group, has had several negotiations with the government under the auspices of IGAD, Troika, and the Sant Egidio community with little success. In February 2020, the Sant Egidio community managed to commit the hold-out group to a cease-fire agreement and resumed talks with the government (Reliefweb, 2020). However, talks have registered no milestone as the government continues to blame the hold-out groups of perpetrating violence in violation of the cease-fire agreement and undermining the implementation of the peace agreement. Consequently, on November 24, 2022, the government of South Sudan, in a letter to the Sant'Egidio, withdrew from the talks, claiming that the hold-out groups were not committed to peace and stability of the country.

Meanwhile, the government of South Sudan continues to accuse hold-out groups of killing people in various parts of the country. In July 2021, the NAS of Thomas Cirillo was accused of attacking truck drivers heading to Juba from Uganda through the Nimule-Juba highway (Crisis24, 2021). The attacks on the truck drivers disrupted transportation of imports, causing the skyrocketing of the prices of basic commodities in Juba. South Sudan would be safer, in terms of making sensible strides towards democracy and sustainable peace, if all parties were included in the agreement. This way, the country would be able to have all the parties, including the hold-out groups, committed to the cease-fire agreement and inclusively moving the country forward.

Prospects of the Roadmap

In August 2022, the South Sudan parties to the agreement agreed on an extension of the R-ARCSS deadline, owing to several missed crucial milestones in its implementation. The extension of the agreement implementation period, in a roadmap, was met with mixed reactions, with criticism and praise in almost equal measure. Critics, including Troika and the EU, expressed pessimism that the government is unlikely to deliver democratic governance within the added two-year period unless they improve public finance governance and forge for all-inclusiveness, roping in civil society in the implementation process. On the other hand, optimists observed that the new roadmap was the only way to avoid the collapse of the peace agreement, preventing an outbreak of violence in the country.

There are conspicuous milestones that the government of South Sudan must achieve to realize a democratic government and the prolonged transitional period by March 2025. Some of the important milestones that must be achieved include enacting the requisite constitutional reforms, generating a clean voter register, delimiting constituencies, carrying out a national census, and improving the security situation across the country. If RGoTU does not achieve the milestones in time, then South Sudan is likely chasing a mirage—a democratic dispensation remains elusive. This article, in this section, tries to evaluate the possibility of South Sudan achieving the aforementioned milestones and project whether the roadmap will bear fruit or will lead to another, maybe, revitalized roadmap.

Generating a voter register in the post-conflict dispensation in South Sudan remains one of the most challenging assignments (Nic et al. 2023). This is because many South Sudanese lack documentation due to the prevailing dysfunctional governance coupled with protracted conflict and insecurity in the country, resulting in massive displacement of population (Nic et al., 2023). The weak government in the country could not establish systems for tracking citizens, making it difficult to know how many there are and where they are located. As informed by a South Sudanese diplomat interviewed on July 28, 2023, after the war in Sudan that erupted in April 2023, approximately two million South Sudanese had returned home by the end of August 2023, increasing the population density of the Sudan–South Sudan border areas. The situation is further exacerbated by the lack of an updated voter register, undermining the delimitation of constituencies, an exercise that is largely dependent on population statistics.

As it is in many African countries, the delimitation of legislative constituencies and the registration of voters is a very emotive phenomenon, as it is relied upon for resource distribution and allocation of political seats. Therefore, it is recommended that a national census precedes the delimitation exercise in order to avert tension that may occur, especially in South Sudan where mistrust is the order of the day. Notably, despite the movement of citizens in the South Sudan, census has not been updated in the country since independence (Nic et al., 2023). For an election to be held, census must be conducted, followed by delimitation of constituencies, then registration of voters, in that order. Notably, a regular census, going by experience of other countries, can be conducted—from planning, civic awareness, execution, analysis, and report production—in at least one period, before delimitation of constituencies and voter registration. In Kenya, for instance, census results are released in six months while a detailed analytical report takes one year to be released (Kenya National Bureau of Statistics, 2019). This leaves South Sudan in a precarious situation given the remaining 16 months, from now until August 2023, to conduct a census, delimit constituencies, register voters, and conduct a free, fair, and transparent election.

The aforementioned pending activities will take a miracle for South Sudan to complete and hold elections in December 2024, dampening hopes of delivering a democratic government.

Additionally, the prevailing security situation in South Sudan is unlikely to allow for election preparation activities, including voter registration, delivery of electoral materials, and actual voting, tallying, and announcement of results. Currently, the government of South Sudan has demonstrated an inability to manage violence due to several intervening factors such as lack of funds, un-deployed NUF, as well as the existing arms embargo in the country. Should the existing security situation continue, which is highly likely because the government is doing little about it, voters are unlikely to turn up to vote as the administration cannot assure them of their safety. Alternatively, if South Sudan insists on holding elections, the exercise is likely to be somewhat successful in areas such as Juba, where the government has relative control. However, holding elections in this manner is a double-edged sword as the elected regime may face legitimacy questions.

Further, the delayed constitutional making process dampens hopes of South Sudan delivering a democratically elected government in early 2025. According to the revitalized agreement Chapter VI, Art 4, South Sudan is supposed to enact a new constitution before the next election. The entire process of making a new constitution—from writing, public participation, and promulgation—is resource-intensive and time consuming. The process is likely to take approximately one year, minimizing the chances of South Sudan holding an election by the end of 2024. Noteworthy, according to the resolutions of the 30th RJMEC meeting (2023), the process of making a permanent constitution lacks meaningful progress, 17 months into the election.

Conclusion and Recommendations

The challenges that have undermined the implementation of all the agreements (ARCSS, R-ARCSS, and the roadmap) in South Sudan, including lack of political will, inadequate resources, an arms embargo and the diminishing role of the international community, and the widespread insecurity in the country, remain relatively the same. There is pessimism that South Sudan will deliver a democratic government by 2025 unless the country effectively addresses the aforementioned bottlenecks. The challenges have left the country unable to meet critical milestones necessary for the holding of elections in December 2024. Particularly, it will take a miracle for South Sudan to conduct a credible, transparent, and peaceful election in December 2024 as there are still many activities that are yet to be done before then. The country is yet to enact a permanent constitution, conduct a national census, delimit constituencies, and update its voter register. All these activities, which are crucial for a credible and peaceful election, may each take more than a year to be conducted and cannot be run concurrently; meaning it is impractical for South Sudan to hold elections within the remaining timeline.

On the other hand, if South Sudan, in a bid to yield to pressure from the regional and international community, insists on holding elections in December 2024, the process is highly likely to be shambolic, with polling only conducted in few areas and the outcome could be an illegitimate government. This will mean that the country will go to the polls without an updated population census, delimited constituencies, a clean voter register, and a permanent constitution that establishes and gives mandate to the electoral commission. South Sudan holding elections in the absence of these milestones exposes the country to tension which may spiral into conflict, engulfing the country in civil war again. For South Sudan to come out of these challenges and increase its chances of delivering democratic governance as well as guarantee sustainable peace, the following measures should be taken:

- i. South Sudan should reinvigorate its economy by employing multifaceted strategies, including but not limited to diversifying its economy – to lower dependency on crude oil; establishing a robust legal and institutional framework to improve economic governance and enhance transparency and accountability. This way, the country may attract foreign investment and may encourage the resumption of financial assistance from the international community, who withdrew support citing corruption and lack of accountability in South Sudan. Further, a rejuvenated economy will allow South Sudan to fund its democratic journey, reducing reliance on the elusive international community support.
- ii. RTGoNU endeavors to bring on board the hold-out groups to be part of the agreement. This will ensure that South Sudan moves forward together, as a country, toward a democratic governance. The hold-out groups, who are not signatories to the agreement, are not bound or committed to the agreement and have been instigating violence as they are not part of the cease-fire deal.
- iii. The international community should consider lifting the arms embargo so as to enable South Sudan to acquire modern and sophisticated arms and equipment than those in possession of the civilian militias. This will enable the government to deploy the recently graduated unified forces and subdue the belligerents, improving the security situation in the country,
- iv. The South Sudan parties to the agreement, especially President Salva Kiir and Riek Machar, the main opposition leader, should endeavor to invest in confidence building measures so as to bridge the trust deficit between themselves that has been characterized by a lack of political will, seriously undermining the implementation of the peace agreement.

Informed Consent: Written informed consent was obtained from respondents who participated in this study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The author has no conflicts of interest to declare.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

Katılım Onamı: Bu çalışmaya katılan tüm katılımcılardan yazılı onam formu alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

References

- African Development Bank. (2020). South Sudan economic outlook. <https://www.afdb.org/en/countries/east-africa/south-sudan/south-sudan-economic-outlook>
- Afriyie, F. A., Jisong, J., & Yaw Appiah, K. (2020). Comprehensive analysis of South Sudan conflict: Determinants and repercussions. *Journal of Liberty and International Affairs*, 6(1), 33–47.
- Alex, B. (2023). Cash-crunched NCAC down tools casting doubt on 2024 poll. *City Review*. <https://cityreviewss.com/cash-crunched-ncac-down-tools-casting-doubt-on-2024-poll/>
- Clayton, V. H. (2020). The formation of the revitalized transitional government of national Unity in South Sudan. *Accord*. <https://www.accord.org.za/conflict-trends/the-formation-of-the-revitalized-transitional-government-of-national-unity-in-south-sudan/>
- Crisis24. (2021). Suspected militants killed two truck drivers, near Nesitu along Juba-Nimule road, Central Equatoria State, South Sudan. <https://crisis24.garda.com/alerts/2021/07/south-sudan-suspected-militants-killed-two-truck-drivers-near-nesitu-along-juba-nimule-road-central-equatoria-state-july-15#:~:text=Since%20April%202020%2C%20several%20attacks,the%20south%20of%20the%20country>
- Joint Monitoring and Evaluation Commission report of April 2017. <https://jmecsouthsudan.org/index.php/reports/rjmec-quarterly-reports/63-jmec-quarterly-report-to-igad-on-the-status-of-implementation-of-the-arcss-from-february-2017-to-april-2017>
- Jolly, O. T. (2023). Kiir's gamble that could slip South Sudan back to war. *Daily Monitor*. <https://www.monitor.co.ug/uganda/news/national/kiir-s-gamble-that-could-slip-south-sudan-back-to-war-4153704>
- Jonathan, K. (2023). UN panel accuses South Sudan of breaching arms embargo. *The East African*. <https://www.theeastafrican.co.ke/tea/news/east-africa/un-panel-accuses-south-sudan-of-breaching-arms-embargo-4224982>
- Kelly, C. (2022). United States strips funding from South Sudan peace observers. *The Organization for World Peace*. <https://theowp.org/united-states-strips-funding-from-south-sudan-peace-observers/>
- Kenya National Bureau of Statistics. (2019). Census: Frequently asked questions. <https://www.knbs.or.ke/census-frequently-asked-questions-faqs/#:~:text=The%20basic%20reports%20of%20the,its%20statistical%20and%20cultural%20value>
- Mairi, J. B. (2018). Why peace fails: The case of South Sudan's Agreement on the Resolution of the conflict in the Republic of South Sudan. *Friedrich-Ebert-Stiftung (FES)*. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/fes-pscc/14355-20180511.pdf>
- Mamer, A. (2022). Troika, EU tells government to raise own funds to support peace deal. *The City Review*. <https://cityreviewss.com/troika-eu-tells-govt-to-raise-own-funds-to-support-peace-deal/>
- Nic, C., Luka, B., & Edmund, Y. (2023). *How (not) to hold election in South Sudan*. Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Reliefweb. (2020, February 14). South Sudan holdout groups take part in cessation of hostilities. <https://reliefweb.int/report/south-sudan/south-sudan-holdout-groups-take-part-cessation-hostilities>
- Resolution 2428. (2018). Adopted by the United Nations Security Council. <https://digitallibrary.un.org/record/1634093?ln=en>
- Resolution 2683. (2023). Adopted by the United Nations Security Council. <https://press.un.org/en/2023/sc15297.doc.htm>
- Revitalized Joint Monitoring and Evaluation Commission (RJMEC) report of April 2020.
- Resolutions of the 30th RJMEC meeting conducted in Juba South Sudan on 6th July 2023. <https://www.jmecsouthsudan.com/index.php/plenary/plenary-resolutions>
- Revitalized agreement on the resolution of conflict in the Republic of South Sudan (R-ARCSS). (2018, September 12). <https://jmecsouthsudan.org/index.php/arcss-2015/agreement-summary/130-summary-of-the-revitalized-agreement-on-the-resolution-of-the-conflict-in-the-republic-of-south-sudan-r-arcss-12-september-2018/file>
- RJMEC report of December, 2022. <https://www.jmecsouthsudan.com/index.php/reports/rjmec-quarterly-reports>
- Statement by the troika, the EU and its Member States on the extension of the revitalized agreement on the resolution of the conflict in South Sudan. (2022, August 9). https://www.eeas.europa.eu/delegations/south-sudan/statement-troika-eu-and-its-member-states-extension-revitalized-agreement_en?s=121
- The Star. (2022, August 30). South Sudan first unified forces to graduate. <https://www.the-star.co.ke/news/africa/2022-08-30-south-sudan-first-unified-forces-to-graduate/>
- The Star. (2023, March 3). RJMEC calls for resolution of standoff over firing of South Sudan Defence minister. <https://www.the-star.co.ke/news/africa/2023-03-10-rjmec-calls-for-resolution-of-standoff-over-firing-of-south-sudan-defence-minister/>
- Transparency International. (2020). Corruption perceptions index 2019. https://www.transparency.org/files/content/pages/2019_CPI_Report_EN.pdf
- Voice of America News. (2022, July 15). U.S. Withdraws from Peace Monitoring Groups in South Sudan. <https://www.voanews.com/a/us-withdraws-from-peace-monitoring-groups-in-south-sudan-/6661298.html>
- United Nations Economic Commission for Africa. (2020). ECA estimates billions worth of losses in Africa due to COVID-19 impact. <https://www.uneca.org/stories/eca-estimates-billions-worth-losses-africa-due-covid-19-impact>
- United Nations. (2020). UN rights Chief urges South Sudan authorities to address inter-communal violence. *News*. <https://news.un.org/en/story/2020/03/1059822>
- United Nations. (2022). Despite new road map extending South Sudan's democratic transition, increasing violence, food insecurity threaten progress. <https://press.un.org/en/2022/sc15033.doc.htm>
- World, B. (2020). South Sudan economic update: Poverty and vulnerability in a fragile environment (English). <http://documents.worldbank.org/curated/en/893571583937198098/pdf/South-Sudan-Economic-Update-Poverty-and-Vulnerability-in-a-Fragile-Environment.pdf>
- World Bank Report. (2023). <https://www.worldbank.org/en/country/southsudan/overview>
- Xinhua. (2023). UN extends arms embargo on South Sudan. *The East African*. <https://www.theeastafrican.co.ke/tea/news/east-africa/un-extends-arms-embargo-on-south-sudan-4253456>
- Xinhuanet. (2021). South Sudan urges EU to support lifting of arms embargo. http://www.xinhuanet.com/english/africa/2021-02/11/c_139737949.htm

Mülteci Kavramı İle İlgili Ulusal Tez Merkezi'nde Yer Alan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of Master's and Phd Thesis on the Concept of Refugee Located in the National Thesis Center

Aleyna TOPAL ŞAHİNTÜRK

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Erzurum, Türkiye

Öz

Bu çalışma uluslararası göç yazınının temel taşlarından biri olan mülteci kavramı üzerine yoğunlaşmaktadır. Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan, yüksek lisans ve doktora tezleri farklı bir bakış açısıyla değerlendirip veri tabanında bulunan tez çalışmalarının bibliyometrik analizini yapmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda 10 Ağustos 2022 tarihli mülteci kavramını kapsayan 970 yüksek lisans ve 163 doktora tezi yıl, konu, tezlerin yapıldıkları üniversiteler, üniversite tipi, akademik ünvan, erişim durumu, sayfa aralıkları, örnek olay, WUR ana bilim dalı, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, araştırma yöntemi ve dil başlıkları altında incelenmiştir. Araştırmada kullanılan veriler doküman incelemesi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz yapılırken Microsoft Excel ve MAXQDA2020 Nitel Veri Analizi programından yararlanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Bibliyometrik Analiz, Nicel Veri Analizi, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

ABSTRACT

This study focuses on the concept of refugees, which is one of the cornerstones of the international migration literature. The study evaluates master's and doctoral theses in the National Thesis Center from a different point of view and aims to make a bibliometric analysis of the thesis studies in the database. Between December 10, 2022, and August 10, 2022, 970 master's and 163 doctoral theses covering the concept of refugees were examined under the headings of year, subject, universities where the theses were made, university type, academic title, access status, page spacing, case study, World University Rankings main branch, United Nations Sustainable Development Goals, research method, and language. The study data were analyzed using the document analysis technique. Microsoft Excel and MAXQDA 2020 qualitative data analysis program were used for the analysis.

Keywords: Refugees, Bibliometric analysis, Quantitative data analysis, Sustainable Development Goal

Giriş

İnsanlık tarihinin başlangıcından beri insanlar farklı sebeplerle yer değiştirmek zorunda kalmışlardır. Göç başlığı adı altında toplanan bu yer değiştirme eylemi geçmişten günümüze devam eden dinamik bir harekettir. Göçü etkileyen nedenler olmakla birlikte bu nedenler siyasi, sosyal, ekonomik, coğrafi veya psikolojik kaynaklı olabilmektedirler. Özellikle son yirmi yıl içerisinde yakın coğrafyada artan olayların varlığı ile uluslararası göç olgusu ve kavramları dünyada olduğu kadar ülke içerisinde de popüler bir alan olarak sıkça varlığını göstermektedir. Özellikle 2010 yılı Arap Baharı ve sonrasında ortaya çıkan Suriye İç Savaşı bölgedeki insan hareketliliğini artırmış olup Avrupa'ya geçişte bir köprü görevi gören Türkiye bu hareketlilikten en fazla etkilenen ülkelerin başında yer almaktadır. Göçmenlerin/sığınmacıların bir kısmı hareketlilikleri esnasında Türkiye'yi transit bir geçiş noktası olarak kullanırken, diğer kısmı ise hedef ülke olarak görüp ülkeye yerleşme kararı almıştır. Böylece ülke içerisinde uluslararası göç olgusu ve özellikle mülteci kavramı üzerinde farklı disiplinlerde ve alanlarda çalışmalar yapmaya duyulan ilgi artmıştır. YÖK Ulusal Tez Merkezi içerisinde yer alan mülteci kavramı üzerine yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri ele alındığında artan ilgi somut bir şekilde gözlemlenmektedir.

Bu makale 17.01.2023 tarihinde Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans programı kapsamında sunulmuş olan seminer çalışmasının genişletilmiş halidir.

This article is an extended version of the seminar paper presented on 17.01.2023 within the scope of Atatürk University Institute of Social Sciences International Relations Master's Program with Thesis.

Geliş Tarihi/Received: 05.10.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 07.11.2023

Yayın Tarihi/Publication Date: 29.12.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Aleyna TOPAL ŞAHİNTÜRK
E-mail: aleyna110813@gmail.com

Cite this article as: Topal Şahintürk, A. (2023). Mülteci kavramı ile ilgili ulusal tez merkezi'nde yer alan Yüksek Lisans ve doktora tezlerinin bibliyometrik analizi. *Journal of International Relations Studies*, 3(2), 57-76.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde kavramsal çerçeve başlığı altında uluslararası göç yazınında yer alan temel kavramlar özetlenmekte ve sonrasında mülteci kavramının sınırları tartışılmaktadır. İkinci kısımda ise araştırma tasarımı açıklanmaktadır. Bibliyometrik analiz tekniğine göre tasarımı yapılan bu çalışmada Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan mülteci kavramını kapsayan yüksek lisans ve doktora tezleri değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır. Analize dâhil edilen 970 yüksek lisans ve 163 doktora tezleri yıl, yazım dili, sayfa aralığı, erişim durumu, araştırma yöntemi, örnek olay, araştırma perspektifi, üniversitenin kurumsal yapısı, tezlerin yapıldıkları üniversite, danışman ünvanı, konu dağılımı, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına (SKA) uyumun varlığı ve Times Higher Education web sitesi World University Rankings (WUR) çalışmasına istinaden oluşturulan ana bilim dalları kodlaması yapılarak, yüksek lisans ve doktora tezleri karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler analiz edilirken Microsoft Excel ve MAXQDA 2020 Nitel Veri Analizi programlarından yararlanılmıştır. Son kısımda ise analiz sonucu elde edilen bulgular değerlendirilmektedir.

Bu çalışma mülteci kavramının Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri açısından popüler bir konu olduğu, bibliyografik özellikleri açısından benzerlikler ve farklılıklar taşıdıklarını tespit etmiştir. Ayrıca yapılan iki vaka analiziyle farklı dönemlerde hazırlanmış tezlerin büyük çoğunluğunun Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla uyumlu olmadıkları gözlemlenmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Uluslararası Göç Yazınında Temel Kavramlar

İnsanların idari bir sınırdan, diğer birine siyasal veya sosyal sebeplerden dolayı yer değiştirme hareketine göç denilmektedir. Bir başka deyişle göç 'insan hareketliliği' anlamına gelmektedir (Usta & Ergün, 2020). Yer değiştirme ülke içerisinde olabileceği gibi sınırlar ötesi de gerçekleştirilebilmektedir. Çalışmada, göç olgusu çok boyutlu ve toplumsal bir eylem olarak tanımlanmaktadır. Göç olgusu gönüllü göç (voluntary migration) ve zorunlu göç (forced migration) olarak iki ana kategoriye ayrılabilir. Gönüllü göç; bireylerin buldukları idari sınırları kendi rızalarıyla terk etmeleridir. Bireylerin kendi rızalarıyla buldukları konumu terk etmelerinde göçün çekici faktörlerinin etkisi bulunmaktadır. Çekici faktörler, bireylerin yeni yerler görme isteği, ailesine daha iyi hayat şartları sunma arzusu, çalışma şartlarını iyileştirmek adına iş bulma gibi etmenler olarak açıklanabilmektedir. Gönüllü göçe en iyi örnek beyin göçü ve ekonomik amaçlı göçler gösterilebilir (Adıgüzel, 2016). Zorunlu göç ise; bireylerin buldukları idari sınırları kendi rızaları olmaksızın terk etmeleridir. Bireylerin rızaları dışında buldukları yeri terk etmede göçün itici faktörlerinden bahsetmek mümkündür. İtici faktörler; bireylerin savaş, doğal afetler, şahsi özgürlüklerinin kısıtlanması ve resmi otoritelerin baskıları gibi durumlar olarak açıklanabilmektedir (Çağlayan, 2006). Zorunlu göç olgusuna dair inceleme yaparken meydana gelen göçlerin düzenli yollarla mı yoksa düzensiz yollarla mı yapıldığına bakılması gerekmektedir. Düzenli göç; bireylerin veya kitlelerin yasal yollardan idari sınırlar dışına çıkmaları, hedef ülkeye girişleri ve kaldıkları süreyi tanımlamaktadır. Düzensiz göç ise bireylerin veya kitlelerin buldukları idari sınırları yasal olmayan yollardan terk etmeleri ve vardıkları hedef ülkeye girişleri ve buldukları süreyi tanımlamaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, t.y.-a). Küreselleşen ve değişen dünya düzeninde devletlerin yeni göçmen politikaları sonucu düzenli göç kavramı zorunlu göçler kategorisi altında da bulunabilmektedir. Düzenli göçlerin de zorunlu göçler içerisinde yer alabileceğine dair somut bir örnek göstermek faydalı olacaktır; İngiltere'nin yeni politikasına göre, bireyler buldukları idari sınırları resmi yollarla terk etmeli; İngiltere'ye yasal yollarla ulaşmış olmalı ve dili, dini, ırkı ve siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağı korkusu içinde bulunması gerekmektedir. Bireyler, tabiiyetinde buldukları ülkelerinden resmi yollardan ayrılabilirlerse nasıl bir zulüm tehdidinden bahsedilebilir sorusu akıllara gelmektedir. Arap baharı ve sonrasında ortaya çıkan gelişmeler devletlerin göç politikalarını değiştirmeye zorlamakta ve yeni politikalar devletleri, düzenli göçlerin zorunlu göç kategorisinde değerlendirilmesine neden olmaktadır. Uluslararası göç ve mülteci kavramıyla ilgili bahsedilmesi gereken başka bir husus ise göç yollarının neler olduğu noktasıdır.

Dünya üzerinde düzenli ve düzensiz göçleri kapsayan birçok göç yolu vardır. Kafkasya, Afrika, Rusya, Ukrayna, Akdeniz ve Balkanlar üzerinden göç güzergâhları bulunmaktadır. Akdeniz üzerinde bulunan göç yolları düzensiz göç eden bireylerin sıklıkla tercih ettikleri rotayı oluşturmaktadır; Doğu Akdeniz (Türkiye üzerinden Yunanistan), Orta Akdeniz (Mısır üzerinden İtalya), Batı Akdeniz (Cezayir üzerinden Fransa). Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (UNHCR) verilerine göre 2021 yılı itibarıyla 89,3 milyon insan zorunlu olarak göç etmektedir. Mülteci statüsü altında bulunan 27,1 milyon insan 21,3 milyonu UNHCR, 5,8 milyon insan UNRWA (Yakın Doğudaki Filistinli Mülteciler İçin Birleşmiş Milletler Yardım ve Çalışma Ajansı) himayesi altında bulunmaktadırlar. Türkiye göçmenlerin 3,8 milyonuna ev sahipliği yapmaktadır (UNHCR, 2021).

Uluslararası göç yazınında bulunan göçmen, vatansız, sığınmacı, geçici koruma, şartlı mülteci ve mülteci kavramları ve karşıladıkları kavramlar anlam olarak farklılıklar taşımaktadır. Göçmen, mülteci ve buna benzer statü içeren kavramların tanımları 1951 Cenevre Sözleşmesi ve diğer uluslararası metinlerde yer almamakla beraber uluslararası hukuk tarafından uzun uğraşlar sonucunda kavram tanımları ortaya çıkmıştır (Püselim Arning, 2018). Göçmen kavramı devletlerin ulusal hukuklarına göre tanım kazanmaktadır. Göçmen; Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olan ve yerleşmek maksadıyla bireysel veya kitleler halinde Türkiye'ye gelen 5543 sayılı *İşkân Kanuna* göre yerleşen kişilere denilmektedir. Türk soyundan gelme ve kültürüne bağlılığın teyidi Bakanlar Kurulu kararıyla yapılmaktadır. Vatansız ise 1954 tarihli *Vatansız Kişilerin Hukuki Durumuna Dair* anlaşma uyarınca hiçbir devletin yasalarına göre vatandaş sayılmayan ve hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan kişilere denilmektedir (Çelikel, 2017). Kitlesele ve ani bir göç durumunda göçe maruz kalan ülkenin mevcut düzenini korumaya yönelik gelen korunmaya muhtaç kişilere geçici koruma statüsü verilmektedir. Dikkat edilmesi gereken husus ise kitlesele ve ani şekilde oluşan bir göç dalgasının söz konusu olduğudur. Sığınmacı statüsü geçici bir durum oluşturmaktadır. Bireylerin mültecilik başvuruları kabul veya reddedilene kadar kişilere tanınan bir statüdür. Burada mülteci kavramının karşıladığı anlam önem kazanmaktadır. Mülteci kavramının Türkiye'deki tanımı, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade etmektedir (Göç

İdare Başkanlığı, t.y.-b). Türkiye, Cenevre Sözleşmesine taraf olmanın getirisi olarak Avrupa'dan gelen ve sığınma talep eden bireylerin sığınma talepleri kabul edilen bireylere mülteci statüsü verebilmektedir. Avrupa dışından gelen bireyler ise şartlı mülteci statüsü almaktadır.

Uluslararası göç yazınında mülteci kavramı farklı disiplinlerde çalışma alanı olarak dikkat çekmektedir. Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de uluslararası göç olgusuna yönelik çalışmalar artmakta ve bu doğrultuda yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Türkiye bulunduğu coğrafik konum nedeniyle göç yolları üzerinde olup, çevre ülkelerde sosyal, siyasi ve ekonomik nedenli oluşan hareketliliklerde ön plana çıkabilmektedir bu durum Şekil 1'de İki Vaka Modeli ile gösterilmektedir. Bu hareketliliklerin etkisiyle ülke içerisinde uluslararası göç ve mülteci yazını ile ilgili olarak çalışma yapan araştırmacı sayısı artmaktadır.

Bibliyometrik Analiz

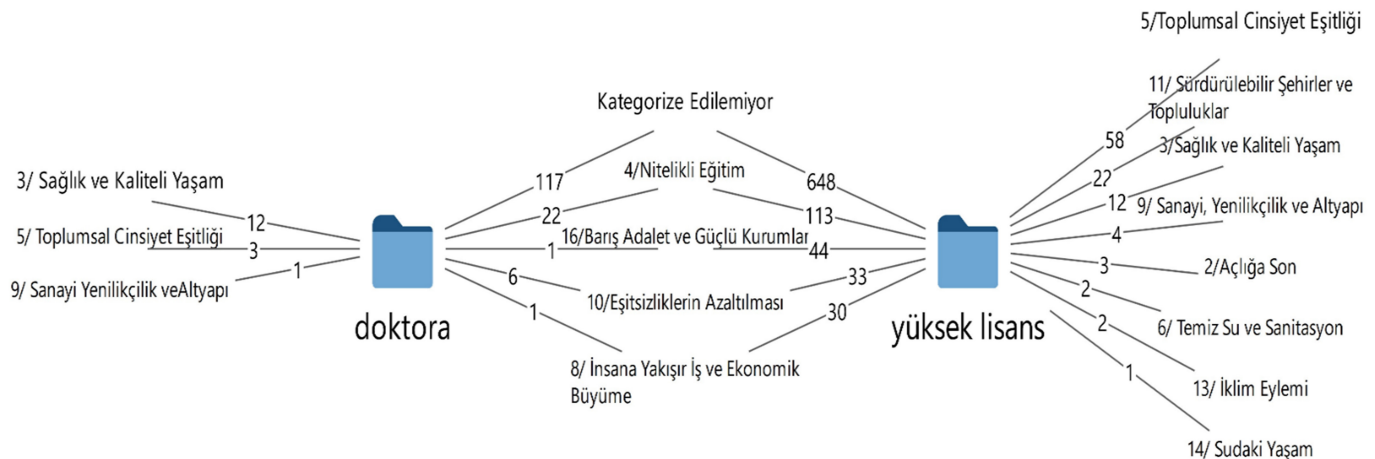
Nicel bir araştırma yöntemi olan bibliyometrik analiz; biblio (kitap) ve metrics (ölçme ve bilim) kelimelerin birleşimi ile meydana gelmektedir (Sengupta, 1992). Nitel yöntemlerle yazılmış yayınların veya belgelerin matematiksel ve istatistiksel yollarla nicelik analizini yapmaya yarayan yöntemdir (Al & Tonta, 2004). Bibliyometrik analiz metodu araştırma konusu olarak belirlenmiş bulunan belgelerin ya da yayınların istenilen kategorilere göre sınıflandırılmasında ve çalışma alanının belirlenmesinde kolaylık sağlamaktadır. Araştırmacıların en son gelişmeleri matematiksel ve istatistiksel olarak takip etmelerine olanak tanımaktadır. Bibliyometrik analiz tekniği son dönemlerde çokça kullanılan bir teknik olmasına karşın ilk olarak XIX. yy. sonrası artan yayınların organizasyonun sağlanması ve denetlenmesi gereksinimiyle ortaya çıkmıştır. Bu durum doğru yayın ve bilgi ölçmeye yönelik matematiksel ve istatistiksel araştırma yöntemlerini uygulamaya konulma ihtiyacı doğurmuştur (Yılmaz, 1999). Bibliyometrik analiz kapsamında çalışmacı kendi veri setlerini oluşturabilmekte, ortaya konulmuş araştırma kaynaklarının ortak ve farklı yönlerini kolaylıkla belirleyebilmektedir. Bu bağlamda çalışma kapsamında mülteci kavramı içeren tezlerin bibliyometrik açıdan analizi için Ulusal Tez Merkezi veri tabanı olarak belirlenmiş olup, veri tabanında yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri analiz edilerek veri setleri oluşturulmuştur.

Araştırma Tasarımı

Bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Model nicel ve nitel verilerin analizi sağlamak amacıyla karma araştırma yöntemi üzerinden bibliyometrik analiz tekniğinden istifade edilmiştir. Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan tezler üzerinden 'Göç', 'Uluslararası Göç', 'Mülteci' kombinasyonları denemek yapılan tarama sonucu 10 Ağustos 2022 itibari ile tez adı, özet ve içerikte yer alan 'Mülteci' olgusu içeren 1173 yüksek lisans ve doktora tezi araştırmaya konu edilmiştir. Konu edilen mülteci olgusuna dair 985 yüksek lisans, 188 doktora tezi bulunmuştur. Veri tabanında bulunan tezlerin mülteci olgusu ile doğrudan bağlantılı olmasına dikkat edilmiştir. Nitel verilerle elde edilen bulgular, nicel verilere dönüştürülmeden önce detaylı içerik taraması yapılmış olup bibliyometrik analize dahil edilebilecek mülteci olgusu ile doğrudan bağlantılı 970 yüksek lisans ve 163 doktora tezi olduğunu saptanmıştır. Tezlerin özetleri ve içerikleri incelenerek kodlamaya hazır veri setleri oluşturulmuştur.

Veri Setleri	f	Yüzde
Yüksek Lisans	970	85,62
Doktora	163	14,38
Toplam	1133	100,00

Analizler yapılırken Microsoft Excel ve MAXQDA 2020 Nitel Veri Analizi programlarından yararlanılarak frekans (f) analizleri yapılmış ve elde edilen veriler sayısallaştırılarak araştırma sorularına cevaplar aranmıştır. Bu kapsamda 'Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan mülteci olgusu ile ilgili yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleri bibliyometrik açıdan nasıl farklılaşmaktadır?' sorusu çalışmanın yanıtlamayı amaçladığı temel araştırma sorusu olarak belirlenmiştir.

Şekil 1. İki Vaka Modeli.

Bu soru daha sonra bibliyometrik özellikler bağlamında şu ikincil sorulara dönüştürülmüştür;

- Mülteci olgusu içeren tezlerin yayımlandıkları yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Mülteci olgusu içeren erişim durumuna göre dağılımı nasıldır?
- Mülteci olgusu içeren tezlerin sayfa aralıklarına göre dağılımı nasıldır?
- Mülteci olgusu içeren tezlerin konulara göre dağılımı nasıldır?
- Mülteci olgusu içeren tezlerin örnek olaya göre dağılımı nasıldır?
- Mülteci olgusu içeren tezlerin araştırma perspektifine göre dağılımı nasıldır?
- Mülteci olgusu içeren tezlerin araştırma yöntemine göre dağılımı nasıldır?
- Mülteci olgusu içeren tezlerin üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
- Mülteci olgusu içeren tezlerin üniversite tiplerine göre dağılımı nasıldır?
- Mülteci olgusu içeren tezlerin Times Higher Education web sitesi World University Rankings (WUR) çalışmasına istinaden oluşturulan anabilim dallarına göre dağılımı nasıldır?
- Mülteci olgusu içeren tezlerin Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına uyum dağılımı nasıldır?
- Mülteci olgusu içeren tezlerin danışmanların akademik unvanlarına göre dağılımı nasıldır?
- Mülteci olgusu içeren tezlerin dillere göre dağılımı nasıldır?
- Bu sorular verilerin kodlanması ve analiz sürecinde yol gösterici olmuştur?

Bulgular

Çalışmadan elde edilen bulgular Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri veri tabanları için ayrı ayrı verilmiştir.

Yüksek Lisans Tezlerine Dair Bulgular

Tezlerin yıllara göre dağılımını içeren Tablo 1 incelendiğinde 1994–2022 arası 970 tez bulunmaktadır. 1994 yılında mülteci olgusu içeren sadece bir tez yapılmışken; 1997–2000 yılları arasında 7 tez çalışması akademiye kazandırılmıştır. 2000 yılı ve sonrası dönemde ise mülteci olgusu üzerine yapılan çalışmaların arttığı gözlemlenmiştir. Artışın nedeni olarak; uluslararası göç yolları üzerinde yer alan Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu coğrafyanın siyasal karışıklıklar ve savaşlar ile boğuşması ve bunun sonucu olarak çevre ülkelerden aldığı kitlesel göç dalgalarının etkileri gösterilebilir. Mülteci olgusu içeren çalışmalar 2010 yılı ve sonrası itibarıyla artmış, son 12 yılda yapılan tezlerde yükseliş trendi devam etmiştir. 2010 yılında Ortadoğu'da başlayan Arap Baharı ile bölgedeki otoriter rejimlerin yıkılması ve yıkılan rejimlerin yerine demokratik bir sistemin getirilemeyeceği ile insanların vatanlarını terk etmek durumunda kalması, 2011 yılı itibarıyla ise Suriye kaynaklı sorunların varlığı Türkiye içerisindeki sığınmacı sayısının artmasına neden olmuştur, 2021 yılında ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi ve 2022'de Rusya-Ukrayna savaşı bilim insanlarının bu konuya daha da fazla ilgi göstermesini kaçınılmaz kılmıştır.

Tablo 2'ye bakıldığında tezler Türkçe, İngilizce ve diğer (Almanca, Fransızca, Arapça) dillerinde yazılmıştır. Türkçe 704 tez ve %72,58 oranla ilk sırada yer alırken, İngilizce 256 tez ve %26,39 oranla ikinci sırada olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumun sebebi olarak Türkçe programların/ana bilim dallarının ağırlıklı olması gösterilebilir.

Tablo 3'te görüldüğü üzere 970 tezin önemli bir kısmının 662 (%68,25) tez ile 101–200 sayfa aralığında olduğu görülmüştür. Diğerlerine bakıldığında 205 (%21,13) tezin 100 sayfa ve altı, 91 (%9,38) tezin 201–301 sayfa aralığı ve 12 (%1,24) tezin ise 301 ve üzeri sayfa aralığında olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 4'te incelemeye konu edilen 943 (%97,22) teze açık erişim mevcuttur. Diğer tarafta 27 (%2,78) tezin erişim kısıtı mevcuttur.

İncelemeye dâhil edilen tezler kullanılan araştırma yöntemleri açısından değerlendirildiğinde Tablo 5'te gösterildiği gibi mülteci kavramı içeren 788 tezin %81,24 oranla nitel bir yöntemle, 119 tezin %12,27 ile nicel yöntemle ve 39 tezin %4,02 ile karma (Nicel ve nitel yöntemler karışımı) metotla oluşturulduğu anlaşılmıştır. Analize dahil edilen 24 tezin ise araştırma yöntemine dair bulgular tespit edilememiştir.

Mülteci olgusuna ilişkin yapılan Tablo 6'ya göre 745 tez örnek olay (case study) içermekte olup 220 tez ise örnek olay kapsamında kaleme alınmamıştır. Tespit edilemeyen 5 tezin ise erişim durumu engeli bulunmaktadır.

Ulusal Tez Merkezli analizde mülteci olgusunu ele alınarak ortaya konulan çalışmalar Tablo 7'de araştırma perspektifleri açısından Kuramsal perspektifli, Göçmen perspektifli, Devlet perspektifli ve Diğer (hiçbir kritere uymayan) olarak dört ana başlık etrafında değerlendirilmiştir. Ancak ortaya konulan çalışmaların sadece bu dört perspektifte çalışılmadığı içerikleri incelendiğinde ikili ve üçlü perspektiflerle de çalışmaların bulunduğu tespit edilmiştir. 970 mülteci olgusu içeren yüksek lisans tezlerinden 300 tezin ikili (Teori/Göçmen, Devlet/Teori, Devlet/Göçmen) perspektifle, 28 tezin üçlü (Devlet/Teori/Göçmen) perspektifle çalışıldığı görülmüştür. Mülteci olgusu 267 tez ve %27,53 oranla Teori, 238 tez ve %24,54 oranla Göçmen ve 152 tez %15,67 oranla Teori/ Göçmen perspektifiyle ortaya konmakta olup erişim kısıtı nedeniyle beş tezin araştırma perspektifine dair bilgilere ulaşılamamıştır.

Ulusal Tez Merkezi'nde mülteci olgusuna yönelik yapılan inceleme sonucu Tablo 8'e göre araştırmaya dâhil edilen 970 tezin 695'i %71,65 devlet üniversitelerinde; kalan 275 tezin ise %28,35 oranla vakıf üniversitelerinde kayıtlı araştırmacılar tarafından tamamlanmıştır.

Tablo 9'da mülteci olgusunun üniversitelere göre çalışılma durumuna bakıldığında; ilk beş sırada Hacettepe Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi yer almaktadır. Adı geçen üniversitelerde yapılan çalışmalar 970 tez içerisinde %20,62'lik kısma denk gelmektedir. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Uygulama ve Araştırma Merkezi, göç çalışmaları ve mülteci olgusu üzerine yapılan çalışma sayısını artıran ön önemli nedenlerin başında yer almaktadır. İstanbul ve Ankara'daki üniversitelerde bu konuları çalışma oranı fazla iken, taşra sayılan yerlerdeki üniversitelerde çalışma oranı daha düşük

Tablo 1.*Yüksek Lisans Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı*

	f	Yüzde
2022	53	5,46
2021	144	14,85
2020	129	13,30
2019	256	26,39
2018	111	11,44
2017	82	8,45
2016	35	3,61
2015	36	3,71
2014	13	1,34
2013	10	1,03
2012	14	1,44
2011	10	1,03
2010	16	1,65
2009	11	1,13
2008	6	0,62
2007	9	0,93
2006	5	0,52
2005	5	0,52
2004	7	0,72
2003	2	0,21
2002	4	0,41
2001	4	0,41
2000	1	0,10
1999	4	0,41
1998	1	0,10
1997	1	0,10
1994	1	0,10
TOPLAM	970	100,00

Tablo 2.*Yüksek Lisans Tezlerinin Yazım Dil Tercihleri*

	f	Yüzde
Türkçe	704	72,58
İngilizce	256	26,39
Diğer	10	1,03
TOPLAM	970	100,00

Tablo 3.*Yüksek Lisans Tezlerinin Sayfa Aralığı*

	f	Yüzde
<100	205	21,13
101–200	662	68,25
201–300	91	9,38
301>	12	1,24
TOPLAM	970	100,00

Tablo 4.
Yüksek Lisans Tezlerinin Erişim Durumu

	<i>f</i>	Yüzde
Evet	943	97,22
Hayır	27	2,78
TOPLAM	970	100,00

Tablo 5.
Yüksek Lisans Tezlerinin Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

	<i>f</i>	Yüzde
Nitel	788	81,24
Nicel	119	12,27
Karma	39	4,02
Tespit Edilemedi	24	2,47
TOPLAM	970	100,00

Tablo 6.
Yüksek Lisans Tezlerinin İçerdikleri Örnek Olaya Göre Dağılımı

	<i>f</i>	Yüzde
Evet	745	76,80
Hayır	220	22,68
Tespit Edilemedi	5	0,52
TOPLAM	970	100,00

Tablo 7.
Yüksek Lisans Tezlerinin Araştırma Perspektifine Göre Dağılımı

	<i>f</i>	Yüzde
Teori	267	27,53
Göçmen	238	24,54
Teori/Göçmen	152	15,67
Devlet/Teori	118	12,16
Devlet	84	8,66
Diğer	48	4,95
Devlet/Göçmen	30	3,09
Devlet/Teori/Göçmen	28	2,89
Tespit Edilemedi	5	0,52
TOPLAM	970	100,00

Tablo 8.
Yüksek Lisans Tezlerinin Üniversitenin Kurumsal Yapısına Göre Dağılımı

	<i>f</i>	Yüzde
Devlet	695	71,65
Vakıf	275	28,35
TOPLAM	970	100,00

bir seviyededir. Bahsi geçen üniversitelerde lisansüstü öğrenci sayısının fazla oluşu da bu konudaki tez sayısının artışı doğrudan etkilemiştir denilebilir.

Tablo 10'a göre mülteci olgusu üzerine yapılan analizde 970 tezin 348'inin araştırmacılara danışmanlık eden unvanı Dr. Öğretim Üyesi olurken; 297 teze danışmanlık eden unvan Doç. Dr. ve 325'in tezin yazımında araştırmacıların danışmanı Prof. Dr. ünvanı taşımaktadırlar.

Tablo 9.
Yüksek Lisans Tezlerinin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı

	f	Yüzde
Hacettepe Üniversitesi	45	4,64
Marmara Üniversitesi	43	4,43
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	43	4,43
İstanbul Bilgi Üniversitesi	35	3,61
Ankara Üniversitesi	34	3,51
İstanbul Üniversitesi	32	3,30
Dokuz Eylül Üniversitesi	25	2,58
Gazi Üniversitesi	24	2,47
Süleyman Demirel Üniversitesi	23	2,37
Üsküdar Üniversitesi	22	2,27
Gaziantep Üniversitesi	21	2,16
Boğaziçi Üniversitesi	19	1,96
Sakarya Üniversitesi	19	1,96
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	17	1,75
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	17	1,75
İstanbul Aydın Üniversitesi	16	1,65
Selçuk Üniversitesi	15	1,55
İstanbul Ticaret Üniversitesi	15	1,55
Bahçeşehir Üniversitesi	15	1,55
Kocaeli Üniversitesi	15	1,55
Sabancı Üniversitesi	14	1,44
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	12	1,24
Anadolu Üniversitesi	12	1,24
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	11	1,13
Trakya Üniversitesi	10	1,03
İzmir Ekonomi Üniversitesi	10	1,03
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	9	0,93
İstanbul Teknik Üniversitesi	9	0,93
Bursa Uludağ Üniversitesi	9	0,93
Kırıkkale Üniversitesi	9	0,93
Koç Üniversitesi	8	0,82
Başkent Üniversitesi	8	0,82
İstanbul Arel Üniversitesi	8	0,82
Yıldız Teknik Üniversitesi	8	0,82
Yeditepe Üniversitesi	8	0,82
Yalova Üniversitesi	8	0,82
Akdeniz Üniversitesi	8	0,82
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	7	0,72
Polis Akademisi	7	0,72
İnönü Üniversitesi	7	0,72
Karabük Üniversitesi	7	0,72
İbn Haldun Üniversitesi	7	0,72
Çağ Üniversitesi	7	0,72
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	7	0,72
Ufuk Üniversitesi	6	0,62
Çukurova Üniversitesi	6	0,62
Karadeniz Teknik Üniversitesi	6	0,62

(Continued)

Tablo 9. <i>Yüksek Lisans Tezlerinin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı (Continued)</i>		
	f	Yüzde
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	6	0,62
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	6	0,62
Harran Üniversitesi	6	0,62
Beykent Üniversitesi	6	0,62
Türk-Alman Üniversitesi	6	0,62
İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi	6	0,62
Necmettin Erbakan Üniversitesi	6	0,62
Galatasaray Üniversitesi	6	0,62
Fırat Üniversitesi	6	0,62
Ege Üniversitesi	6	0,62
Kadir Has Üniversitesi	5	0,52
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	5	0,52
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	5	0,52
Atatürk Üniversitesi	5	0,52
Haliç Üniversitesi	5	0,52
Erciyes Üniversitesi	5	0,52
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	5	0,52
Karamanoğlu Mehmet bey Üniversitesi	5	0,52
Niğantaşı Üniversitesi	4	0,41
Manisa Celal Bayar Üniversitesi	4	0,41
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	4	0,41
Maltepe Üniversitesi	4	0,41
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	4	0,41
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	4	0,41
İstanbul Şehir Üniversitesi	4	0,41
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	4	0,41
Kastamonu Üniversitesi	3	0,31
Düzce Üniversitesi	3	0,31
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	3	0,31
Mustafa Kemal Üniversitesi	3	0,31
Atılım Üniversitesi	3	0,31
TED Üniversitesi	3	0,31
Uludağ Üniversitesi	3	0,31
Harp Akademileri Komutanlığı	3	0,31
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	3	0,31
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	3	0,31
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	3	0,31
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	3	0,31
Yaşar Üniversitesi	2	0,21
Mardin Artuklu Üniversitesi	2	0,21
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	2	0,21
Celal Bayar Üniversitesi	2	0,21
İstanbul Okan Üniversitesi	2	0,21
Bozok Üniversitesi	2	0,21
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	2	0,21
Giresun Üniversitesi	2	0,21
Gebze Teknik Üniversitesi	2	0,21

(Continued)

Tablo 9.
Yüksek Lisans Tezlerinin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı (Continued)

	f	Yüzde
İstanbul Kültür Üniversitesi	2	0,21
Batman Üniversitesi	2	0,21
İstanbul Gelişim Üniversitesi	2	0,21
Balıkesir Üniversitesi	2	0,21
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	2	0,21
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	2	0,21
Yeni Yüzyıl Üniversitesi	2	0,21
Trabzon Üniversitesi	2	0,21
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	2	0,21
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	2	0,21
Hitit Üniversitesi	2	0,21
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	2	0,21
Altınbaş Üniversitesi	2	0,21
Dicle Üniversitesi	2	0,21
Adıyaman Üniversitesi	2	0,21
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1	0,10
Muğla Üniversitesi	1	0,10
Bursa Teknik Üniversitesi	1	0,10
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1	0,10
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	1	0,10
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	1	0,10
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi	1	0,10
Fatih Üniversitesi	1	0,10
Siirt Üniversitesi	1	0,10
Milli Savunma Üniversitesi	1	0,10
Mersin Üniversitesi	1	0,10
Bartın Üniversitesi	1	0,10
Niğde Üniversitesi	1	0,10
İstanbul Medipol Üniversitesi	1	0,10
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	1	0,10
Dumlupınar Üniversitesi	1	0,10
Turgut Özal Üniversitesi	1	0,10
Pamukkale Üniversitesi	1	0,10
Özyeğin Üniversitesi	1	0,10
Çankırı Karatekin Üniversitesi	1	0,10
Çankaya Üniversitesi	1	0,10
Muş Alparslan Üniversitesi	1	0,10
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi	1	0,10
Aksaray Üniversitesi	1	0,10
Cumhuriyet Üniversitesi	1	0,10
Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi	1	0,10
Afyon Kocatepe Üniversitesi	1	0,10
Adnan Menderes Üniversitesi	1	0,10
Celal Bayar Üniversitesi	1	0,10
Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi	1	0,10
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1	0,10
TOPLAM	970	100,00

Tablo 10.
Yüksek Lisans Tezlerinin Danışman Ünvanına Göre Dağılımı

	<i>f</i>	Yüzde
DR. ÖĞR.ÜYESİ	348	35,88
DOÇ. DR.	297	30,62
PROF.DR	325	33,51
TOPLAM	970	100,00

Times Higher Education web sitesinin World University Rankings (WUR) çalışmasına istinaden oluşturulan ana bilim dalları üzerinden bir analiz yapılmaktadır. Veri tabanı olarak kullanılan Ulusal Tez Merkezi üzerinde yer alan ana bilim dalları bu çalışmaya göre yeniden uyarlanıp, çalışma çerçevesinde kategorize edilmektedir. Tablo 11’de elde edilen bulgular sonucunda mülteci kavramı içeren 568 yüksek lisans tezinin Social Sciences (Sosyal Bilimler) içeren ana bilim dalları ile yazıldığı ortaya konulmaktadır. Mülteci kavramının sosyal bilimler çalışma alanı olarak sıkça tercih edildiği görülmektedir.

Tablo 12 incelendiğinde mülteci olgusu sosyal bilimlerde çalışma konusu olarak yüksek oranlarda tercih edildiği görülmüştür. Çalışma konusu olarak Uluslararası İlişkiler 176 tez ile ilk sırada yer almıştır.

Birleşmiş Milletler’in 2030 yılına kadar tamamlamayı hedeflediği 17 amaç bulunmaktadır. Bu amaçlar; 1/Yoksulluğa Son, 2/Açlığa Son, 3/ Sağlık ve Kaliteli Yaşam, 4/Nitelikli Eğitim, 5/Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, 6/Temiz Su ve Sanitasyon, 7/Erişilebilir ve Temiz Enerji, 8/İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, 9/Sanayi Yenilikçilik ve Altyapı, 10/Eşitsizliklerin Azaltılması, 11/ Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, 12/ Sorumlu Üretim ve Tüketim, 13/İklim Eylemi, 14/Sudaki Yaşam, 15/Karasal Yaşam, 16/Barış Adalet ve Güçlü Kurumlar ve 17/Amaçlar için Ortaklıklar başlıkları ile sıralanmaktadır. Ulusal Tez Merkezi üzerinden analize dahil edilen yüksek lisans tezlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile bağlantılarının varlığı araştırılmaktadır. Tablo 13’te yazılan 970 yüksek lisans tezinin 649’unun Birleşmiş Milletler amaçlarını içermediği, hazırlanış aşamasında bu amaçların dikkate alınmadığı görülmektedir. Analize dâhil edilen 970 yüksek lisans tezinin 649’u bu amaçlardan hiçbirine karşılık gelmemektedir.

Doktora Tezlerine Dair Bulgular

Doktora tezlerin yıllara göre dağılımını içeren Tablo 14 incelendiğinde 1993–2022 yılları arası mülteci olgusunu içeren 163 tez bulunmuştur. 1993–2010 yılları arası 11 tez çalışması yapılmışken; 2010 yılı sonrası dönemde bu konudaki çalışma sayısı artmıştır. Bu artışın temel nedeni de daha önce bahsedildiği üzere uluslararası göç yolları üzerinde yer alan Türkiye’nin de içerisinde bulunduğu coğrafyanın siyasal karışıklıklar ve savaşlar ile boğuşması ve bunun sonucu olarak çevre ülkelerden gelen kitlesel göç dalgalarının akademik camia tarafından araştırılmak istenmesi etkili olmuştur.

Tablo 15 incelendiğinde tezler Türkçe, İngilizce ve diğer (Almanca) dillerinde yazıldığı ortaya konmuştur. Türkçe 127 tez ve %77,91 oranla ilk sırada yer alırken; İngilizce 34 tez ve %20,86 oranla ikinci sırada olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 16’ya göre mülteci olgusu üzerine yapılmış toplam 163 doktora çalışması arasından 58 tez %35,58 oranla 201–300 sayfa aralığında hazırlandığı tespit edilmiştir. 100 sayfa altı 16 tez (%9,82), 101–200 sayfa aralığında 37 tez (%22,70), 301–400 sayfa aralığında 26 tez (%15,95) ve 401 ve üzeri aralığında 26 tez (%15,95) olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 17’ye göre incelemeye konu edilen 155 (%95,09) teze açık erişim imkânı varken, 8 (%4,91) tezin ise erişim kısıtı mevcuttur.

Araştırma yöntemleri üzerinden bir analiz yapılmış ve özetlerin analizinin yetersiz kaldığı durumda ise teze erişim sağlanarak çalışmaların araştırma yöntemleri elde edilmiştir. Tablo 18’e bakıldığında ‘Mülteci’ olgusu içeren 108 tezin %66,26 oranla nitel bir yöntemle, 36 tezin

Tablo 11.
Yüksek Lisans Tezlerinin WUR Konu Başlıklarına göre Dağılımı

	<i>f</i>	Yüzde
Social Sciences	568	29,24
Arts and Humanities	79	4,07
Education	78	4,02
Business and Economics	68	3,51
Law	61	3,15
Psychology	54	2,78
Clinical, pre-clinical and health	44	2,27
Engineering and Technology	9	0,46
Life Sciences	8	0,41
Physical Sciences	1	0,05
TOPLAM	970	100,00

Tablo 12.
Yüksek Lisans Tezlerinin Konu Dağılımı

	f	Yüzde
Uluslararası İlişkiler	176	18,14
Sosyoloji	132	13,61
Eğitim ve Öğretim	101	10,41
Siyasal Bilimler	98	10,10
Hukuk	67	6,91
Psikoloji	56	5,77
Kamu Yönetimi	55	5,67
Sosyal Hizmetler	42	4,33
Ekonomi	26	2,68
Gazetecilik	21	2,16
Tarih	18	1,86
İletişim Bilimleri	14	1,44
Şehircilik ve Bölge Planlama	11	1,13
Mimarlık	11	1,13
Güzel Sanatlar	9	0,93
Din	9	0,93
Felsefe	8	0,82
Hemşirelik	8	0,82
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	8	0,82
Endüstri ve Endüstri Mühendisliği	7	0,72
Radyo-Televizyon	6	0,62
Halkla İlişkiler	6	0,62
Halk Sağlığı	5	0,52
Ekonometri	4	0,41
İç Mimari ve Dekorasyon	4	0,41
Sağlık Kurumları Yönetimi	4	0,41
Demografi	4	0,41
Spor	4	0,41
Antropoloji	4	0,41
Ziraat	3	0,31
Dilbilim	3	0,31
İşletme	3	0,31
Türk Dili ve Edebiyatı	3	0,31
Coğrafya	3	0,31
Beslenme ve Diyetetik	3	0,31
Sahne ve Görüntü Sanatları	3	0,31
Sanat Tarihi	2	0,21
Maliye	2	0,21
Tespit Edilemedi	2	0,21
Peyzaj Mimarlığı	2	0,21
Mütercim-Tercümanlık	2	0,21
İngiliz Dili ve Edebiyatı	1	0,10
Müzecilik	1	0,10
Doğu Dilleri ve Edebiyatı	1	0,10
Fransız Dili ve Edebiyatı	1	0,10
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	1	0,10
Deprem Mühendisliği	1	0,10

(Continued)

Tablo 12. <i>Yüksek Lisans Tezlerinin Konu Dağılımı (Continued)</i>		
	f	Yüzde
Deniz Bilimleri	1	0,10
Jeodezi ve Fotogrametri	1	0,10
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	1	0,10
Çevre Mühendisliği	1	0,10
Ev Ekonomisi	1	0,10
Psikiyatri	1	0,10
Biyoloji	1	0,10
Biyokimya	1	0,10
Biyografi	1	0,10
Bilim ve Teknoloji	1	0,10
Elektrik ve Elektronik Mühendisliği	1	0,10
Arşiv	1	0,10
Halk Bilimi (Folklor)	1	0,10
Aile Planlaması	1	0,10
Adli Tıp	1	0,10
TOPLAM	970	100,00

%22,09 oran ile nicel yöntemle ve 14 tezin % 8,59 ile karma (Nicel ve nitel yöntemler karışımı) metotla oluşturulduğu gözlemlenmiştir. Analize dahil edilen 5 tezin ise araştırma yöntemine dair bulgular tespit edilememiştir.

Tablo 19'da mülteci olgusuna ilişkin yapılan analizde 127 doktora tezinin örnek olay (study case) içerdiği belirlenirken, 35 tez de ise örnek olay tespit edilmemiştir. Tespit edilemeyen 5 tez ise erişim durumu engeli bulunan tezlerden oluşmaktadır.

Ulusal Tez Merkezli analizde mülteci olgusunu ele alınarak ortaya konulan çalışmalar Tablo 20'de araştırma perspektifleri Kuramsal perspektif, Göçmen perspektifli, Devlet perspektifli ve Diğer (hiçbir kritere uymayan) olarak dört ana başlık etrafında değerlendirilmiştir. Ancak ortaya konulan çalışmaların sadece bu dört perspektifte çalışılmadığı içerikleri incelendiğinde ikili ve üçlü perspektiflerle de çalışmaların bulunduğu tespit edilmiştir. 163 mülteci olgusu içeren doktora tezlerinden 47 tezin ikili (Teori/Göçmen, Devlet/Teori, Devlet/Göçmen) perspektifiyle, 5 tezin üçlü (Devlet/Teori/Göçmen) perspektifle çalışıldığı ortaya konmuştur. Mülteci olgusu 48 tez ve %29,45 oranla Teori, 39 tez ve %23,93 oranla Göçmen ve 31 tez %19,02 oranla Teori/Göçmen perspektifiyle ortaya konmakta, erişim kısıtı nedeniyle 1 tezin araştırma perspektifine dair bilgilere ulaşamamıştır.

Tablo 13. <i>Yüksek Lisans Tezlerinin Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Uyum Dağılımı</i>		
	f	Yüzde
Kategorize Edilemiyor	649	33,42
4/Nitelikli Eğitim	114	5,88
5/Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	57	2,94
16/Barış Adalet ve Güçlü Kurumlar	43	2,22
10/Eşitsizliklerin Azaltılması	34	1,75
8/ İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	32	1,65
11/ Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	21	1,08
3/Sağlık ve Kaliteli Yaşam	10	0,52
2/Açlığa Son	3	0,15
9/ Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	3	0,15
13/ İklim Eylemi	2	0,10
6/ Temiz Su ve Sanitasyon	1	0,05
14/ Sudaki Yaşam	1	0,05
TOPLAM	970	100,00

Tablo 14.*Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı*

	f	Yüzde
2022	14	8,59
2021	32	19,63
2020	33	20,25
2019	25	15,34
2018	17	10,43
2017	11	6,75
2016	2	1,23
2015	5	3,07
2014	7	4,29
2013	5	3,07
2011	1	0,61
2010	2	1,23
2008	1	0,61
2006	1	0,61
2005	2	1,23
1998	1	0,61
1997	1	0,61
1996	2	1,23
1993	1	0,61
TOPLAM	163	100,00

Tablo 15.*Doktora Tezlerinin Yazım Dil Tercihleri*

	f	Yüzde
Türkçe	127	77,91
İngilizce	34	20,86
Diğer	2	1,23
TOPLAM	163	100,00

Tablo 16.*Doktora Tezlerinin Sayfa Aralığı*

	f	Yüzde
<100	16	9,82
101–200	37	22,70
201–300	58	35,58
301–400	26	15,95
401>	26	15,95
TOPLAM	163	100,00

Tablo 17.*Doktora Tezlerinin Erişim Durumu*

	f	Yüzde
Evet	155	95,09
Hayır	8	4,91
TOPLAM	163	100,00

Tablo 18. <i>Doktora Tezlerinin Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı</i>		
	f	Yüzde
Nitel	108	66,26
Nicel	36	22,09
Karma	14	8,59
Tespit Edilemedi	5	3,07
TOPLAM	163	100,00

Tablo 19. <i>Doktora Tezlerinin İçerdikleri Örnek Olaya Göre Dağılımı</i>		
	f	Yüzde
Evet	127	77,91
Hayır	35	21,47
Tespit Edilemedi	1	0,61
TOPLAM	163	100,00

Tablo 20. <i>Doktora Tezlerinin Araştırma Perspektifine Göre Dağılımı</i>		
	f	Yüzde
Teori	48	29,45
Göçmen	39	23,93
Teori/Göçmen	31	19,02
Devlet/Teori	15	9,20
Devlet	12	7,36
Diğer	11	6,75
Devlet/Teori/Göçmen	5	3,07
Devlet/Göçmen	1	0,61
Tespit Edilemedi	1	0,61
TOPLAM	163	100,00

Tablo 21’de Ulusal Tez Merkezi’nde mülteci olgusuna yönelik yapılan inceleme sonucu araştırmaya dâhil edilen 163 tezin 135’i %82,82 oranıyla devlet üniversitelerinde kayıtlı araştırmacılar tarafından tamamlandığı tespit edilmiştir. Vakıf üniversitelerinde ise tamamlanan 28 tez (%17,18) mevcuttur.

Mülteci olgusunun üniversitelere göre çalışılma durumuna Tablo 22’ye bakıldığında ilk beş sırada Hacettepe Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi yer almıştır. Sıralamada ilk beşte yer alan üniversitelerin araştırma üniversitesi olması, göç çalışmaları ve mülteci olgusu üzerine yapılan çalışmaların nedenini açıklamaktadır. Merkez olarak sayılan İstanbul ve Ankara üniversitelerinde bu konuları çalışma oranları fazla iken; taşra sayılan yerlerdeki üniversitelerde çalışma oranları daha düşüktür.

Tablo 23’e göz önüne alındığında mülteci olgusu üzerine yapılan analizde 163 tezin 106’sı kayıtlı çalışmacılara danışmanlık eden Prof. Dr., 38 tezin kayıtlı çalışan danışmanı Doç. Dr. ve 19 teze danışmanlık eden Dr. Öğr. Üyesi ünvanları taşımaktadırlar.

Tablo 24 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen 163 doktora tezinin 72’si %22,15 oran ile Social Sciences (Sosyal Bilimler) ana bilim dalları üzerinden yapıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 21. <i>Doktora Tezlerinin Üniversitenin Kurumsal Yapısına Göre Dağılımı</i>		
	f	Yüzde
D	135	82,82
V	28	17,18
TOPLAM	163	100,00

Tablo 22.
Doktora Tezlerinin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı

	f	Yüzde
Hacettepe Üniversitesi	15	9,20
Ankara Üniversitesi	14	8,59
Gazi Üniversitesi	12	7,36
İstanbul Üniversitesi	11	6,75
Marmara Üniversitesi	9	5,52
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	8	4,91
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	7	4,29
Sakarya Üniversitesi	5	3,07
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	4	2,45
Kocaeli Üniversitesi	4	2,45
Anadolu Üniversitesi	4	2,45
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	3	1,84
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	3	1,84
Ege Üniversitesi	3	1,84
Atatürk Üniversitesi	3	1,84
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	3	1,84
Maltepe Üniversitesi	3	1,84
Gaziantep Üniversitesi	3	1,84
Fırat Üniversitesi	2	1,23
İnönü Üniversitesi	2	1,23
Koç Üniversitesi	2	1,23
Dokuz Eylül Üniversitesi	2	1,23
Boğaziçi Üniversitesi	2	1,23
Selçuk Üniversitesi	2	1,23
Kırıkkale Üniversitesi	2	1,23
Yeditepe Üniversitesi	2	1,23
İstanbul Teknik Üniversitesi	2	1,23
Piri Reis Üniversitesi	1	0,61
Özyeğin Üniversitesi	1	0,61
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	1	0,61
İstanbul Medipol Üniversitesi	1	0,61
İstanbul Kültür Üniversitesi	1	0,61
İstanbul Gelişim Üniversitesi	1	0,61
Uludağ Üniversitesi	1	0,61
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	1	0,61
Necmettin Erbakan Üniversitesi	1	0,61
Harran Üniversitesi	1	0,61
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	1	0,61
Mersin Üniversitesi	1	0,61
Süleyman Demirel Üniversitesi	1	0,61
Galatasaray Üniversitesi	1	0,61
Manisa Celal Bayar Üniversitesi	1	0,61
Fatih Üniversitesi	1	0,61
Yıldız Teknik Üniversitesi	1	0,61
Erzincan Üniversitesi	1	0,61
Yalova Üniversitesi	1	0,61
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	1	0,61

(Continued)

Tablo 22.
Doktora Tezlerinin Yapıldıkları Üniversitelere Göre Dağılımı (Continued)

	f	Yüzde
Çukurova Üniversitesi	1	0,61
Bursa Uludağ Üniversitesi	1	0,61
Polis Akademisi	1	0,61
Beykent Üniversitesi	1	0,61
Başkent Üniversitesi	1	0,61
Atılım Üniversitesi	1	0,61
Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	0,61
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	1	0,61
Kadir Has Üniversitesi	1	0,61
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	1	0,61
Akdeniz Üniversitesi	1	0,61
TOPLAM	163	100,00

Tablo 23.
Doktora Tezlerinin Danışman Unvanına Göre Dağılımı

	f	Yüzde
PROF.DR.	106	65,03
DOÇ. DR.	38	23,31
DR. ÖĞR.ÜYESİ	19	11,66
TOPLAM	163	100,00

Tablo 24.
Doktora Tezlerinin WUR Konu Başlıklarına göre Dağılımı

	f	Yüzde
Social sciences	72	22,15
Clinical, preclinical, and health	26	8,00
Education	16	4,92
Arts and humanities	16	4,92
Law	14	4,31
Business and economics	7	2,15
Psychology	5	1,54
Engineering and technology	5	1,54
Life sciences	1	0,31
TOPLAM	163	100,00

Tablo 25 gözlemlendiğinde mülteci olgusu Eğitim ve Öğretim konusunda 18 tez ile çalışma alanında kullanılmıştır. Konu sıralamalarına bakıldığında Sosyal Bilimlerde sıklıkla çalışıldığı görülmüştür.

Tablo 26'ya göre Ulusal Tez Merkezi'nde bulunan mülteci kavramı ile doğrudan bağlantılı 163 doktora tezinin 116'sının bu amaçları içermediği, tezlerin hazırlanış aşamasında bu amaçların dikkate alınmadığı görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Mülteci olgusu kapsamında YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan incelenen yüksek lisans ve doktora tezleri bibliyometrik analiz için yeterli sayıda veri sunmaktadır. 970 yüksek lisans ve 163 doktora tezine dayanarak benzerlikleri ve farklılıkları açısından aşağıdaki değerlendirmelere ulaşabilmek mümkündür.

Bibliyometrik analiz kapsamında gözlemlenen ilk benzerlik, hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinin yıllara göre dağılımında görülmektedir. Yüksek lisans ve doktora tezlerinin yıllara göre dağılımı tabloları dikkate alındığında, aynı tarihli çalışmalarda artış yaşandığı

Tablo 25.
Doktora Tezlerinin Konu Dağılımı

	f	Yüzde
Eğitim ve Öğretim	18	11,04
Hukuk	16	9,82
Sosyoloji	14	8,59
Siyasal Bilimler	13	7,98
Uluslararası İlişkiler	12	7,36
Psikoloji	7	4,29
Kamu Yönetimi	7	4,29
Gazetecilik	6	3,68
Tarih	5	3,07
Halk Sağlığı	5	3,07
Sosyal Hizmetler	4	2,45
İletişim Bilimleri	4	2,45
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	4	2,45
Alman Dili ve Edebiyatı	4	2,45
Antropoloji	3	1,84
Psikiyatri	3	1,84
Enerji	2	1,23
Coğrafya	2	1,23
Bilgisayar Mühendisliği Bilimleri-Bilgisayar ve Kontrol	2	1,23
Radyoloji ve Nükleer Tıp	2	1,23
Din	2	1,23
İşletme	1	0,61
İngiliz Dili ve Edebiyatı	1	0,61
İlk ve Acil Yardım	1	0,61
Sanat Tarihi	1	0,61
Sahne ve Görüntü Sanatları	1	0,61
Hemşirelik	1	0,61
Halkla İlişkiler	1	0,61
Şehircilik ve Bölge Planlama	1	0,61
Tıbbi Biyoloji	1	0,61
Ergoterapi	1	0,61
Tespit Edilemedi	1	0,61
Endüstri ve Endüstri Mühendisliği	1	0,61
Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları	1	0,61
Ekonomi	1	0,61
Müzik	1	0,61
Doğu Dilleri ve Edebiyatı	1	0,61
Mütercim-Tercümanlık	1	0,61
Deontoloji ve Tıp Tarihi	1	0,61
Deniz Bilimleri	1	0,61
Mimarlık	1	0,61
Mikrobiyoloji	1	0,61
Maliye	1	0,61
Bilgi ve Belge Yönetimi	1	0,61
Turizm	1	0,61
Anestezi ve Reanimasyon	1	0,61
Kadın Hastalıkları ve Doğum	1	0,61
Aile Hekimliği	1	0,61
Adli Tıp	1	0,61
TOPLAM	163	100,00

Tablo 26.
Doktora Tezlerinin Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Uyum Dağılımı

	f	Yüzde
Kategorize Edilemiyor	116	35,69
4/Nitelikli Eğitim	22	6,77
3/ Sağlık ve Kaliteli Yaşam	12	3,69
10/Eşitsizliklerin Azaltılması	6	1,85
5/ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	3	0,92
16/ Barış Adalet ve Güçlü Kurumlar	1	0,31
9/ Sanayi Yenilikçilik ve Altyapı	1	0,31
8/ İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	1	0,31
TOPLAM	163	100,00

açıktır. Mülteci olgusuna dair ilk çalışmalar her iki grup için de 1990'lı yıllarda başlamıştır. Bu dönemde uluslararası siyaset açısından bir dizi savaşın yaşandığı ve mülteci olgusunun uluslararası gündemde tartışmalara konu olduğu unutulmamalıdır. Körfez, Bosna ve Kosova Savaşı 1990'lı yıllarda kitlesel göçün artmasına yol açan önemli hadiselerdir. Benzer bir biçimde 2010 yılı ve sonrası dönemde mülteci olgusu üzerine araştırmalarda artan bir eğilim olduğu ve çalışma konusu olarak tercih edildiği görülmüştür. Bölgesel ve küresel gelişmelerin bu dönem itibarıyla de araştırmacıları mülteci olgusuna yönelttiği düşünülebilir. Orta Doğu coğrafyasının istikrarsız oluşu, Arap Baharı gibi bölgeyi etkisi altına alan ayaklanmalar sonucu yerinden edilen insanların yeni ve güvenilir bir yurt arayışına girmeleri, mülteci olgusunu dikkate alan çalışmalara ivme kazandırmıştır.

Bibliyometrik analiz kapsamında bir sonraki benzerlik ise tezlere erişim noktasındadır. Ulusal Tez Merkezi'nde bulunan yüksek lisans ve doktora tezlerinin büyük oranda erişime açık oldukları saptanmıştır. Yüksek lisans tezlerine %97,22 oranında, doktora tezlerine ise %95,09 oranında erişim sağlanabilmektedir. Ulaşılamayan tezlerin bazılarının kısa süreli erişime kapatıldıkları veya teknik aksaklıklar yüzünden erişimin kısıtlandığı görülmektedir.

Diğer benzerlik ise tezlerde kullanılan araştırma yöntemlerinde görülmüştür. Araştırma yöntemleri açısından yüksek lisans ve doktora tezleri ağırlıklı olarak nitel çalışmalar olarak tasarlanmıştır. İncelenen 970 yüksek lisans tezinin 788 tanesi nitel, 199 tanesi nicel, 39 tanesi ise karma yöntemle hazırlanmıştır. Doktora tezlerinde ise, 163 doktora tezinin 108 tanesi nitel, 36 tanesi nicel, 14 çalışma ise karma yöntemi benimsemiştir. Fakat, 24 yüksek lisans ve 5 doktora çalışmasında araştırma yöntemine dair bir ibareye rastlanılmamıştır.

Bibliyometrik analiz kapsamında bahsedilmesi gereken başka bir benzerlik ise araştırma perspektifiyle ilgilidir. Araştırma perspektifi açısından yüksek lisans ve doktora tezleri karşılaştırıldığında mülteci olgusunun her yönüyle ele alındığı görülmektedir. İncelemeye dahil edilen yüksek lisans ve doktora tezlerinin araştırma perspektifleri analiz edildiğinde mülteci olgusunu teorik bir çerçeve sunan çalışmaların literatürde fazlaca kullanıldığı görülmüştür. Toplamda ele alınan mülteci olgusuna dair 1133 çalışmanın, 315 tanesi teorik perspektifle hazırlanmıştır. Göçmen grup odaklı perspektif ise en fazla kullanılan ikinci yaklaşım olmuştur. Aynı zamanda çalışmaların sadece tek bir perspektifle değil aynı anda ikili perspektiflerle de çalışıldığı gözlemlenmiştir. Teori/göçmen perspektifiyle ele alınan yüksek lisans tezlerinin sayısı 152 iken, doktora tezlerinin sayısı 31'dir. Ayrıca, hazırlanan 872 tezin bir ya da birden fazla örnek olay (case study) içerdiği tespit edilmiştir.

Bibliyometrik analiz kapsamında tespit edilen diğer bir benzerlik ise tezlerin hazırlandığı üniversitelerin nitelikleri ilgilidir. Mülteci olgusu kapsamında hazırlanan yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları hem vakıf hem devlet üniversitelerine kayıtlı olan araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Yüksek lisans tezlerinin önemli bir bölümünü oluşturan üniversitelerin başında Hacettepe, Marmara, Orta Doğu Teknik, İstanbul Bilgi ve Ankara Üniversiteleri alırken; doktora tezleri ise Hacettepe, Ankara, Gazi, İstanbul ve Marmara üniversitelerinde tamamlanmıştır. En fazla çalışmanın Hacettepe Üniversitesi'nde yapıldığı bibliyometrik analiz sonucunda elde edilen başka bir bilgidir. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜGO) gibi köklü bir merkezin varlığını sürdürmesi ve etkin bir biçimde akademik faaliyetlerde bulunması, bahsi geçen üniversiteyi, diğer üniversitelerin önüne geçmesine yol açmaktadır.

Gözlemlenen son benzerlik ise ana bilim dalları (WUR) ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla (SKA) olan ilişkisi hakkındadır. Times Higher Education web sitesi, üniversitelerde bulunan ana bilim dallarını inceleyerek gruplandırmış ve sonucunda ana bilim dallarının kategorize edildiği yeni bir çalışma ortaya koymuştur. Yapılan bu çalışma esas alınarak hazırlanan ana bilim dalları karşılaştırılmasında mülteci kavramı içeren yüksek lisans ve doktora tezlerinin ağırlıklı olarak sosyal bilimler ana bilim dalları tarafından araştırma konusu olarak ortaya konduğu saptanmıştır. Analize dahil edilen 970 yüksek lisans tezinin 568'i ve 163 doktora tezinin ise 72'si bu doğrultuda hazırlanmıştır.

Mülteci olgusu ile ilgili Ulusal Tez Merkezi'nde bulunan 970 yüksek lisans ve 163 doktora tezi Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına uyumları iki vaka analizi üzerinden değerlendirilerek tez grupları arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konmaya çalışılmıştır. Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri İki Vaka Analizi üzerinden değerlendirmeye tabi tutulduğunda; yüksek lisans tezlerinin 1'den 648'e kadar değişen frekans değerlerine sahip olduğu görülürken bu frekans değerleri doktora tezlerinin için 1'den 117'ye kadar değiştiği gözlemlenmiştir. Hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinin amaçlara uyumları noktasında, 4/Nitelikli Eğitim, 16/Barış Adalet ve Güçlü Kurumlar, 10/Eşitsizliklerin Azaltılması ve 8/İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme başlıkları sırasıyla

yapılan araştırmalarda dikkate alınan amaçlar olmaktadır. Örneğin yüksek lisans tezleri arasında 113 tez, doktora çalışmalarında ise 22 tez nitelikli eğitim amacına uyum göstermektedir. Oransal olarak değerlendirildiğinde yüksek lisans tezlerinin %11,6'sı, doktora tezlerinin ise %13,4'ü nitelikli eğitim amaçlarıyla uyumludur. Ulusal Tez Merkezi'nde bulunan yüksek lisans tezlerine bakıldığında on yedi amaç içerisinde en az üzerinde durulan hedefin 14/Sudaki Yaşam olduğu görülürken, doktora tezleri için bu durum 9/Sanayi Yenilikçilik ve Altyapı başlığını taşıyan amaç olmuştur.

Ayrıca 648 yüksek lisans ve 117 doktora tezinin ise Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları açasından herhangi bir kategori içerisinde yer almadığı tespit edilmiştir. Oransal olarak değerlendirildiğinde hazırlanan yüksek lisans tezlerinin %66,8'i, doktora tezlerinin ise %71,7'si herhangi bir amaçla ilişkilendirilmemiştir. Bu durum Türkçe literatürde hazırlanan tezlerin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları açasından oldukça eksik olduğunu, bahsi geçen amaçların yeterince araştırmacılar tarafından dikkate alınmadığı düşüncesini kuvvetlendirmektedir.

Yapılan bibliyometrik analiz kapsamında farklılıklar da bulunmuştur. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde danışman unvanları açasından farklılıklar vardır. Yüksek lisans tezlerine danışmanlık eden doktor öğretim üyesinin oranı fazlayken, doktora tezlerine danışmanlık eden profesör unvanlı öğretim üyelerinin daha fazla olduğu saptanmıştır. Diğer bir farklılık ise yüksek lisans ve doktora tezlerinin sayfa sayısı dağıllarında görülmüştür. Yüksek lisans tezlerinin sayfa sayısı dağılımı 101–200 sayfa, doktora tezlerinin ise 201–300 sayfa aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The author declares that they have no competing interest.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Al, U., & Tonta, Y. (2004). Atıf analizi: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü tezlerinde atıf yapılan kaynaklar. *Bilgi Dünyası*, 5(1), 19–47. [CrossRef]
- Arslan, N. (t.y.). Uluslararası alan indekslerinde göç yazınına ilişkin bibliyometrik bir analiz. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 0(41), 571–600. [CrossRef]
- Başkanlığı, G. İ. (t.y.-a). *Düzensiz Göç Hakkında*.
- Başkanlığı, G. İ. (t.y.-b). *Mülteci*.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/217328>
- Canatan, K. (2020). *Toplumsal değişim perspektifinden göç sosyolojisi*. Eskiyeni Yayınları.
- Çelikel, A. (2017). *Yabancılar hukuku*. Beta Yayınları.
- Deniz, O. (2013). *1990 sonrasında Türkiye'ye yönelen sığınma hareketleri ve etkileri*. Retrieved from http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/semp6_11.pdf, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Doğan, G. (t.y.). Bibliyometri. Retrieved from http://www.bby.hacettepe.edu.tr/akademik/guledadogan/ybom_bibliyometri-egitimi_gd-23-3-2019.pdf. Hacettepe Üniversitesi
- Er Türküresin, H. (2022). Bibliometric analysis of educational research on refugees. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 7(17), 266–307. [CrossRef]
- Gao, H., & Wang, S. (t.y.). The intellectual structure of research on rural-to-urban migrants: A bibliometric analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(15), 08.2022. [CrossRef]
- Karakartal, H., & Sasman Kaylı, D. (2022). Mülteci kadınlara odaklanan lisansüstü tezlere genel bakış: Bibliyografik bir analiz. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 2(26), 421–438. [CrossRef]
- Maretti, M., Tontodimamma, A., & Biermann, P. (2019). Environmental and climate migrations: An overview of scientific literature using a bibliometric analysis. *International Review of Sociology*, 29(2), 142–158. [CrossRef]
- Meclis, K. (1951). *Cenevre'de 1951 tarihinde imzalanmış olan mültecilerin hukuki durumuna dair sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve dışışleri komisyonu raporu*.
- Pürselim Arning, H. S. (2018). Temel kavramlar işığında mülteci hukukunun gelişimi. İçinde. *Uluslararası ilişkilerde göç olgular, aktörler ve politikalar* (ss. 220–226). Der Kitabevi Yayınevi ve Dağıtım Paz. Ltd. şti.
- Sayın, Y., Usanmaz, A., & Aslangiri, F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18, 1–13.
- Schmiz, A., Felgentreff, C., Franz, M., Paul, M., Pott, A., Räuchle, C., & Schrader, S. (2022). Cities and migration- bibliometric evidence from a spatially biased field of knowledge production. *Geographical Review*, 112(2), 267–285. [CrossRef]
- Sengupta, I. N. (1992). Bibliometrics, informetrics, scientometrics and librmetrics: An overview. *Libri*, 42(2), 75–98. [CrossRef]
- şirin Öner, N. A., & İhlamur Öner (2018), [Aktörler ve politikalar] (ss. 1-3). S. G. (Ed.). *Giriş: Uluslararası ilişkiler disiplininde göçün yeri içinde*. Der Kitabevi Yayınevi ve Dağıtım Paz.
- şimşek, D., & İçduygu, A. (2017). Uluslararası göç, politika ve güvenlik. *Toplum ve Bilim*, 140, 6–11.
- Sürdürülebilir kalkınma amaçlarını BM Türkiye'de nasıl destekliyor? (t.y.). Retrieved from <https://turkiye.un.org/tr/sdgs>

- United Nations High Commission for Refugees (UNHCR) (2021). Global trends forced displacement in 2021. Retrieved from <https://www.unhcr.org/62a9d1494/global-trends-report-2021>. united nations high Commission for refugees
- Usta, S., & Ergün, G. (2020). Göç ve mülteci olgusu: Kavramsal çerçeve. *Ideastudies*, 6(24), 1063–1074.
- Üstün, M. T. (2023). Uluslararası göç ile ilgili Yök ve Ethos tez veri merkezlerinde yer alan akademik çalışmaların bibliyometrik analizi, *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(24), 471–496. [\[CrossRef\]](#)
- Yılmaz, M. (1999). *Kütüphane ve bilgibilim açısından bibliyometrinin önemi (Yaylanmamış yüksek lisans tezi)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. tez numarası erişim bulunamamaktadır.

Economic Cyber Espionage: The US-China Dilemma

Ekonomik Siber Casusluk: ABD-Çin İkilemi

Juma Mdimu RUGINA

Ankara Social Sciences University,
Graduate School of Social Sciences,
Political Science and International
Relations, Ankara, Turkey

ABSTRACT

This paper provides an overview of the acceptance of the multi-faceted phenomenon of economic cyber-espionage among great powers by taking into account different perspectives. The paper illuminates the disagreement of the US on economic cyber espionage, especially China, and the widespread perception that China is conducting cyber espionage activities to steal intellectual property from the US military, private companies, and other nations with the goal of surpassing the US as the global superpower. The US advocates for the development of new standards that limit the use of cyber espionage for traditional intelligence purposes concerning national security decisions. This paper argues that, since China is now among the countries advocating technology licensing, the country also advocates for the development of these standards because they would not dare to lose more than they would gain from cyber espionage. The paper also highlights the need for further study to refine existing definitions and develop widely accepted monitoring mechanisms.

Keywords: Cyberspace, Espionage, Cyberespionage, Economic cyber Espionage

ÖZ

Bu makale çok yönlü bir olgu olan ekonomik siber casusluğun büyük güçler arasında nasıl kabul gördüğü konusunda birçok perspektifi dikkate alarak genel bir bakış açısı sunmaktadır. Makale ABD'nin özellikle Çin ile ekonomik siber casusluk konusundaki anlaşmazlığını ve Çin'in ABD'yi küresel süper güç olarak geçmek amacıyla ABD ordusu, özel şirketler ve diğer uluslardan fıkri mülkiyet çaldığına ilişkin yaygın algıyı aydınlatmaktadır. ABD, ulusal güvenlik kararları için gelecekte istihbarat amaçlarıyla kullanılan siber casusluğu sınırlayan yeni standartların geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Makalede, Çin'in artık teknoloji lisanslamasını savunan ülkeler arasında yer almasıyla birlikte, siber casusluktan kazanacağından daha çok kaybetmeyi göze alamadığı için bu standartların geliştirilmesini savunduğunu ileri sürmektedir. Makale ayrıca mevcut tanımların iyileştirilmesi ve yaygın olarak kabul gören izleme mekanizmalarının geliştirilmesi için daha fazla çalışma yapılması gerektiğinin altını çizmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siber uzay, Casusluk, Siber casusluk, Ekonomik siber casusluk

Introduction

Relations between the US and China have worsened following various accusations in recent years involving these two countries with espionage matters, particularly those involving the theft of intellectual property (Boylan et al., 2021). United States government officials believe that China's objective is its economic development, achieved by stealing intellectual property and quickly producing cheaper goods than those made in the US and other countries (Brander et al., 2017). They warn that cyber espionage could have devastating consequences for the US economy and global competitiveness over the next decade. Furthermore, certain military and corporate leaders in the US suspect that China's long-term goal is to engage in "preemptive reconnaissance" to surpass the US economy. Reports suggest that Chinese hackers have illicitly obtained data from over 20 US weapons programs, encompassing critical systems such as the F-35 Joint Strike Fighter, Patriot missile system, and the Navy's new littoral combat ship (Lara, 2022).

China has consistently posed a significant digital threat to the United States. In a classified National Intelligence Estimate from 2009, which reflects the consensus of all 16 US intelligence agencies, China and Russia were identified as top online adversaries (Lindsay, 2015). China was considered the more immediate threat due to the extent of its industrial trade theft.

Received/Geliş Tarihi: 21.07.2023

Accepted/Kabul Tarihi: 08.12.2023

Publication Date/Yayın Tarihi: 29.12.2023

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:

Juma Mdimu RUGINA

E-mail: jumamdimu@gmail.com

Cite this article as: Rugina, J.M. (2023).

Economic cyber espionage: The
US-China dilemma. *Journal of
International Relations Studies*, 3(2),
77-90.

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International License

Subsequently, White House officials negotiated an agreement wherein China committed to cease its hacking activities targeting American companies and interests for industrial gains (Roper, 2013). During the Obama administration, for 18 months, security researchers and intelligence officials observed a noticeable decline in Chinese hacking.

However, with the onset of President Donald J. Trump's administration and the escalation of trade conflicts and other tensions with China, the hacking activities resumed (Larres, 2020). The breaches aimed at acquiring intellectual property to benefit China's economic objectives were not attributed to the People's Liberation Army, but rather to a more loosely connected network of front companies and contractors, including engineers affiliated with some of China's prominent technology firms (Enoru, 2022).

With the world's largest online community, a burgeoning economic presence, and an increasingly formidable military and intelligence apparatus, China is employing these resources to pursue a deliberate and assertive foreign policy (Nathan & Scobell, 2015). This strategy aims to shape the governance and deployment of information and communication technologies on a global scale.

These cyberattacks linked to the Chinese Government, labeled as cyber-espionage or cyber spying, involve unauthorized access to sensitive or classified data, intellectual property, and trade secrets (Ulsch, 2014). The primary motivations behind such activities are economic gain, competitive advantage, and political objectives. President Biden is particularly concerned that the persistence of these attacks could undermine the economic strength of the United States. He asserts that China is specifically seeking diplomatic and military secrets from government databases and potentially lucrative industrial secrets held by American corporations. China's preference for cyberspace as a means of espionage is attributed to its cost-effectiveness and reduced risk compared to traditional espionage methods.

Despite allegations from the United States, Chinese officials deny engaging in state-sponsored cyber-espionage. They contend that China is, in fact, a frequent target of various cyberattacks and accuse the US of being a prominent actor in hacking activities. In response to hacking reports, a spokesperson for China's Foreign Ministry, Mao Ning, dismissed them as a "collective disinformation campaign" orchestrated by the US and its allies.

While efforts have been initiated by Washington to collaborate with Beijing on cyber issues, a fundamental question remains: Can the two nations mitigate the risk of destructive cyber conflict while simultaneously pursuing espionage against each other? Both China and the United States share a common interest in safeguarding national infrastructure from external attacks, yet neither appears willing to relinquish the practice of cyber espionage (Skinner, 2013).

While physical attacks between nations are universally condemned and often result in strong reactions, the United Nations Group of Governmental Experts declared in 2013 that cyberspace falls under existing international law, originally designed for conventional conflicts. Historically, nation-state espionage has been considered a lawful state behavior, and this understanding has extended to cyberspace as well (Brown & Poellet, 2012). Cyber espionage, involving the violation of a system's confidentiality, is deemed acceptable among responsible nations, whereas cyberattacks that compromise the availability or integrity of a system are prohibited (Von Solms & Van Niekerk, 2013).

However, the US and other like-minded nations have recently expressed concerns about the legitimacy of all forms of cyber espionage as state actions. As early as 2010, the US raised concerns about Chinese industrial cyber espionage, eventually leading to a high-level agreement between China and the US to prohibit such activities (Hjortdal, 2011).

It is important to acknowledge that the ongoing debate surrounding cyberspace norms reflects the current geopolitical realities, where the US and its allies are in conflict with China, a rising global power aiming to maximize its national advantages within the international community (Flint, 2021).

According to the majority of US analysts, China is extensively involved in cyber espionage activities, including the theft or replication of significant amounts of intellectual property from US government institutions, the military, and private businesses (Lindsay et al., 2015). The prevailing belief in the US is that modern espionage constitutes a large-scale operation orchestrated from Beijing, with the ultimate goal of China surpassing the US as the global superpower, primarily through technological advancements (Pillsbury, 2015). It is believed that China is doing so by providing an unfair economic advantage to its state-owned businesses through sharing gathered information with them. In contrast, while the US also engages in cyber espionage against China and other nations, it refrains from sharing the acquired information and intellectual property with its own industries (Lotrionte, 2014). This disparity in strategy could potentially put the US at an economic disadvantage and fuel misconceptions about China's capabilities for economic warfare.

Jen Easterly, Director of the Cybersecurity and Infrastructure Security Agency, argues that Chinese cyber espionage goes beyond conventional espionage conducted for national security purposes and is carried out for the benefit of their state-owned firms. The targets of cyber espionage align with China's strategic and economic objectives (Hjortdal, 2011). For instance, it has been claimed that a group of engineers working for private companies in Guangzhou, China, stole designs and technical data for missile, satellite, and nuclear propulsion systems from companies in the US, Canada, Europe, Russia, and Africa (Miller, 2022). This blurs the line between traditional espionage for national security protection and economic theft of intellectual property aimed at businesses and the government (Halbert, 2016).

China has also accused the US and other nations of conducting cyber espionage, claiming that the US has long employed the internet for covert theft and accusing the US of hacking its systems (Wilson & Drumhiller, 2016). Reports suggest that the National Security Agency (NSA) monitored conversations of senior officials at Huawei, a Chinese telecom company with connections to the Chinese military and government. The NSA's surveillance program aimed to exploit Huawei's technology so that they could later hack into the phone

and computer networks of nations to which Huawei sold equipment, including US allies and potentially hostile one's, for surveillance or offensive cyber operations (Cartwright, 2020).

The US response to China's allegations provides insight into how the US perceives its own behavior during cyber espionage activities (Iasiello, 2016). According to reports, US officials have stated that they do not provide the intelligence they gather to US companies to enhance their international competitiveness or increase their profits. The US maintains a distinction between public and private affairs, which is seen as beneficial for business and innovation and requires less regulation.

While a legitimate and legal commercial practice known as "competitive intelligence" involves acquiring information about competitors from public sources, the ease of stealing sensitive data through computers and the internet has complicated matters. Under US laws such as Title 18 USC, the National Infrastructure Protection Act, and the Economic Espionage Act of 1996, the theft or transfer of trade secrets, intellectual property, or proprietary information through industrial espionage, including industrial cyber espionage, is considered unlawful (Halligan, 2007).

It is increasingly evident that China, along with many other nations, does not share the American perspective on distinguishing between commercial and government espionage (Lindsay et al., 2015). This difference in philosophy presents challenges, particularly regarding intellectual property, for American businesses operating in China. American companies often have to disclose their intellectual property and manufacturing know-how to Chinese competitors to compete in China's state-run economy.

China is not the only nation that promotes cyber espionage information to benefit its own industries. Many other World Trade Organization (WTO) members also support state-owned or mostly state-owned businesses considered crucial to their economies (Lindsay et al., 2015). Governments own the majority of the world's largest oil companies. These nations do not draw as strict a line as the US does between government and private enterprise.

Understanding the historical differences in growth between China and the West is crucial to comprehending the various strategies employed in cyber espionage and the varying levels of protection for intellectual property rights (Bernik, 2014). Ancestral knowledge and a shared legacy hold greater importance than viewing intellectual activities as private property for personal gain. These societal differences contribute to the divergent interpretations of information in each region, fueling the rivalry between the US and China over the global boundaries of cyber theft and espionage (Lindsay et al., 2015).

To delve further into these issues, it is essential to enhance understanding of the social and cultural differences between the US and China, particularly in economics, military threats, and the evolving nature of industrial cyber espionage (Halbert, 2016). The author examines whether cyber espionage involving the US against China and other countries in the world, as well as the decision of the US not to provide its intellectual property and the data it has collected to domestic companies, puts the US at a great competitive disadvantage. Also, this paper highlights the possibility of the US misinterpreting China's cyber espionage as a threat of cyber warfare. Additionally, the article highlights the role that cultural differences between nations play in intolerance and how the US and China use cyber-espionage as a weapon in their economic warfare. The economic impact on these two major nations is assessed along with case studies of cyberattacks that targeted trade secrets and intellectual property.

This paper also looks to assess the effectiveness of current international legal standards governing economic cyber-espionage, which includes industrial cyber-espionage. Although this study focused mainly on China and the US, it manages to provide an overall picture of how government officials use technology and the Internet for cyber espionage to achieve their goals.

Literature Review

The tensions between the US and China regarding intellectual property infringements, concerns about cyber espionage, raise the question of whether both countries perceive these actions as genuine acts of aggression (Lucas, 2017). Gathering intelligence or information about other countries or non-state entities is a common practice in politics to protect one's national interests.

The practice of acquiring and compiling intelligence has a long history, with origins dating back thousands of years. In China, the pursuit of intelligence can be traced back to the legendary general and strategist Sun Tzu during the "Warring States" era (Sun, 1994). Sun

Tzu emphasized the use of intelligence in his renowned book "The Art of War," which outlines strategies for achieving victories even before entering the actual battlefield. Understanding one's enemy becomes crucial before engaging in combat.

Sun Tzu provides examples to illustrate his point, highlighting the importance of knowing the enemy and oneself to ensure success in battles (Wey, 2014). These teachings have broad implications and are studied by leaders in business and the military. Similarly, companies and non-state entities engage in competitive intelligence (CI) to gather information about their competitors. Competitive intelligence typically refers to the proactive process of learning about competitors and the competitive environment, with the aim of enhancing corporate performance through informed planning and decision-making (Olszak et al., 2006).

Although CI is still relatively new in China, efforts are being made to improve CI capabilities to support the developing market economy (Chen & Xie, 2004). In the digital age, intelligence gathering has expanded to online platforms and global cyber networks. However, the laws governing intelligence gathering are evolving more slowly.

When dealing with cultural differences, especially in the context of US-China relations, the understanding of concepts such as "intellectual property" becomes a crucial factor, as it influences perceptions and can lead to disagreements over accusations of cyberattacks or cyber warfare (Berrell & Wrathall, 2006). Cultural disparities may arise due to differing views on the proprietary nature of scientific knowledge.

The Society of Competitive Intelligence of China conducted a study on Chinese CI practices, which revealed that CI practitioners in China ranked technological uncertainty as relatively low, while economic, consumer, and international factors were perceived to have significant degrees of uncertainty (Tao & Prescott, 2000). This finding may be attributed to the respondents' scientific backgrounds and their close monitoring and analysis of technological advancements.

The divergent views on intellectual property create additional challenges in diplomatic relations between the US and China (Wang, 2010). China's historical perspective is rooted in a communal understanding of property rights, while the Western definition is individual-based. Consequently, institutional factors shape perceptions of ethical behavior in this context.

When addressing concerns about China's "cyber warfare" against the US, it is crucial to consider the divergence in perspectives. Chinese organizations have gained unauthorized access to American energy, petrochemical, and oil companies, stealing valuable information. Hackers compromised internal IT systems, corporate financial and energy data, and even the PCs of top executives (Rudner, 2013). They utilized the internet to connect to various business systems, allowing them to download data directly. This granted the attackers access to sensitive company information, including details on offers, operations, and control of Supervisory Control and Data Acquisition (SCADA) systems used in the energy sector.

Our perception of cyber operations is heavily influenced by media terminology and professional literature. Offensive cyber operations can be categorized into instrumental and strategic types to facilitate discussions on cyber espionage operations and information campaigns (Limnell, 2015). Instrumental operations serve as facilitative measures to achieve goals beyond the cyberspace domain, while strategic operations aim to influence perceptions of security rather than actively supporting military efforts.

Conceptual Examples

In November 2021, Yanjun Xu, a Chinese national and Deputy Division Director of the Sixth Bureau of the Jiangsu Province Ministry of State Security, was found guilty by a federal jury of conspiring to commit economic espionage and attempting to steal trade secrets (Wilson, 2023). Notably, Xu is the first Chinese intelligence officer to be extradited to the United States for trial. This conviction underscores the integral role of trade secret theft in the Chinese government's efforts to modernize its industries. Xu collaborated in a plot to engage in economic espionage on behalf of the Chinese government, attempting to pilfer valuable innovations and trade secrets from prominent American aviation technology companies.

Being state-sponsored economic espionage by the People's Republic of China (PRC), Xu employed multiple aliases to target specific companies in the United States and abroad, particularly those recognized as leaders in aviation. He identified experts within these companies and recruited them to travel to China, often under the pretext of giving presentations at universities. Xu and his associates not only covered travel expenses but also provided stipends to these experts. According to the conviction, Xu sought to steal technology related to General Electric Aviation's exclusive composite aircraft engine fan—an innovation unmatched by any other company worldwide—with the intention of benefiting the Chinese state (United States Department of Justice [DOJ], 2021).

Likewise, In January 2022, a 44-year-old Chinese national Xiang Haitao was sentenced to 29 months in prison, followed by three years of supervised release and a \$150,000 fine for his involvement in a conspiracy to commit economic espionage. The economic espionage conspiracy was directed against Monsanto and The Climate Corporation. Xiang, who had developed digital online farming software aimed at collecting, storing, and visualizing crucial agricultural field data to enhance productivity, admitted to stealing a predictive algorithm (Nasheri, 2023). He then provided this stolen algorithm to the Chinese Academy of Science's Institute of Soil Science. Xiang conspired to steal a trade secret from The Climate Corporation, a Monsanto subsidiary. The objective of this act was to benefit a foreign government, specifically the PRC. Xiang's actions aimed at gaining an unfair advantage for the PRC by stealing a vital trade secret, which the victim companies had invested significant time and resources in developing.

The gravity of economic espionage as an offense lies in its potential to jeopardize the competitive advantage of US companies. Exploiting his residence and work in the United States, the defendant illicitly appropriated a valuable trade secret for the benefit of Chinese entities. Such conspiracies to transfer technology from US businesses to China inflict substantial economic harm on the country.

Furthermore, In May 2022, a prolonged and malicious cyber operation led by the well-known Chinese state actor, APT 41, resulted in the illicit acquisition of an estimated trillions worth of intellectual property from around 30 multinational companies operating in the energy, manufacturing, and pharmaceutical sectors. This Chinese hacking group engaged in intellectual property theft from US and European companies starting in 2019 and managed to operate largely undetected (Kapoor, 2022). Researchers strongly suspect the group is sponsored by the Chinese government. The cyber operation involved the extraction of hundreds of gigabytes of intellectual property and sensitive data, encompassing diagrams, blueprints, formulas, and proprietary manufacturing-related information. The intrusions targeted technology and manufacturing firms across North America, Europe, and Asia, focusing on acquiring blueprints for advanced technologies, including helicopters, fighter jets, and missiles. Most notably, the stolen information also included data from the energy industry, encompassing designs related to solar panels and edge vacuum system technology.

The Federal Bureau of Investigation (FBI) estimated that the annual cost to the US economy resulting from counterfeit goods, pirated software, and trade secret theft ranges between \$225 billion and \$600 billion. However, the long-term consequences of depriving multinational companies of crucial research and development building blocks make it difficult to quantify the full extent of the operation's economic impact.

Additionally, In May 2022, Peter Kisang Kim, a former engineer at Broadcom Inc., was sentenced to eight months in prison for engaging in trade secret theft related to Broadcom's proprietary information. Shortly after departing Broadcom, Kim assumed the role of IC

Design Verification Director at a startup in the PRC. In his plea agreement, Kim acknowledged that the startup aimed to emerge as a leading chip designer specifically targeting the PRC's domestic networking chip market ("Former Broadcom Engineer Sentenced," 2022).

Throughout his employment at the new company, Kim admitted to accessing and utilizing Broadcom's trade secrets. His plea agreement acknowledges that he took Broadcom's trade secrets for reference, recognizing that possessing them could enhance the quality of his work and provide economic benefits to the new company. Kim further admitted to being aware that his actions could harm Broadcom, particularly as his new employer sought to become a competitor by developing competing products internationally (Newland, 2023).

Another case involves a high-ranking National Aeronautics and Space Administration (NASA) official who faced legal consequences after being convicted of providing false information about his involvement in the Chinese Thousand Talents Program. During questioning by investigators, he misled them about his affiliation and position as a professor in Chinese universities. The Thousand Talents Program, funded by the Chinese government, recruits individuals with access to foreign technologies and intellectual property. Among its participants was Meyya Meyyappan, a senior NASA scientist with privileges to sensitive and classified US government technologies and intellectual property. In June 2021, Meyya Meyyappan was sentenced to a 30-day prison term for giving inaccurate statements to the FBI. Meyyappan was not only a member of the Thousand Talents Program but also held a professorship at a Chinese university, supported by Chinese government funding (Biase & Margolin, 2021).

The Chinese government has consistently denied any involvement in these cyberattacks, but there is widespread belief that the hackers were acting on behalf of the Chinese government or military. These incidents raised significant concerns for the US government and military, highlighting the vulnerabilities in their computer systems and the potential for foreign powers to gain access to sensitive information.

In response to these attacks, the US government implemented various measures aimed at enhancing the security of its computer systems and fortifying defenses against future attacks. These initiatives encompassed the adoption of more robust cybersecurity protocols, the deployment of advanced technologies for detecting and preventing cyber threats, and the training of personnel to identify and mitigate the risks associated with cyberattacks. Despite these concerted efforts, the US government and military have remained targets of cyberattacks.

Conflicting Perceptions

There is a fundamental contrast between Eastern and Western perspectives when it comes to distinguishing between cyber espionage for national security reasons and cyber espionage for economic gains (Lindsay et al., 2015). While the US typically observes this boundary, China may not. One nation may view economic growth and national security as separate entities, while the other sees them as interconnected. The traditional requirement for physical presence in technology transfer has been replaced by internet-based access, raising concerns over copying sensitive intellectual property, such as designs from Department of Defense contractors, which some US authorities consider akin to stealing state secrets (Finklea & Theohary, 2015, January).

In the eyes of American officials, cyber espionage can be seen as a new form of warfare that sets the stage for battle by promoting technology transfer (Lasiello, 2016). They may view the theft of intellectual property from companies supporting military technology as a form of warfare. On the contrary, China may perceive war as a business and view cyber espionage and intellectual property theft through the lens of natural rules aligned with Confucian principles.

The US has several reasons to view China's pursuit of aggressive cyber capabilities with concern. Firstly, China may view it as a means to alleviate political and military pressure from the West, particularly the US. Secondly, China aims to strengthen its armed forces. Lastly, China seeks to close its technological gap in order to advance economically. Cyber operations are seen by China as a crucial asymmetric weapon for information warfare that can effectively counter US influence. China's cyber capabilities are described as a form of "acupuncture warfare," targeting weaknesses in command, control, communications, and information systems to paralyze adversaries (Billo & Chang, 2004).

China expresses significant concerns about American intervention and interference in other countries' sovereignty (Chung, 2004). China contends that such involvement frequently occurs under the pretext of the United Nations, and when Western nations cannot advance their interests through the UN, they unite under The North Atlantic Treaty Organization (NATO). Western nations are perceived as seeking to maintain their dominance in the world by relying on economic, scientific, and technological superiority while resisting cultural diversity and balanced human civilization growth.

Given China's historical experiences with Western imperialism, it is not surprising that China is apprehensive about Western engagement in regions such as Tibet or Taiwan (Barr, 2011). Narrowing the economic, scientific, and technical gap between China and the West is a high priority driven by China's national interests. China seeks to position itself as a leader and supporter of emerging nations, emphasizing peaceful development and adhering to the five principles of peaceful coexistence, as it did in the 1950s, to dispel the notion of being a growing threat. These principles include non-interference in others' affairs, equality and mutual benefit, non-aggression, peaceful coexistence, and respect for national sovereignty and geographical boundaries (Carty & Lone, 2011).

China aims to project the idea that modernization is a peaceful process, as the opposite perception would be detrimental (Zheng, 1999). Additionally, China reassures emerging nations, particularly its neighbors, that their economies will benefit from China's progress. China's government follows the concept of comprehensive national power (CNP), which aims to unite all aspects of the state to achieve its

goals alongside ongoing economic growth. Under this paradigm, China does not clearly distinguish between military and non-military means. The idea of CNP is inspired by ancient Chinese military strategists who emphasized the integration of military and non-military forces to outperform adversaries (Office of the Secretary of Defense, 2007, January). This understanding clarifies China's strategy in cyber conflict and resource allocation to gain an advantage.

China blurs the lines between military and non-military resources instead of separating them, aiming to gain an advantage over its competitors (Hoffman, 2007). Business is often viewed as a form of warfare in China, with national policy and nationalist sentiment influencing business decisions. Despite being a significant global commercial partner, China's business relationships can be simultaneously cooperative, competitive, and antagonistic. Those engaged in business with China must also be cautious about the covert removal of their online information. Business travelers to China frequently experience computer eavesdropping and searches of hotel rooms. In China, cyberspace is simply another tool for information warfare (Cheng, 2016).

The Western world's laws, religious doctrines, and political ideologies are based on the premise that peace and war are fundamentally opposed and cannot coexist. China challenges this notion by recognizing that even positive interactions can involve conflict.

Any relationship with China based on mutual support will always involve an ongoing competition for personal gain will also entail fundamentally different ideas about societal institutions and personal freedoms. Therefore, it is expected that China will engage in cyber espionage while the West works to uphold a global system that protects property rights and individual liberties. Western countries may prioritize safeguarding these rights over any potential benefits that could arise from weakening legal norms and blurring the distinction between public and private enterprise. Chinese officials remain committed to narrowing the economic and technological gap between the East and the West, even if they currently have less to steal than more advanced Western nations (Alford, 1995).

Historical Development of Intellectual Property

Political and business practices are influenced by a range of factors, including historical events and cultural norms. Therefore, it is important to examine the historical development of intellectual property to understand how different interpretations of this concept have evolved over time, which paints a picture of the motivations behind industrial cyber espionage (Wangen, 2015). During the Song Dynasty (AD 960–1279) in imperial China, as printing technology advanced, government authorities witnessed an increase in literacy. They sought to control the dissemination of printed literature that they deemed disrespectful to the imperial family. Works that referenced imperial ancestors or copied astronomical charts, both considered matters of state, were prohibited.

To prevent unauthorized duplication of certain works that were under sole state control, private printers needed prepublication authorization by 1009 (Alford, 1995). The consequences for breaking these rules ranged from severe physical punishment to exile. Authorized printers often included notices of governmental approval in their works to discourage illicit reproductions. Subsequent dynasties also restricted the use of emblems associated with the imperial family or officials to protect trademarks, especially when those marks identified goods exclusively created for the imperial family. These protective measures aimed to preserve imperial rule and the hierarchical ties within society. The establishment of individual property rights or the guarantee of financial success through intellectual property rights were not major concerns. Reproduction of registered printed works without authorization was seen as a violation of governmental monopolies and a disruption of social order.

In contrast, Chinese imperial history did not witness a comparable development and protection of intellectual property as exists today. There was no recognition of property rights for writers or inventors in their works. The Chinese authorities prioritized political power, law, and order, and stability over concerns of private property. There were no legal frameworks supporting individuals or groups in asserting claims to protect their intellectual property rights, even if the state may have granted monopoly rights to specific families or guilds. Instead of compensating the aggrieved party, state responses to such claims often focused on maintaining fairness, harmony, and peace.

Influenced by Confucian teachings, Chinese philosophy placed greater emphasis on the transfer of knowledge and intellectual endeavors as gifts from the past rather than their individual creation. Ideas were not considered purely human inventions but imitations of natural principles. Therefore, state authorities had limitations in censoring access to or imitation of expressions closely associated with China's common ancestors. Instead, people were encouraged to engage with and inherit the shared past and heritage from their ancestors. It is inevitable that traditional European notions of fairness and private autonomy over intellectual property earnings would clash with Chinese ideals.

Writing and other intellectual pursuits often require an ongoing chain of invention, which one culture may perceive as an expensive and time-consuming activity while another sees it as a perpetual supply of gifts from ancestors. While cyber espionage, through the swift duplication of digital blueprints for military weapons, can rapidly erode strategic advantages without the need for equivalent investments in time and resources, potentially disrupting the global balance of power, the Western copyright regime may be seen as unnaturally restricting or limiting this flow of ideas.

This clash of cultural viewpoints underscores the importance of a nuanced understanding of intellectual property concerns in a global context, taking into account diverse beliefs, practices, and their implications for economic and strategic dynamics.

A Note on Methodology

This paper employs analytical, comparative, and descriptive methods to examine recent developments in economic cyber espionage within the context of US–China relations. The study relies on a remote-based content analysis of primary and secondary sources, including academic journals, books, expert testimonies, official statistics, current public information, and media interpretations. Government

documents and official doctrines are also considered, with the state-run Daily Graphic newspapers serving as key sources for leaders' and government figures' views and opinions. The objective is to qualitatively analyze current trends in cyber espionage and provide easily understandable information about economic espionage warfare, particularly the one involving the US and China.

The analysis draws on the author's personal observations of the negative impacts of international relations and cybersecurity in the context of economic conflict between the US and China. These perspectives and experiences are informed by discussions with senior colleagues in the fields of international relations, cybersecurity, and economic studies, as well as a review of relevant scholarly literature. To provide a comprehensive analysis, the paper gathers, evaluates, and synthesizes data from multiple information sources.

The focus on the foundational countries of the US and China supports the study's justification and emphasis. It examines case studies of espionage operations from 1990 to 2022, offering a historical perspective on contemporary industrial espionage efforts employed by these countries. By drawing on contemporary international relations theories, the analysis explores the interaction between cyber espionage activities and foreign policy decision-making, affecting the economic advantage of countries.

China Sneaks out America's Technology Secrets

A former employee of GE Power, Zheng Xiaoqing, an American citizen, faced various charges from DOJ, accused of concealing confidential files taken from his place of work, in the form of a binary code of a digital image (Johnson, 2021). He then sending the information to his own email address, using a technique known as steganography, which involves hiding one data file inside another. Zheng was accused of using this method repeatedly to take confidential information from the GE Company.

General Electric, a prominent multinational company involved in various industries such as healthcare, energy, and aerospace, is known for its wide range of products, from refrigerators to aircraft engines. Zheng targeted sensitive information related to the development of gas and steam turbines, including details about blades and seals. These stolen files, worth millions of dollars, were sent to an accomplice in China. Ultimately, they would benefit the Chinese government, businesses, and educational institutions.

In a series of related cases, US authorities have prosecuted individuals involved in these activities. One such case involved Chinese national Xu Yanjun, who received a 20-year prison sentence for attempting to steal trade secrets from multiple US aviation and aerospace companies, including GE. Yanjun is believed to be a professional spy. These incidents are viewed by US government sources as part of a broader conflict, with the US aiming to prevent the emergence of a strong rival to its dominance, while China seeks to acquire technological knowledge to bolster its economy and challenge the geopolitical order.

The theft of trade secrets is appealing because it allows nations to quickly advance within global value chains without the time and cost associated with relying solely on domestic capabilities. The FBI Director Christopher Wray warned business executives and academics in London about China's intentions to steal intellectual property from Western companies, as part of its efforts to accelerate industrialization and gain control over crucial industries (Wu, 2020). He highlighted China's extensive spying operations, targeting businesses of all sizes and spanning various sectors, including aviation, artificial intelligence, and pharmaceuticals.

China on knocking Down America's Status

According to DOJ statement regarding Zheng, Alan Kohler Jr. of the FBI reportedly suggested that China specifically targeted American ingenuity in an effort to undermine the US' position as the world's leading power (Kissinger, 2012).

Zheng, an engineer specializing in steam turbines and turbine sealing technology, was involved in the development of leakage containment techniques. These seals play a crucial role in enhancing turbine performance by increasing power, efficiency, and lifespan, particularly in gas turbines used in the aviation sector. China has identified aerospace and aviation equipment as one of the key industries for rapid growth, aiming to reduce dependence on foreign technology and eventually surpass it (Wübbeke et al., 2016).

Previously, economic espionage was a significant concern involving countries like Japan, South Korea, Taiwan, and Singapore (Thurbon & Weiss, 2006). As these nations emerged as innovators and sought to protect their intellectual property, their governments enacted legislation to address the issue more seriously. China has witnessed a similar trend, strengthening domestic intellectual property rights over the past decade as Chinese businesses became more inventive. This development coincided with China's rise as a major economic power.

Furthermore, China has gained expertise through joint venture agreements that require international companies to share technology in exchange for access to the Chinese market (Mu & Lee, 2005). Despite allegations of coercion, the Chinese government has consistently denied such claims.

These factors demonstrate the evolving landscape of industrial espionage and the protection of intellectual property, as nations with emerging innovation capacities prioritize safeguarding their own intellectual property rights.

Hacking Deal

Efforts have been made in the past to address hacking and intellectual property theft, specifically between the US and China. In 2015, both countries reached an agreement pledging not to engage in cyber espionage to gain financial advantages by stealing intellectual property, trade secrets, or private company information (Iasiello, 2016). However, the following year, the US National Security Agency accused China of violating the agreement, despite acknowledging a decrease in hacking attempts targeting corporate and government data.

The overall impact of the agreement has been widely criticized for its lack of enforcement, with some considering it a mere "joke." According to experts, Chinese cyber espionage in the US has been pervasive, infiltrating academic laboratories and affecting various

aspects of Western companies. The extent of this phenomenon remains disputed, as different opinions exist. Some argue that Chinese cyber espionage temporarily declined before resurging, while others believe that the agreement failed due to deteriorating US-China relations.

Simultaneously, the US is actively taking steps to impede China's progress in the crucial semiconductor industry, perceiving it as a national security threat (Allen, 2019). Strict export regulations were implemented in October, requiring licenses for companies exporting chips to China that employ US equipment or software. Additionally, these regulations limit the employment of US green card holders and citizens by certain Chinese semiconductor firms.

While these measures may hinder China's technological development, they could also accelerate its efforts to reduce reliance on imported goods in its technology supply chains, a long-standing goal with mixed outcomes (Liu et al., 2020). Experts suggest that recent US controls have intensified the urgency of these policy objectives.

Considering the mention of national security concerns by both nations, it is expected that the two largest economies will further compete for technological superiority. However, some analysts believe that the US still holds an advantage, as reports indicate that US intellectual property remains the most sought-after technology in hacking attempts against Chinese websites, as pointed out by Mr. Wang.

Cyber Espionage Network

The realm of cyber espionage has long been a source of frustration for officials in Washington, and recent revelations of extensive data mining have brought this issue into the public eye (Lyon, 2015). While China's aggressive cyber theft attempts targeting American military and commercial secrets have received significant media coverage in the West, Chinese President Xi Jinping countered at the 2013 summit by highlighting China's own experiences as a victim of cyber espionage.

The US also possesses a team of hackers who are well-versed in China's networks. In a strategic move, White House officials strategically leaked information to the media prior to the summit, disclosing President Obama's intention to privately address the highly contentious issue of China's extensive use of computer hacking to acquire US government, military, and commercial secrets. Senior Chinese officials responded by publicly accusing the US government of hypocrisy and admitting their active engagement in cyber espionage (Lasiello, 2016).

It turns out that the claims made by the Chinese government are largely accurate. According to multiple media reports, the National Security Agency's highly classified division known as the Office of Tailored Access Operations (TAO) has successfully infiltrated Chinese computer and telecommunications systems for nearly 15 years, gathering invaluable intelligence on the inner workings of the People's Republic of China (Harris, 2014). Due to the sensitive nature of its activities, TAO remains highly secretive and is accessible to only a limited number of individuals within the NSA.

By breaching the computers and telecommunications systems of foreign targets, bypassing passwords, undermining computer security measures, extracting data from hard drives, and intercepting all messages and data traffic within targeted email and text-messaging systems, the TAO covertly collects intelligence on foreign targets. These operations are referred to as "computer network exploitation" by the NSA.

Additionally, TAO is responsible for gathering the intelligence required by the US to conduct cyberattacks, which, if authorized by the president, can disrupt or destroy foreign computer and telecommunications systems. The US Cyber Command (Cybercom), whose commander also serves as the head of the NSA, is the entity legally authorized to engage in such cyber warfare.

With a staff of over 1000 military and civilian experts in target acquisition, computer hacking, intelligence analysis, computer hardware and software design, and electrical engineering, TAO currently represents the largest and arguably the most crucial component of the NSA's expansive Signal Intelligence Directorate. Since its establishment in 1997, TAO has gained a reputation for providing the US intelligence community with high-quality intelligence, not only on China but also on foreign terrorist organizations, espionage operations against the country, global ballistic missile and weapons of mass destruction developments, as well as the latest political, military, and economic developments worldwide.

The Challenge of Attribution

According to Chinese authorities, cyberspace holds strategic value and can be utilized to bridge the military gap between China and the dominant world power, particularly the US (Akdag, 2019). They recognize the significance of cyberspace as the foundation for American military and economic superiority.

However, it is incorrect and misleading to claim that all Chinese malware is a result of intentional or planned intelligence collection efforts by the Chinese government. Data indicates a different story. With the world's largest internet population and a substantial number of digitally savvy young individuals, China currently leads the world in terms of internet usage. The increase in Chinese malware can be attributed to the large number of internet users in the country. It is only logical that as more creative individuals gain access to computers, China's population may contribute to a higher incidence of cybercrime.

In recent years, there have been increasing claims linking Chinese hackers to high-level intrusions into computer networks across Europe, North America, and Asia. Nations such as the US, Britain, France, Germany, South Korea, and Taiwan have accused Chinese hackers of compromising their government computers. Chinese hackers have also been alleged to steal data from computers belonging to international governments, businesses, and financial organizations. The US Department of Defense confirms ongoing Chinese targeting, particularly through the "Titan Rain" attacks that have targeted the Department of Defense and various defense firms since 2003.

Furthermore, claims have been made regarding attacks originating from China that specifically target non-governmental organizations supporting China's national objectives. These groups include the Falun Gong, Tibetan organizations operating in India, and advocacy groups for the Darfur conflict in Sudan. Many of these attacks involve website defacements, denial-of-service attacks, or virus propagation. While some of these attacks align with official Chinese aims and interests, none have been directly linked to Chinese state authorities or specific individuals to date.

Attributing cyberattacks to specific actors is a challenging task, often referred to as the attribution problem. The internet was not initially designed with security as a top priority. The current intellectual property (IP) V4 address assignment system has flaws and hacking techniques that allow perpetrators to hide their true identities and locations. Online identities and servers can be expertly concealed, and traffic flows and connections can be masked and diverted through multiple servers. Even a machine belonging to a reputable organization can be compromised by a skilled attacker, who can then use it as a base for their attacks.

The challenge of determining the motivations behind cyberattacks is closely tied to the attribution issue. Individuals engaging in internet-based attacks and exploits do so for various reasons, ranging from monetary gain to fear of prosecution or strong emotional motives such as nationalism and religion. Many cyberattacks and exploits, even those that appear to benefit nations, may actually be the work of third-party actors with diverse objectives. Due to the complexity involved, it is difficult to separate the individual's intent from the potential motivations of the party on whose behalf the attacks were conducted or a potential client to whom the offender is trying to sell their services. Identifying the perpetrators and understanding their intentions allows state actors to maintain plausible deniability and formally distance themselves from the attacks in any given scenario.

Cyber campaigns can sometimes take on a life of their own. Even if a state covertly supports a particular campaign or refrains from enforcing laws or prosecuting offenders, these campaigns are inherently chaotic and unpredictable in terms of their scope and outcomes (Kadish et al., 2016). The primary goals of a Cyber campaign may be surpassed by the phenomenon of spontaneous cyber riots. With minimal barriers to entry in this field, anyone with a computer and an internet connection can engage in cyberattacks (Denning, 2009). Despite the inherent uncertainty of the results, governments generally appear to tacitly benefit from online expressions of nationalistic and patriotic enthusiasm.

Authorities in China likely perceive specific attackers and their online behavior as useful tools of state power. However, governments may not always exercise strict control over these activities (Nye, 2010). Groups can operate independently and autonomously, carrying out their own cyber projects that may not necessarily be approved by authorities or serve national interests.

Cyber Espionage and International Law

While intelligence-related operations are widely recognized as a characteristic of modern governments, it is important to note that there are no specific treaties or customary international laws that explicitly regulate espionage during times of peace (Lotrionte, 2014). This intentional ambiguity and lack of regulation demonstrate the complex nature of addressing this behavior within the realm of international law. As a result, the legality of espionage under international law is neither clearly established nor explicitly criminalized in the absence of specific laws addressing peacetime espionage.

The Lotus principle, which asserts that in the absence of prohibitive norms, states have the discretion to adopt principles they consider appropriate, contradicts the notion that international law does not regulate espionage. In other words, the Lotus principle maintains that state behavior is either legal and permitted or illegal and prohibited under international law, leaving no room for a non liquet (dekker & Werner, 1999). This principle continues to hold legal standing and has been upheld by the International Court of Justice, despite criticisms of it as an outdated interpretation of international law. Therefore, if espionage is not explicitly prohibited, it should be considered a legal practice under international law.

Furthermore, while espionage itself may find justification under the Lotus principle, it would be overly simplistic to conclude that international law has minimal relevance to information gathering activities. Espionage and international law are intertwined in complex ways (Brown & Poellet, 2012). International law consists of a "checkerboard" of general legal principles and specific frameworks that indirectly govern espionage by addressing the underlying behaviors involved in espionage activities. Certain behaviors related to espionage are restricted under international law in specific contexts and in relation to specific individuals (Demarest, 1995).

The perception that espionage and international law do not intersect is held by some international lawyers. However, this perspective is challenged by scholars who argue that international lawyers deliberately abstain from applying international law to espionage, viewing it as the "elephant in the room" rather than a legal loophole (Margulies, 2016). This agnosticism can be attributed to concerns about the effectiveness of laws in safeguarding state sovereignty and maintaining global peace and security in an unpredictable and dangerous international system. Consequently, international lawyers have been hesitant to endorse laws that prohibit states from conducting espionage, which is considered necessary for national security (Scott, 1999). Espionage provides states with valuable insights into the goals and capabilities of other actors in the international system. International lawyers find themselves in a challenging position. On one hand, they cannot deny that intrusive actions like espionage are subject to international legal norms without undermining the legitimacy of international law (Roth, 1999). On the other hand, they are unwilling to relinquish espionage as a tool of statecraft due to the perceived advantages it offers for national security. Thus, the way out of this dilemma has been to claim that international law is silent on the subject and avoid probing whether espionage aligns with it (Broeders et al., 2022).

However, with the significant increase in political espionage, particularly in the realm of cyber-enabled activities, it is no longer possible to simply overlook the issue (Borghard & Lonergan, 2021). International lawyers should no longer disregard cyber-enabled political espionage, and there has been a growing body of international legal literature addressing this topic. Nonetheless, experts influenced

by realist theory continue to emphasize the national security benefits of political cyber espionage and argue that it operates in a legal gray area. Some argue that international law does not apply to cyber surveillance or cyber spying conducted by a government outside its own borders in most cases (Lotrionte, 2014).

Interestingly, international lawyers have shown reluctance to examine how international law applies to economic espionage (Finnemore & Hollis, 2020). Economic espionage violates the sovereignty of the host country when trade secrets of targeted companies are stolen, negatively impacting the national economy. Economic espionage, unlike political espionage, does not provide immediate and direct benefits to the perpetrating state in terms of national security (Lotrionte, 2014). Instead, it benefits the perpetrating state's national security in the long run by bolstering its economic strength and providing domestic businesses with advantages over foreign competitors.

The reluctance of international lawyers to explore the governance of economic espionage under international law may stem from concerns that it would open a Pandora's box and raise questions about how political espionage is governed (Skinner, 2013). By focusing on protecting political espionage from international legal scrutiny, international lawyers have disregarded the dangers posed by economic espionage. However, there is a growing demand from both the public and private sectors to address economic cyber espionage within the framework of international law (Skinner, 2013). Despite this, international lawyers have paid limited attention to investigating how international law can effectively counter commercial cyber espionage.

Many still argue that international law remains a bystander in the realm of espionage, characterized by stealth, deception, and greed. Once again, it appears that international lawyers fear that subjecting political cyber espionage to close scrutiny may also restrict politically motivated espionage and deny the national security benefits it offers (Geers, 2011).

Norm against Economically-Motivated Cyber Espionage

The contestation between the US and China regarding cyber espionage rules exemplifies the complexity of the issue. Around 2009, US officials and their allies argued that while cyber espionage for national security reasons was acceptable, it crossed the line when motivated by economic gain, especially if the stolen information was shared with corporations to give them an unfair trade advantage (Lindsay, 2013). The Director of National Intelligence in 2013 emphasized that the US does not engage in stealing trade secrets or provide gathered intelligence to American businesses for their profitability or competitiveness.

However, the US could not credibly use the threat of engaging in economically motivated cyber espionage. They needed a way to identify intellectual property within private Chinese organizations that American businesses could utilize, and they would violate the law if they shared the information with a single US competitor without doing the same for all of them (Lam, 2009). Moreover, even if the US took such measures, China would still have the upper hand as US corporations have far more intellectual property at risk than Chinese companies. The WTO, of which China is a member, amended its Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights to prohibit intellectual property theft, which gained widespread consensus (Shu Shang & Shen, 2021). However, it didn't provide sufficient justification for a rule explicitly banning economically motivated cyber espionage.

Initially, the rule against cyber espionage was portrayed as a prohibition on targeting specific entities. Essentially, the US argued that by refraining from eavesdropping on for-profit organizations, it was reasonable to expect others to do the same. However, this argument became challenging to defend after the Snowden revelations revealed US cyber espionage activities targeting for-profit organizations. These efforts were aimed at identifying vulnerabilities in commercial products that could potentially compromise the systems of their clients (who might be legitimate targets for national security), tracking terrorists using commercial systems (especially in telecommunications), or enhancing the US's negotiating position with other countries.

Consequently, the US changed its stance to emphasize that it didn't engage in espionage on for-profit organizations to support US businesses' competitiveness. In other words, the US position was refined to narrow the application of the outcomes.

China has never officially claimed that cyber espionage for commercial gain is equivalent to espionage for national security purposes. Instead, it has increasingly implausibly denied any evidence of Chinese involvement, as stated by the US and other accusers. However, the credibility of China's position was undermined by the Mandiant study in February 2013 and subsequent information from other US cybersecurity firms. By May 2015, few in Beijing made efforts to deny China's involvement in cyber espionage with commercial objectives.

Ultimately, the US achieved its objective. In September 2015, President Xi Jinping pledged that China would not participate in or tolerate such cyber espionage. There is evidence that China has mostly adhered to this commitment. For instance, FireEye, after acquiring Mandiant, reported a significant decline in the number of monthly investigations into Chinese cyber espionage for corporate clients, dropping from 35 per month before the acquisition to 3 to 10 per month afterward. Although China became more adept at avoiding detection following the agreement, the decrease in espionage activities cannot be solely attributed to enhanced tradecraft. The US successfully established the first standard: cyber espionage is permissible as long as its outcomes are not used to aid a nation's businesses in competition.

China privately criticized the US' position on intellectual property theft, considering it hypocritical given how stolen innovations had contributed to US industrial growth in the past (Kania & Laskai, 2021). However, with China now among the leaders in technology licensing, the country advocated for these standards because it stood to lose more from such theft than to gain (Peng et al., 2017). Perhaps the Chinese were beginning to realize that their own businesses would struggle to develop technology only to have it stolen if intellectual property, including internal thefts, were not respected.

Public and Private Sectors in China

Throughout China's history, the economic system has been controlled by the government. And there is no sign of changing this system to follow the capitalist system run by Western countries. Contrary to some expectations, China's commitment to the model of state-owned enterprises has strengthened, especially following the global financial crisis of 2008. At that time, the free market system was highly criticized, leading many countries to admire the Chinese government system, where state-owned companies are the only way to strengthen the country's economy. Since then, the Chinese government has prioritized an economic system controlled by the state-owned companies.

Understanding the historical context of espionage in China is crucial, as it carries different moral implications and connotations compared to Western perceptions of spying. China's political history and popular culture have long been intertwined with examples of shifting allegiances, profiteering, deception, and espionage. This pattern has remained remarkably stable over the centuries, from ancient times during the Warring States period to the Chinese Revolutionary Civil War in the 20th century.

Notable works like "Unrestricted Warfare" (Chaoxian Zhan), written by members of the People's Liberation Army (PLA), challenge Western notions of conflict by advocating for a broader definition of warfare that includes tactics like economic warfare during peacetime or cyber operations (Wither, 2016). This perspective makes it challenging for Chinese officials to keep distinct boundaries between the public and private sectors or to engage in espionage without involving both spheres. Considering this historical lack of separation is crucial when attempting to understand or predict Chinese political behavior regarding espionage.

Western countries often misinterpret Chinese concerns about repeating past mistakes that led to numerous disasters in the previous century or becoming victims of foreign exploitation (Westad, 2003). This can sometimes lead to a misunderstanding of Chinese attitudes as ignorance. In reality, these concerns reflect China's awareness of its rapid growth and the precariousness it has faced (and perhaps still faces) on its path. Therefore, from the Chinese perspective, ideas such as not strictly adhering to international laws, seizing opportunities whenever and wherever they arise, and rapidly enhancing national strength are rational responses. Economic espionage has never been stigmatized in China due to its historical approach to blending state and private firms in the market strategy (Lasiello, 2016).

Conclusion

There is a general consensus among observers that China engages in extensive cyber espionage to steal IP from the US military, private companies, and other nations. United State officials claim that China's operations go beyond traditional cyber espionage, which typically focuses on national defense and military preparedness, and accuse China of sharing the stolen IP with its government-controlled domestic companies (Ball, 2011).

The competition between the US and China over cyber espionage laws underscores the complexity of this problem. This discrepancy is brought about by the cultural and historical differences that exist between these two countries. China's economic system has been controlled by the government for a long time, and the system of state-owned enterprises is largely supported.

The historical context of espionage in China differs from Western perceptions and is deeply rooted in the country's political history and culture. Chinese officials view espionage as a tool of state power and often blur the boundaries between the public and private sectors (Deibert & Rohozinski, 2010). The blending of state and private firms in the market strategy has contributed to the acceptance of economic espionage in China.

However, the US accuses China of going beyond traditional cyber espionage by sharing stolen intellectual property with government-controlled domestic companies, providing them with an unfair economic advantage. Cultural differences further contribute to the perception gap, as China views intellectual property as communal and business and conflict as intertwined, while the US emphasizes protection and sees peace and conflict as incompatible.

The US argued that cyber espionage for national security reasons is acceptable, but not for financial gain that provides unfair trade advantages (Lotrionte, 2014). World Trade Organization addressed intellectual property theft but did not explicitly ban financially motivated cyber espionage. The US refined its stance to emphasize not engaging in espionage on for-profit organizations to support US businesses' competitiveness. China initially denied involvement but later pledged to refrain from cyber espionage. The US aimed to establish a standard that permits cyber espionage as long as it does not aid a nation's businesses. China criticized the US position but eventually recognized the importance of respecting intellectual property.

While there are no specific treaties or customary laws governing espionage during times of peace, the Lotus principle suggests that in the absence of prohibitive norms, states have the discretion to adopt appropriate principles. This principle, upheld by the International Court of Justice, implies that espionage should be considered legal unless explicitly prohibited.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The author declare that they have no competing interest.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

References

- Akdag, Y. (2019). The likelihood of Cyberwar between the US and China: A neorealism and power transition theory perspective. *Journal of Chinese Political Science*, 24(2), 225–247. [CrossRef]
- Alford, W. P. (1995). *To steal a book is an elegant offense: Intellectual property law in Chinese civilization*. Stanford University Press.
- Allen, G. C. (2019). *Understanding China's AI strategy: Clues to Chinese strategic thinking on artificial intelligence and national security*. Center for a New American Security. (http://www.globalhqa.com/doclib/data/upload/doc_con/5e50c522eeb91.pdf)
- Ball, D. (2011). China's cyber warfare capabilities. *Security Challenges*, 7(2), 81–103.
- Barr, D. M. (2011). *Who's afraid of China?: The challenge of Chinese soft power*. Bloomsbury Publishing.
- Bernik, I. (2014). *Cybercrime and cyber warfare*. John Wiley & Sons.
- Berrell, M., & Wrathall, J. (2006). Between Chinese culture and the rule of law: What foreign managers in China should know about intellectual property rights. *Management Research News*, 30(1), 57–76. [CrossRef]
- Biase, N., & Margolin, J. (2021). *Senior NASA scientist sentenced to prison for making false statements related to the Chinese thousand talents program*. <https://www.justice.gov/usao-sdny/pr/senior-nasa-scientist-sentenced-prison-making-false-statements-related-chinese-thousand>
- Billo, C., & Chang, W. (2004). Cyber warfare. *An Analysis of the means and motivations of selected nation states*. ISTS.
- Borghard, E. D., & Lonergan, S. W. (2021). Deterrence by denial in cyberspace. *Journal of Strategic Studies*, 46(3), 535–569.
- Boylan, B. M., McBeath, J., & Wang, B. (2021). US–China relations: Nationalism, the trade war, and COVID-19. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 14(1), 23–40. [CrossRef]
- Brander, J. A., Cui, V., & Vertinsky, I. (2017). China and intellectual property rights: A challenge to the rule of law. *Journal of International Business Studies*, 48(7), 908–921. [CrossRef]
- Bresciani, U. (2023). *Reinventing Confucianism*. Passerino Editore.
- Broeders, D., de Busser, E., Cristiano, F., & Tropina, T. (2022). Revisiting past cyber operations in light of new cyber norms and interpretations of international law: Inching towards lines in the sand? *Journal of Cyber Policy*, 7(1), 97–135. [CrossRef]
- Brown, C. S. D. (2015). Cyber-attacks, retaliation and risk: Legal and technical implications for nation-states and private entities. In *Cybersecurity policies and strategies for Cyberwarfare prevention* (pp. 166–203). IGI Global. [CrossRef]
- Brown, G., & Poellet, K. (2012). The customary international law of cyberspace. *Strategic Studies Quarterly*, 6(3), 126–145.
- Cartwright, M. (2020). Internationalising state power through the internet: Google, Huawei and geopolitical struggle. *Internet Policy Review*, 9(3), 1–18. [CrossRef]
- Carty, A., & Lone, F. N. (2011). Some New Haven international law reflections on China, India and their various territorial disputes. *Asia Pacific Law Review*, 19(1), 93–112. [CrossRef]
- Chen, J., Zhu, Z., & Yuan Xie, H. Y. (2004). Measuring intellectual capital: A new model and empirical study. *Journal of Intellectual Capital*, 5(1), 195–212. [CrossRef]
- Cheng, D. (2016). *Cyber dragon: Inside China's information warfare and cyber operations: Inside China's information warfare and cyber operations*. abc-clio.
- Chung, C. P. (2004). The Shanghai Co-operation organization: China's changing influence in Central Asia. *China Quarterly*, 180, 989–1009. [CrossRef]
- Coe, N. M., & Yeung, H. W. C. (2015). *Global production networks: Theorizing economic development in an interconnected world*. Oxford University Press.
- Deibert, R., & Rohozinski, R. (2010). Liberation vs. control: The future of cyberspace. *Journal of Democracy*, 21(4), 43–57. [CrossRef]
- Deibert, R., Rohozinski, R., Manchanda, A., Villeneuve, N., & Walton, G. (2009). Tracking ghostnet: Investigating a cyber espionage network. *Tracking GhostNet: Investigating a cyber espionage network*. (https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:6d1260fd-b8ee-4a11-8a5f-e7708d543651/download_file?safe_filename=GhOstNet.pdf&file_format=application%2Fpdf&type_of_work=Report)
- dekker, & Werner (1999). The completeness of international law and Hamlet's dilemma. *Nordic Journal of International Law*, 68(3), 225–247. [CrossRef]
- Demarest, G. B. (1995). Espionage in international law. *Denver Journal International Law & Policy*, 24, 321.
- Denning, D. E. (2009). Barriers to entry: Are they lower for cyber warfare? *IO Journal*, 1(1), 4.
- Dotson, J. D. (2011). On the Front Line of Chinese Espionage: A New Lexicon for Understanding Chinese Front Companies? *American Intelligence Journal*, 29(2), 55–69.
- Enoru, D. O. (2022). *The rise of the People's Republic of China poses a potential strategic challenge to the United States* (Doctoral Dissertation). National American University.
- Finklea, K. M., & Theohary, C. A. (2015, January). *Cybercrime: Conceptual issues for congress and US law enforcement*. Congressional Research Service, Library of Congress.
- Finnemore, M., & Hollis, D. B. (2020). Beyond naming and shaming: Accusations and international law in cybersecurity. *European Journal of International Law*, 31(3), 969–1003. [CrossRef]
- Fleisher, C. S., & Wright, S. (2009). Examining differences in competitive intelligence practice: China, Japan, and the West. *Thunderbird International Business Review*, 51(3), 249–261. [CrossRef]
- Flint, C. (2021). *Introduction to geopolitics*. Routledge.
- Friedman, E., & Lee, C. K. (2010). Remaking the world of Chinese labour: A 30-year retrospective. *British Journal of Industrial Relations*, 48(3), 507–533. [CrossRef]
- Fukuyama, F. (1995). Social capital and the global economy. *Foreign Affairs*, 74(5), 89. [CrossRef]
- Geers, K. (2011). *Strategic cyber security*. Kenneth Geers.
- Halbert, D. (2016). Intellectual property theft and national security: Agendas and assumptions. *Information Society*, 32(4), 256–268. [CrossRef]
- Hall, P. A., & Soskice, D. (Eds.) (2001). *Varieties of capitalism: The institutional foundations of comparative advantage*. Oxford University Press.
- Halligan, R. M. (2007). Protection of US trade secret assets: Critical amendments to the economic Espionage Act of 1996. *The John Marshall Review of Intellectual Property Law*, 7, i.

- Harris, S. (2014). *@ War: the rise of the military-internet complex*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Hjortdal, M. (2011). China's use of cyber warfare: Espionage meets strategic deterrence. *Journal of Strategic Security*, 4(2), 1–24. [CrossRef]
- Hoffman, F. G. (2007). *Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars* (p. 51). Potomac Book Company Institute for Policy Studies.
- Iasiello, E. (2016). China's three warfares strategy mitigates fallout from cyber espionage activities. *Journal of Strategic Security*, 9(2), 47–71. [CrossRef]
- Ikenberry, G. J. (2020). *A world safe for democracy: Liberal internationalism and the crises of global order*. Yale University Press.
- Johnson, J. (2021). Securing secrets: The need for a treaty addressing state-sponsored economic espionage. *West Virginia Law Review*, 124, 327.
- Joshi, S. C., & Sheikh, A. A. (2015). 3D printing in aerospace and its long-term sustainability. *Virtual and Physical Prototyping*, 10(4), 175–185. [CrossRef]
- Kadish, S. H., Schulhofer, S. J., & Barkow, R. E. (2016). *Criminal law and its processes: Cases and materials*. Aspen Publishing.
- Kania, E. B., & Laskai, L. (2021). *Myths and realities of China's military-civil fusion strategy*. Center for a New American Security.
- Kapoor, P. (2022). Intellectual property & the challenge of a digital world. *Jus Corpus Law Journal*, 3, 67.
- Kissinger, H. A. (2012). The future of US-Chinese relations: Conflict is a choice, not a necessity. *Foreign Affairs*, 91, 44.
- Kshetri, N. (2013). Cybercrime and cyber-security issues associated with China: Some economic and institutional considerations. *Electronic Commerce Research*, 13(1), 41–69. [CrossRef]
- Lam, M. L. L. (2009). Beyond credibility of doing business in China: Strategies for improving corporate citizenship of foreign multinational enterprises in China. *Journal of Business Ethics*, 87(S1), 137–146. [CrossRef]
- Lara, C. (2022). *An analysis of China's cyber espionage against the United States defense industrial base* (Doctoral Dissertation). Utica University.
- Larres, K. (2020). Trump's trade wars: America, China, Europe, and global disorder. *Journal of Transatlantic Studies*, 18(1), 103–129. [CrossRef]
- Lasiello, E. (2016). China's three warfares strategy mitigates fallout from cyber espionage activities. *Journal of Strategic Security*, 9(2), 45–69.
- Layne, C. (2006). *The peace of illusions: American grand strategy from 1940 to the present*. Cornell University Press.
- Linnéll, J. (2015). The exploitation of cyber domain as part of warfare: Russo-Ukrainian war. *International Journal of Cyber-Security and Digital Forensics*, 4(4), 521–532. [CrossRef]
- Lindsay, J. R. (2013). Stuxnet and the limits of cyber warfare. *Security Studies*, 22(3), 365–404. [CrossRef]
- Lindsay, J. R. (2015). The impact of China on cybersecurity: Fiction and friction. *International Security*, 39(3), 7–47. [CrossRef]
- Lindsay, J. R., Cheung, T. M., & Reveron, D. S. (Eds.) (2015). *China and cybersecurity: Espionage, strategy, and politics in the digital domain*. Oxford University Press.
- Lindsay, J. R., & Gartzke, E. (2016). Coercion through cyberspace: The stability- instability paradox revisited. In: *The Power to Hurt: Coercion in Theory and in Practice*, 176–204. (https://deterrence.ucsd.edu/_files/LindsayGartzke_CoercionThroughCyberspace_DraftPublic1.pdf)
- Liu, Y., Lee, J. M., & Lee, C. (2020). The challenges and opportunities of a global health crisis: The management and business implications of COVID-19 from an Asian perspective. *Asian Business and Management*, 19(3), 277–297. [CrossRef]
- Lotrionte, C. (2014). Countering state-sponsored cyber economic espionage under international law. *North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation*, 40, 443.
- Lucas, G. R. (2017). *Ethics and cyber warfare: The quest for responsible security in the age of digital warfare*. Oxford University Press.
- Lyon, D. (2015). *Surveillance after Snowden*. John Wiley & Sons.
- Margulies, P. (2016). Surveillance by algorithm: The NSA, computerized intelligence collection, and human rights. *Florida Law Review*, 68, 1045.
- McKnight, B. E. (1992). *Law and order in Sung China*. Cambridge University Press.
- Meidan, Y., Bohadana, M., Shabtai, A., Ochoa, M., Tippenhauer, N. O., Guarnizo, J. D., & Elovici, Y. (2017). Detection of unauthorized IoT devices using machine learning techniques. *arXiv preprint arXiv:1709.04647*.
- Miller, C. (2022). *Chip war: The fight for the world's most critical technology*. Simon and Schuster.
- Mu, Q., & Lee, K. (2005). Knowledge diffusion, market segmentation and technological catch-up: The case of the telecommunication industry in China. *Research Policy*, 34(6), 759–783. [CrossRef]
- Nasheri, H. (2023). State-sponsored economic espionage in cyberspace: Risks and preparedness. In *Cybercrime in the pandemic digital age and beyond* (pp. 87–107). Springer International Publishing.
- Nathan, A. J., & Scobell, A. (2015). *China's search for security*. Columbia University Press.
- Newland, S. A. (2023). Teaching Chinese politics in the “new Cold War”: A survey of faculty. *PS: Political Science and Politics*, 1–8. [CrossRef]
- Nye, J. S. (2010). *Cyber power* (pp. 1–24). Harvard Kennedy School, Belfer Center for Science and International Affairs.
- Office of the Secretary of Defense (2007). Military power of the People's Republic of China 2007. In Annual Report to US Congress. (<https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA495514.pdf>)
- Oguamanam, C. (2008). Local knowledge as trapped knowledge: Intellectual property, culture, power and politics. *Journal of World Intellectual Property*, 11(1), 29–57. [CrossRef]
- Olszak, C. M., Ziemba, E., & Koohang, A. (2006). Business intelligence systems in the holistic infrastructure development supporting decision-making in organisations. *Interdisciplinary Journal of Information, Knowledge, and Management*, 1, 47–58. [CrossRef]
- Peng, M. W., Ahlstrom, D., Carraher, S. M., & Shi, W. S. (2017). History and the debate over intellectual property. *Management and Organization Review*, 13(1), 15–38. [CrossRef]
- Pillsbury, M. (2015). *The hundred-year marathon: China's secret strategy to replace America as the global superpower*. Henry Holt and Company.
- Rogoff, B. (2003). *The cultural nature of human development*. Oxford University Press.
- Roth, B. R. (1999). *Governmental illegitimacy in international law*. Oxford University Press.
- Roper, C. (2013). *Trade secret theft, industrial espionage, and the China threat*. CRC Press.
- Rudner, M. (2013). Cyber-threats to critical national infrastructure: An intelligence challenge. *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 26(3), 453–481. [CrossRef]
- Scott, R. D. (1999). Territorially intrusive intelligence collection and international law. *AFLRev*, 46, 217.
- Shu Shang, C., & Shen, W. (2021). Beyond trade war: Reevaluating intellectual property bilateralism in the US–China context. *Journal of International Economic Law*, 24(1), 53–76. [CrossRef]
- Skinner, C. P. (2013). An international law response to economic cyber espionage. *Connecticut Law Review*, 46, 1165.
- Sun, T. (1994). *The art of war*. Hachette UK.
- Tao, Q., & Prescott, J. E. (2000). China: Competitive intelligence practices in an emerging market environment. *Competitive Intelligence Review*, 11(4), 65–78. [CrossRef]
- Thurbon, E., & Weiss, L. (2006). Investing in openness: The evolution of FDI strategy in South Korea and Taiwan. *New Political Economy*, 11(1), 1–22. [CrossRef]

- Ulsch, M. (2014). *Cyber threat! how to manage the growing risk of cyber-attacks*. John Wiley & Sons.
- United States Department of Justice (DOJ) (2021). *Jury convicts Chinese intelligence officer of espionage crimes for attempting to steal trade secrets*. <https://www.justice.gov/opa/pr/jury-convicts-chinese-intelligence-officer-espionage-crimes-attempting-steal-trade-secrets>
- United States Department of Justice (2022). *Former Broadcom engineer sentenced to eight months in prison for theft of trade secrets*. <https://www.justice.gov/usao-ndca/pr/former-broadcom-engineer-sentenced-eight-months-prison-theft-trade-secrets>
- Von Solms, R., & Van Niekerk, J. (2013). From information security to cyber security. *Computers and Security*, 38, 97–102. [CrossRef]
- Wang, D. (2010). China's trade relations with the US in perspective. *Journal of Current Chinese Affairs*, 39(3), 165–210. [CrossRef]
- Wangen, G. (2015). The role of malware in reported cyber espionage: A review of the impact and mechanism. *Information*, 6(2), 183–211. [CrossRef]
- Westad, O. A. (2003). *Decisive encounters: The Chinese Civil War, 1946–1950*. Stanford University Press.
- Wey, A. L. K. (2014). Principles of special operations: Learning from Sun Tzu and Frontinus. *Comparative Strategy*, 33(2), 131–144. [CrossRef]
- Wilson, C., & Drumhiller, N. (2016). US-China relations: Cyber espionage and cultural bias. In *National security and counterintelligence in the era of cyber espionage* (pp. 28–46). IGI Global. [CrossRef]
- Wilson, S. (2023). *Firm capabilities, great power competition, and the structural reshaping of globalization*. Doctor of Philosophy (PhD), Dissertation, Management, Old Dominion University. (https://digitalcommons.odu.edu/businessadministration_etds/150)
- Wither, J. K. (2016). Making sense of hybrid warfare. *Connections: The Quarterly Journal*, 15(2), 73–87. [CrossRef]
- Witzel, M. (2016). *Doing business in China*. Routledge.
- Wu, X. (2020). Technology, power, and uncontrolled great power strategic competition between China and the US. *China International Strategy Review*, 2(1), 99–119. [CrossRef]
- Wübbecke, J., Meissner, M., Zenglein, M. J., Ives, J., & Conrad, B. (2016). *Made in china 2025*. Mercator Institute for China Studies. *Papers on China*, 2(74), 4.
- Zheng, Y. (1999). *Discovering Chinese nationalism in China: Modernization, identity, and international relations*. Cambridge University Press.

Çin'in Balkanlardaki Yükselen Yapısal Gücü: Politikalar, Etkiler ve Bölgesel Denge Arayışları

China's Rising Structural Power in the Balkans: Policies, Influences, and the Search for Regional Balance

Muharrem BAYRAK
Fevzi KIRBAŞOĞLU

Karadeniz Teknik Üniversitesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü,
Trabzon, Türkiye

Öz

Çalışmanın temel amacı, Çin'in Balkanlar'daki ekonomik ve siyasi varlığının nedenlerini ve olası sonuçlarını Avrupa Birliği perspektifinden incelemektir. Bunu yaparken yapısal güç yaklaşımından faydalanılmaktadır. Çalışma, 2000'li yılların başından 2019'a kadar Çin-Balkan ilişkilerini kapsamaktadır. Çalışma kapsamında öncelikle yapısal güç kavramı teorik olarak incelenmektedir. Çalışmanın devamında, söz konusu dönemde Çin'in bölgede kullandığı politika araçları ve yürüttüğü yatırım projeleri irdelenmektedir. Bunların sonucunda ortaya çıkan asimetrik ilişki modeli ve bağımlılık ilişkisinin analizi yapılmaktadır. Ayrıca Avrupa Birliği'nin Çin'i dengeleme çabalarına da değinilmektedir. Bu bağlamda, 2008 ekonomik krizinden sonra, Avrupa Birliği'nin Balkanlara sağladığı mali destekte azalma olduğu gözlemlenmiştir. Avrupa Birliği'nin mali destekteki azalmasına karşılık, Çin bu dönemde 17+1 Platformu ve Kuşak Yol Girişimi gibi iş birliği mekanizmaları oluşturarak Balkanlardaki politik ve ekonomik varlığını kurumsal hale getirmeye başlamıştır. 2008 sonrası süreçte Çin, bölge ülkelerine 17 milyar doları aşan yatırım taahhüdünde bulunmuştur. Çin sermayesi öncelikle altyapı, ulaştırma, enerji ve imalat sektörlerine yatırım yapmaya başlamıştır. Bu sektörlerle yönelik sermaye akışı sonucunda Çin, bölge ekonomisinde önemli bir yapısal güce sahip olmuştur. Ancak Çin ile imzalanan anlaşmalardaki belirsiz borçlanma koşulları ve Çin firmaları lehine hükümler tartışmalara yol açmıştır. Bazı Balkan ülkelerinin Çin'e karşı artan borç yükü, egemenlik kaybı endişelerine neden olmuştur. Bu noktada, AB'nin Çin'i sistematik bir rakip olarak değerlendirmeye başlaması ve yatırımlarını incelemesi dikkate değer bir gelişme kapsamında nitelendirilmiştir. Avrupa Birliği için asıl zorlu süreç, Balkanlardaki varlığını yeniden tesis etme çabasında yaşanmıştır. Sonuç olarak, Çin'in Balkanlardaki yapısal gücü ve etkisinin zaman içinde arttığını söyleyebilmek mümkündür. Bununla birlikte, Çin'in finansman modelinin sahip olacağı muhtemel riskler de göz ardı edilmemelidir. Aynı zamanda Avrupa Birliği, Balkanlardaki konumunu güçlendirmek amacıyla zamanın ruhuna uygun politikalar geliştirmelidir. Avrupa Birliği'nin bölgedeki rolünü yeniden perçinlemesi önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin, Avrupa Birliği, Yapısal güç, 17+1 Platformu, Kuşak ve yol inisiyatifi

ABSTRACT

The main objective of this study is to examine the reasons for China's economic and political presence in the Balkans and its possible consequences from the perspective of the European Union. In doing so, this study utilizes a structural power approach. The study analyzes China-Balkan relations from the early 2000s to 2019. Firstly, the concept of structural power is analyzed theoretically. In the following section, China's policy instruments and investment projects in the region are analyzed. The resulting asymmetric relationship model and dependency relationship are analyzed. The European Union's efforts to balance China are also mentioned. In this context, after the 2008 economic crisis, the European Union's financial support for the Balkans has decreased. In response to the European Union's decline in financial support, China has started to institutionalize its political and economic presence in the Balkans by establishing cooperation mechanisms such as the 17+1 Platform and the Belt and Road Initiative. In the post-2008 period, China has committed more than 17 billion dollars of investment to the countries in the region. Chinese capital started to invest primarily in infrastructure, transport, energy, and manufacturing sectors. As a result of capital flows into these sectors, China has become an important structural

Geliş Tarihi/Received: 21.09.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 13.12.2023

Yayın Tarihi/Publication Date: 29.12.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Muharrem BAYRAK

E-mail: mhrrmbyrk96@gmail.com

Cite this article as: Bayrak, M. & Kirbaşoğlu, F. (2023). China's rising structural power in the Balkans: Policies, influences and the search for regional balance. *Journal of International Relations Studies*, 3(2), 91-100.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

force in the regional economy. However, the ambiguous borrowing conditions in the agreements signed with China and the provisions in favor of Chinese firms have caused controversy. The growing debt burden of some Balkan countries vis-à-vis China has led to concerns about the loss of sovereignty. At this point, the fact that the EU started to evaluate China as a systematic competitor and scrutinize its investments was considered as a remarkable development. The real challenge for the European Union has been the attempt to re-establish its presence in the Balkans. In conclusion, it is possible to say that China's structural power and influence in the Balkans have increased over time. However, the potential risks of China's financing model should not be ignored. At the same time, the European Union should develop policies in the spirit of the times to strengthen its position in the Balkans. It is important for the European Union to reassert its role in the region.

Keywords: China, European Union, Structural power, 17+1 Platform, Belt and road initiative

Giriş

Güç kavramı, uluslararası ilişkiler disiplinde farklı şekillerde tanımlanmıştır. En temel anlamıyla güç, bir devletin diğer devletleri veya olayların sonuçlarını kontrol edebilme veya etkileyebilme yeteneği olarak ifade edilmiştir. Gücün içsel ve dışsal olmak üzere iki temel boyutu vardır. Eylem kapasitesini temsil eden içsel boyut sözlük tanımına karşılık gelirken dışsal boyut ise diğerlerinin davranışlarını kontrol edebilme ve itaat ettirme yeteneği olarak kabul edilmiştir. Devletlerin sahip olduğu bu yetenek, örneğin X devletinin kendi stratejileri doğrultusunda hareket etmesi için Y devletini etkileme çabasıyla X ve Y arasındaki ilişkilere dayanmıştır (Griffiths ve ark., 2013, s. 123).

Güç, güvenlik ve dış politika analizlerinde sıklıkla kullanılmıştır. Özellikle realist teori, uluslararası ilişkileri açıklamak için gücü merkeze almıştır. Ancak diğer teoriler de gücün önemini vurgulamıştır. Örneğin, liberal teori de tıpkı realist teori gibi gücün önemini kabul ederken, güç mücadelesinin sadece savaş yöntemleriyle değil ekonomik yöntemlerle de yürütülebileceğini ifade etmiştir. Marksizm ve feminizm gibi eleştirel yaklaşımlar da benzer şekilde temel analiz birimlerini desteklemek için gücü kullanmıştır (Rupert, 2021, s. 196; Tickner, 1988, s. 430).

Güç mefhumunun önde gelen savunucularından Hans Morgenthau (1949), devletlerin öncelikli hedefi olarak gördüğü gücü, uluslararası politikanın ayrılmaz bir parçası olarak formüle etmiştir (Tüfekçi & Dağ, 2022, s. 140). Ancak uluslararası sistemdeki değişkenler bağlamında güç mücadelesine ilişkin perspektifin belirsiz olması, güç kavramının daha detaylı analiz edilmesini gerektirmiştir. Bu bağlamda Morgenthau'yu eleştiren K. J. Holsti (1964), güç analizinin temelini etkileme yeteneğini eklemiştir. Gücün farklı boyutlarına ilişkin kapsamlı bir değerlendirme yapan Steven Lukes da (1974) üç boyutlu bir yaklaşım benimsemiştir. Birinci boyut, karar alma sürecini etkileme kabiliyetini; ikinci boyut, siyasi gündemi belirleyerek, karar almayı engelleme becerisini; üçüncü boyut ise algı ve tercihlerin yönlendirilmesiyle bireylerin kontrolünü ifade etmiştir (Lukes, 1974). Neo-liberal kuramcılar, güce yönelik eleştirilerini devam ettirmiş ve devletlerin çıkarları doğrultusunda saldırgan tutumlarından vazgeçebileceğini ve uluslararası kurumların barışın korunmasında önemli bir etkisinin olabileceğini belirtmiştir. Robert Keohane ve Joseph Nye (1987), Power and Interdependence adlı çalışmasında gücü karşılıklı bağımlılık çerçevesinde değerlendirmiştir. Keohane ve Nye, devletlerin ve karmaşık karşılıklı bağımlılık sayesinde devletler dışındaki aktörlerin, hiyerarşik meselelerin mevcut olmadığı ve gücün etkisiz bir politika aracı olduğu dünya siyasetinde kendilerine dayatılan uyum maliyetlerinden kaçınma kapasitesine sahip olduklarını savunmuşlardır (Tüfekçi & Dağ, 2022, s. 142).

Uluslararası sistemin köklü dönüşümlerinden biri olarak kabul edilen Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından akademik çalışmalar, farklı güç türleri üzerine odaklanarak gücün çok boyutlu yönlerini incelemeye başlamıştır. Bu dönemde yapılan akademik çalışmalarda, askeri ve ekonomik unsurlara dayalı geleneksel anlayış yerine, yumuşak güç ve akıllı güç gibi farklı güç türlerine odaklanan analizlere yer verilmeye başlanmıştır. Nye (2011) gibi düşünürlerin öncülük ettiği bu yeni yaklaşımlar, gücün klasik anlayışının ötesine geçmiştir. Ancak Lukesçu anlayış çerçevesinden esinlenen yapısal güç kavramının da kapsamı genişletilerek, gücün daha kapsayıcı bir şekilde ele alınması sağlanmıştır.

Yapısal güç önceleri, aktörler arasındaki açık çıkar çatışmalarından ziyade, çıkarların nasıl şekillendiğini inceleyerek anlam kazanmıştır. Yapısal güç yaklaşımı, gücü bir çatışma unsuru olarak değil, bireylerin, grupların ve toplulukların kimliklerinin, çıkarlarının ve bu çıkarlar doğrultusunda gelişen sosyal kapasitelerinin biçimlenme süreciyle ilişkilendirilmiştir (Booth, 1991; Gill & Law, 1989). Yapısal güç aktörlerin kimlik ve rollerine uygun davranış kalıplarını sergileyerek hem kendi kimlik ve rollerini hem de toplumsal yapıyı yeniden inşa ettikleri karşılıklı şekillendirme süreci olarak da değerlendirilmiştir (Hopf, 1998). Yapısal güç kavramı günümüze yaklaştıkça, bir devletin diğer aktörlerin yapılarını, kurallarını ve kurumlarını etkileme yeteneği olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Keukeleire, 2003). Ancak Michael Barnett ve Raymond Duvall (2005), yapısal gücü daha kapsamlı ele alarak, aktörleri içinde yaşadıkları toplumun değerleri, ön yargıları ve normları çerçevesinde alternatifleri olmadığına ya da sahip oldukları kimlik ve rollerin kendileri için doğru olduğuna inanmalarını sağlayan bir mekanizma olarak tanımlamışlardır. Ayrıca yapısal gücün, aktörlerin sosyal kapasitelerinin ve çıkarlarının belirlenme sürecinde etkili olduğu vurgulanmıştır. Buna göre yapısal güç, iki temel yolla aktörlerin kaderlerini ve varoluş koşullarını biçimlendirmektedir. Birincisi, eşitsiz toplumsal kapasite ve fırsatlar yaratması; ikincisi ise sadece aktörleri ve kapasitelerini değil, anlayışlarını ve çıkarlarını da şekillendirmesidir. Barnett ve Duvall'ın (2005) analizinden hareketle, yapısal gücün aktörler arasında asimetric ilişkilere yol açarak, bazı aktörlerin üstün konumlarda olmasına neden olduğu söylenebilir. Bu durum, aynı zamanda bazı aktörlerin, kendileri için doğru ve yararlı olabilecek alternatif çıkarları sorgulamadan, mevcut güç yapılarını içselleştirmelerine yol açabilir. Yapısal gücün bu anlamda, toplumsal roller ve konumlardaki eşitsizlikleri pekiştirerek, aktörlerin davranışlarını ve algılarını biçimlendirme gücüne sahip olduğu anlaşılmaktadır (Sarı, 2020).

Bu çalışmada, son yıllarda Balkan ülkelerine ilgi gösteren ve bölgeye yönelik politikalar geliştiren Çin'in eylemleri, yapısal güç kavramı çerçevesinde analiz edilecektir. Yapısal güç yaklaşımı, bir ülkenin sahip olduğu maddi kaynakları ve coğrafi konumu gücün temel

belirleyicileri olarak vurgulaması nedeniyle, Çin'in Balkanlar'daki nüfuzunun arkasındaki etmenleri anlamak için uygun bir bakış açısı sunmaktadır. Milenyumla birlikte küresel bir güç olma iddiasını taşıyan Çin'in, jeopolitik açıdan stratejik öneme sahip Balkanlar'a ilgi göstermesi anlaşılır bir durumdur. Ancak Çin'in bölge politikalarının ardındaki itici güçleri ve bu politikaların Çin ile Balkan ülkeleri arasındaki güç dinamiklerine olası etkilerini irdelemek önem taşımaktadır. Çin'in bölgeye yönelik ilgisinin altında yatan unsurları sadece siyasi eksende değerlendirmek yetersiz kalabilir. Bu nedenle, Çin'in Balkan ülkeleriyle kurduğu ilişkilerde, sahip olduğu ekonomik kaynaklar ve coğrafi konum gibi yapısal unsurların ne derece belirleyici olduğunu tespit etmek önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmada yapısal güç kavramı teorik olarak incelendikten sonra, Çin'in 17+1 Platformu ve Kuşak Yol İnisiyatifi (KYİ) gibi bölgesel politika araçları ve gerçekleştirdiği somut projeler hakkında bilgiler verilecektir. Ardından Çin'in bölge ülkeleriyle olan ilişkilerinin asimetrik yapısı, borçlandırma politikaları ve bölge ekonomilerinde yarattığı bağımlılık yapısal güç bağlamında tartışılacaktır. Daha sonra Avrupa Birliği (AB)'nin Çin'i dengeleme çabaları ve iki aktör arasındaki rekabete değinilecektir.

Çin'in Balkanlar Politikası: 17+1 Platformu ve Kuşak Yol İnisiyatifi

Çin'in Balkanlar'daki faaliyetleri, son dönemlerde bölgeye yönelik ilgisinin artmasıyla ivme kazanmıştır. Çin'in bölgeyle ilişkileri Soğuk Savaş dönemine dayanmasına rağmen, 2000'li yıllardan itibaren ekonomik ve jeopolitik menfaatlerini ön plana çıkaran yeni bir Balkan politikası izlemeye başlamıştır. 2011'de başlatılan 17+1 Platformu ve 2013'te ilan edilen KYİ, bu politikanın iki temel unsurunu oluşturmuştur.

17+1 Platformu

Çin, Soğuk Savaş döneminde Balkan ülkeleriyle ortak komünist ideoloji zemininde ilişkilerini geliştirse de, 1970'lerin sonuna kadar bölgede doğrudan bir role sahip olamamıştır. Bununla birlikte Çin, Arnavutluk'la iyi ilişkiler kurmasına karşın, 1976'ya kadar Güneydoğu Avrupa üzerine tutarlı bir politika da belirlememiştir. Mao Zedung'un ölümünden sonra değişim sürecine giren Çin, bu dönemde Batıyla iyi ilişkiler geliştirmeye başlayınca Arnavutluk tarafından komünist ideolojiden sapmakla suçlanmıştır (Poulain, 2011). Pekin yönetimi, Arnavutluk ile ilişkilerinin kopmasının ardından Yugoslavya ile yakınlaşmaya başlamış ve bölgedeki stratejik ortak ihtiyacını karşılamıştır. Ancak Josip Broz Tito'nun ölümünden sonra Yugoslavya'nın kanlı bir şekilde dağılması ve komünist rejimlerin terk edilmesi, Çin'in Güneydoğu Avrupa ile Soğuk Savaş dönemindeki ilişkilerini sürdürmesini engellemiştir.

Milenyumun başlamasıyla birlikte, Balkan bölgesinin istikrar kazanması, Çin'in ticaret ve enerji odaklı yeni stratejisi kapsamında bölgenin önemini artırmıştır. Yıllık yaklaşık %10 büyüyen ekonomisiyle Çin, toplumsal yapıyı yeniden inşa etmek için Balkanlardaki aktif rolünü artırmaya başlamıştır. Bu bağlamda, Çin-Avrupa ticaretinin 2000'de 101 milyar eurodan 2010'da 395 milyar euroya yükselmesi, Çin'in bölgeye artan ilgisini ortaya koymuştur (Poulain, 2011). Çin'in Balkanlara yönelik ilk ciddi girişimleri, 2011'de dönemin Başbakanı Wen Jiabao'nun Doğu Avrupa turuyla başlamıştır. Ziyaretlerin ardından, Çin ile Balkanlar arasındaki iş birliklerinin göstergesi haline gelecek olan ve her yıl düzenlenmesi kararlaştırılan liderler zirvelerinin temeli atılmıştır. Bu toplantıların en önemlilerinden biri, 2012 yılında Varşova'da gerçekleştirilmiştir. Çin ile Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini bir araya getiren bu toplantıda, "Çin'in Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri ile Dostane İşbirliğini Teşvik Etmeye Yönelik On İki Önlem" adlı bildiri sunulmuş ve "16+1 Platformu" kurulmuştur. Platform, Çin ve on altı Orta ve Doğu Avrupa ülkesi¹ arasında ekonomik, kültürel ve toplumsal iş birliğini geliştirmeyi amaçlamıştır (Yan, 2019).

16+1 Platformu'nun kurumsal yapısının tamamlanması için Çin Dışişleri Bakanlığı bünyesinde bir sekreterlik kurulmuştur. Sekreterlik, liderlerin toplantılarını ve iş forumlarını düzenlemek ve alınan kararların uygulanmasıyla ilgili taraflar arasında iletişim ve koordinasyon sağlamak görevlerini üstlenmiştir. Platformun sürekli gelişme kaydedebilmesi için her yıl Başbakanlar düzeyinde Çin ile Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri (ODAÜ) Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Toplantılarda ülkeler arasında farklı alanlarda iş birliğini geliştirmek için komisyonlar ve forumlar oluşturulmuştur. Platform kapsamında neredeyse her üye ülkenin bir merkeze ev sahipliği yapması, aktörlerin gönüllülük ilkesi doğrultusunda kimlik ve rolleriyle ilgili uygun davranış kalıplarını uygulama imkânı bulduğunu ve Çin'in karşılıklı inşa temelinde bir süreci yönettiğini göstermiştir.

Tablo 1. Çin-ODAÜ Kurumsallaşma Süreci		
Kurum Adı	Ev Sahibi Ülke	Süreç
Çin-ODAÜ Turizm Koordinasyon Merkezi	Budapeşte/Macaristan	Tamamlandı (2014)
Çin-ODAÜ Ulaştırma ve Altyapı Federasyonu	Belgrad/Sırbistan	Kurulum Aşamasında
Çin-ODAÜ Ortak Ticaret Odası Yürütme Ofisi	Polonya (İdari Ofis) Çin (Sekretarya)	Tamamlandı (2014)
Çin-ODAÜ Tarım İş Birliği Federasyonu	Bulgaristan	Tamamlandı (2019)
Çin-ODAÜ Yerel Yönetim Başkanları Federasyonu	Çek Cumhuriyeti	Tamamlandı (2018)
Çin-ODAÜ Enerji Projeleri Diyalog ve İşbirliği Merkezi	Romanya	Kurulum Aşamasında
Çin-ODAÜ Lojistik İşbirliği Federasyonu	-	Kurulum Aşamasında
Çin-ODAÜ Düşünce Kuruluşu Değişim ve İşbirliği Merkezi	Çin	Tamamlandı (2019)

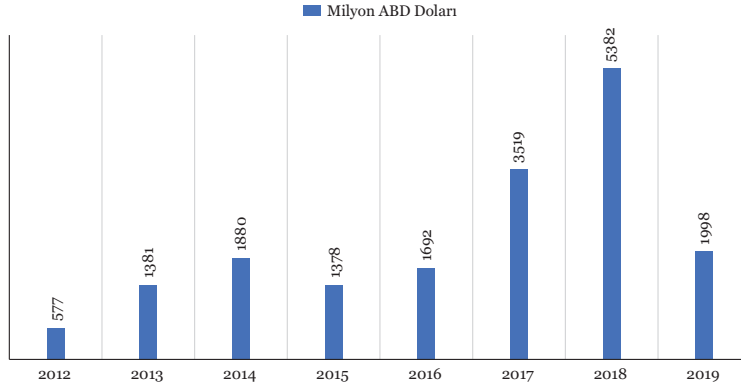
Kaynak: Tianping, 2015.

1 16+1 Platformu, Çin ile Arnavutluk, Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Yunanistan, Macaristan, Letonya, Kuzey Makedonya, Polonya, Romanya, Sırbistan, Slovakya, Slovenya ve Litvanya'dan oluşmaktadır.

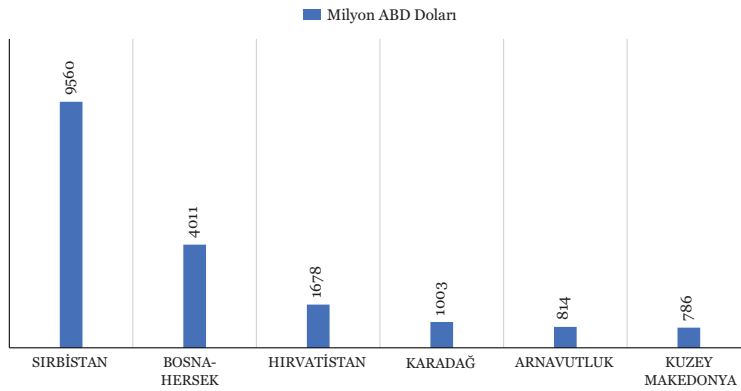
Çin-ODAÜ kurumsallaşma sürecinde ilk aşamada 500 milyon dolar değerinde bir iş birliği fonu oluşturulması öngörülmüştür. Ancak bu fonun yanı sıra ortak altyapı çalışmaları, yüksek ve yeni teknolojiler ve yeşil ekonomi alanlarına yönelik projelerin desteklenmesi amacıyla 10 milyar dolar büyüklüğünde özel bir kredi fonu oluşturulmuştur (Stanzel, 2016). Böylece bölge ülkeleri Çin Ulusal Kalkınma Bankası, Çin İhracat ve İthalat Bankası, Çin Sanayi ve Ticaret Bankası, Çin İnşaat Bankası ve Çin CITIC Bankası'na proje başvurusunda bulunabildikleri gibi, daha fazla Çinli şirketin ekonomik ve teknolojik bölgeler kurarak bölgede yatırım yapmaları teşvik edilmiştir. Bu sayede 2015 yılına kadar iki yönlü ticaret hacmi 100 milyar dolar seviyesine ulaşmış, 2019 yılına gelindiğinde ise Çin ile OADÜ ülkeleri arasındaki ikili ticaretin hacmi küresel ekonomideki durağanlığın aksine yüzde 21 oranında artarak rekor bir seviyeye ulaşmıştır (China-CEEC Cooperation, 2019). Ayrıca bölge ülkelerinde ulaştırma ağlarının kurulması için uzman bir komite oluşturularak, ortak girişimler yoluyla, bölgesel ya da uluslararası demir yolu projeleri Çin Ticaret Bakanlığı'nın koordinasyonu ile yürütülmeye başlanmıştır. Bu çalışmalara ek olarak Çin'in 2019 yılına kadar bölge ülkelerinden beş bin öğrenciye bursu vermesi ve Çin kültürünün tanıtması amacıyla Konfüçyüs Enstitüleri ile Konfüçyüs Sınıflarını açmasına karar verilmiştir (China-CEEC Cooperation, 2015).

16+1 Platformu kurumsal bir yapıya sahip olsa da tarafların gönüllük esasına dayalı olması nedeniyle Çin-Afrika İş birliği Forumu,² Çin-Latin Amerika ve Karayip Devletleri Forumu³ ve Şangay İşbirliği Örgütü⁴ gibi diğer bölgesel iş birliği oluşumlarına nazaran daha gevşek bir yapıya sahip olmuştur. Çin Sosyal Bilimler Akademisi Avrupa Çalışmaları Enstitüsü'nden Kong Tianping'e (2015) göre 16+1 Platformu, Soğuk Savaş sonrası ciddi dönüşümler yaşayan devletlere yönelik geliştirilmiş ve ana unsurlarından biri bu gevşek kurumsallaşma olmuştur. Tianping platformun diğer temel unsurlarını ise kapsamlı iş birliği, çok fonksiyonlu düzenleme ve iyi planlanmış bir çerçeve olarak tanımlamıştır.

Çin'in bölgeye yönelik perspektifi açısından önemli görülen bu iş birliği mekanizması, 12 Nisan 2019'da gerçekleştirilen 8. Çin-OADÜ Liderler Zirvesi'nde Yunanistan'ın katılımıyla 17+1 Platformu olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Zirve sonunda yayınlanan Dubrovnik Yönergeleri'nde, 17+1 Platformu'nun Çin-OADÜ arasındaki ticaret hacmini bir önceki yıla göre %21 büyümesine katkıda bulunduğu ifade edilerek, pratik ve yararlı bir platform olduğu kanıtlanmıştır (The State Council The People's Republic of China, 2019).

Grafik 1.
Çin'in Bölgedeki Fon ve Yatırımlarının Yıllara Göre Dağılımı (Conley ve ark., 2020).

Grafik 2.
Çin'in Bölgedeki Fon ve Yatırımlarının Ülkelere Göre Dağılımı (Conley ve ark., 2020).

- Çin-Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC), 2000 yılında Çin ile 53 Afrika devleti (Tayvan ile diplomatik ilişkilerini sürdüren Esvatini Krallığı hariç) arasında tek-çok taraflı bir ortaklık platformu olarak kurulmuştur (Ze Yu, 2022).
- Çin-Latin Amerika ve Karayip Devletleri Forumu (China-CELAC Forum), 2015 yılında Çin ve 33 Latin Amerika ve Karayip ülkesini (Antigua-Barbuda, Arjantin, Bahamalar, Barbados, Belize, Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Küba, Dominik Cumhuriyeti, Dominika, Ekvador, El Salvador, Grenada, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Jamaika, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Saint Kitts ve Nevis, Santa-Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, Surinam, Triniad ve Tobago, Uruguay ve Venezuela) içeren, ikili ilişkilerin gelişmesini teşvik etmeyi amaçlayan eşitliğe dayalı, karşılıklı fayda ve ortak kalkınma iş birliği organizasyonudur (Ministry of Foreign Affairs of China, 2016, s. 5).
- Şangay İşbirliği Örgütü (SCO), 15 Haziran 2001 tarihinde Şangay'da Kazakistan, Çin, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan arasında kurulan uluslararası bir örgüttür. Örgütün üye sayısı, Özbekistan (2001), Hindistan (2017), Pakistan (2017) ve İran'ın (2021) katılımıyla birlikte sekize yükselmiştir (The Shanghai Cooperation Organisation, t.y.).

2012–2019 yılları arasında gerçekleştirilen ve yaklaşık 18 milyar dolar bütçeye sahip olan projelerin yaklaşık %93'ünün Çinli yatırımcı, yüklenici ve tedarikçi firmalar tarafından gerçekleştirildiği göz önüne alındığında, Çin'in ODAÜ ülkeleri ve projeleri üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu gözler önüne sermiştir. Grafiklerden anlaşılacağı üzere, Çin fon ve yatırımları özellikle Sırbistan, Bosna Hersek, Hırvatistan ve Karadağ gibi Batı Balkan ülkelerinde ön plana çıkmıştır. (Grafik 1, Grafik 2) Coğrafi konumu sayesinde Sırbistan, 102 projenin yarısından fazlasına ev sahipliği yapmıştır. Özellikle, Çinli şirketlerin sağladığı finansman desteğiyle Sırbistan'da üretilen ürünler AB, Rusya, Türkiye ve Afrika pazarlarına kolayca erişebilmiştir. Aynı zamanda bölgedeki üretim maliyetlerinin uygun ve bölgesel çatışma riskinin düşük olması önemli unsurlar olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla hem düşük üretim maliyetleri hem de nispeten istikrarlı durumu nedeniyle Balkanlar, Çin için hızla gelişen önemli bir pazar haline gelmiştir (Zuokui, 2019). Bu ifade edilenlerden hareketle Çin, Batı Balkanlardaki faaliyetlerle Avrupa pazarını tanıma fırsatı bulmuş ve uzun vadede Avrupa pazarında önemli bir aktör potansiyeline sahip olmuştur. Ancak, ilerleyen bölümlerde görüleceği üzere, Çin'in bölgedeki projelere yönelik finansman desteği genellikle şeffaflıktan uzak, kamuoyuna açık olmayan şartlarla kamu bankalarından sağlanmıştır. Bu noktada bölgedeki önemli aktörlerden olan AB'nin asıl endişesi ve eleştirisi, Çin tarafından sunulan kredilerin bölge ülkelerinin borç sürdürülebilirliğini olumsuz etkileme ihtimaliyle ilgilidir (Hopkins, 2019). Bu husus, Çin'in dış politikasında borç tuzağı diplomasisi yaklaşımıyla da örtüşmektedir. Çin'in bölgeye yönelik artan ekonomik nüfuzu, Balkan ülkelerinin Çin'e olan bağımlılığını artırmış ve Çin'in bölgede uzun vadede siyasi çıkarlarını gerçekleştirmek için kullanabileceği yapısal gücü oluşturmaktadır.

Kuşak Yol İnisiyatifi

KYİ, 17+1 Platformu'ndan yaklaşık bir yıl sonra kurulmuş olmasına rağmen, küresel ölçekte planlanması nedeniyle çatı oluşum olarak kabul edilmiştir. KYİ'nin ölçeği, 17+1 üyesi ülkelerin gelişimini etkileyecek büyüklükte olmuştur. Hem 17+1 üyeleri hem de bazı AB devletleri tarafından desteklenen bu stratejik girişim, coğrafi konumu itibarıyla Asya'yı Avrupa'ya bağlamayı hedeflemiştir. Modern İpek Yolu projesi olarak da adlandırılan KYİ, Eylül 2013'te Çin Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından Kazakistan ziyaretinde açıklanmıştır. Konuşmasında, KYİ'yle birlikte tarihi İpek Yolu'nun yeniden canlandırılması için Çin'i Orta ve Güney Asya'yı Avrupa'ya bağlamayı hedeflediklerini belirten Xi, girişimin ilkelerini bölgede ortak kalkınma projeleri oluşturmak, ulaşım altyapısı inşa etmek, ticaret ve yatırımlardaki engelleri kaldırmak, ortak para politikaları geliştirmek ve bilgi paylaşımını ve etkileşimi artırmak olarak açıklamıştır (Tüfekçi, 2018, s. 40; Baltensperger & Dadush, 2019).

Xi'nin 2013'teki Kazakistan ziyaretinde kara bağlantısını, Ekim'deki Endonezya ziyaretinde deniz bağlantısını açıklamasıyla KYİ, Pasifik Okyanusu'ndan Baltık Denizi'ne kadar uzanan bir nitelik kazanmıştır. Çin, KYİ'nin hukuki altyapısını oluşturmak için 49'u Asya, 16'sı Avrupa, 3'ü Afrika ve 1'i Okyanusya'dan olmak üzere birçok ülkeyle çok taraflı iş birliği anlaşmaları imzalamıştır. Katılımcı ülkelerde başlayan ulaşım ve altyapı projelerinin finansmanı için fonlar ve bankalar kurulmuştur (Tüfekçi, 2018, ss. 40–41). Projenin finansmanına yönelik ilk kurum 40 milyar dolar sermayeli İpek Yolu Fonu olurken, ardından 100 milyar dolarlık Asya Altyapı Bankası ve sonrasında Yeni Kalkınma Bankası gelmiştir. Proje kapsamındaki ülkeler, imzaladıkları çok taraflı anlaşmalar sayesinde bu üç fondan toplam 240 milyar dolar kaynak kullanmıştır (Serikkaliyeva, 2016). KYİ, AB'nin ekonomik yaklaşımlarına benzer şekilde iş birliği ve ticari fırsatların geliştirilmesini hedeflese de, daha esnek bir yaklaşım benimsediği görülmüştür.

KYİ, ülkelerin kendi politikalarına saygı duyduğunu belirtmesine rağmen finansman ve organizasyonda Çin etkisinin ağır basması nedeniyle ekonomik yaklaşımlarını AB gibi hukuki boyutta değil, bölge ülkelerinin kurumlarını, yapılarını ve kurallarını etkileyerek şekillendirmiştir. Böylelikle yönlendirici olmaktan ziyade, bölge ülkeleri üzerinde etkisi olmuştur (European Commission, t.y.). Soğuk Savaş'ın ardından AB, Doğu Avrupa ve Balkanlar'ın siyasi ve ekonomik görünümünü yeniden şekillendirmek genişleme, komşuluk politikaları ve mali yardım programları gibi siyasi ve ekonomik mekanizmalar geliştirirken bölge genelinde istikrarlı ekonomilerin kurulmasının ön şartı olarak demokratikleşme, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi ilkeleri teşvik etmiştir. Ancak 2004, 2007 ve 2013'teki genişleme dalgasıyla birlikte Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin bir kısmı kurumsal, politik ve ekonomik reformları uygulayarak Birliğin bir parçası olurken, zorlayıcı olarak kabul edilen reform kriterleri yerelde rahatsızlık ve baskı unsuru olarak kabul edilmiştir. (Schimmelfennig & Sedelmeier, 2005). Ayrıca bölgedeki sınırlı devlet yapısı, ülkelerin AB müktesebatını uygulama kapasitesini ve isteğini zayıflatmış ve 2008 ekonomik krizinde AB'den beklediği desteği alamadığı için Çin ile yakınlaşmayı bir fırsat olarak değerlendirmiştir (Budeanu, 2018).

Çin'in KYİ kapsamındaki yaklaşımıyla, AB'nin yaklaşımı arasında temel bazı farklılıklar bulunduğu anlaşılmıştır. Çin, AB'ye kıyasla altyapı yatırımlarına ve ülkeler arası ticareti kolaylaştırmaya daha fazla önem vermiştir. Çin Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu'na (2015) göre, Çin karayolu ağlarını güçlendirmek için ulaşım altyapılarının geliştirilmesine, ana geçiş güzergahlarına, kavşaklara ve projelere odaklanmıştır. Bu nedenle Çin, büyük altyapı projelerine ağırlık vermiştir. Örneğin, Sırbistan ve Macaristan arasındaki 3 milyar dolarlık demir yolu projesi, bölgenin jeoekonomik önemini yansıtmıştır. Çin ayrıca, girişimin ana amaçlarından biri olan bölgeler arası gelişmişlik farkını azaltmak ve kıyı kentlerindeki nüfus yığılmasını önlemek için az gelişmiş batı bölgelerini komşu ülkelerle entegre etmeyi hedeflemiştir. Bir diğer önemli fark ise, Çin'in projelerde özel sektör kuruluşlarının yerine kamu kuruluşlarını tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Böylece rekabetten kaçınılmış ve kontrol kolaylaşmıştır. Kamu girişimlerinin yurtdışı deneyimi sınırlı olsa da ekonomik büyüklükleri riskleri azaltmaktadır. Yasalara dayalı kamu kuruluşları, dış ticareti arttıranın yanında ulusal hedeflere de katkı sunmaktadır. Çin'in ekonomik büyüklüğü ve özellikle 2007–2012 dönemindeki %10'luk, 2017'den itibaren %6,5–7 arasındaki büyüme oranları, projenin zor kısımlarının aşılmasında olumlu bir etki yapmıştır. Son olarak KYİ, altyapı yatırımları ve ticaretin kolaylaştırılması gibi ekonomik amaçların yanı sıra, çevreyle ilgili sürdürülebilirlik, sivil toplumun katılımı ve projelerin mali sürdürülebilirliği açısından birçok ikili ve çok taraflı kalkınma projesinden farklılaşarak, insan hakları, demokrasi ve yönetim konularına yönelik özel kriterler öne sürmemiştir (Baltensperger & Dadush, 2019).

Balkanlardaki Çin Etkisi Üzerine Ülke Örnekleri

Sırbistan, Çin'in Balkanlar'daki en önemli ortaklarından biri olmuştur. Tito döneminde başlayan iki ülke arasındaki iyi ilişkiler günümüzde artarak sürdürülmüştür. Çin, Sırbistan'ı hem önemli bir koridor hem de bir pazar olarak değerlendirmiş ve KYİ ve 17+1 Platformu kapsamında birçok proje gerçekleştirmiştir. Sırbistan'daki Çin faaliyetleri öncelikle ulaşım sektörüne odaklanmış ve kara yolları, demir yolları, çelik endüstrisi ve enerji projelerini kapsamıştır. 2016 yılında Çinli demir-çelik şirketi Hesteel Group, Zelezara Smederevo çelik tesisini 46 milyon dolara satın almıştır (Bastian, 2017). Tesisten üretilen çelik, Çin'in bölgedeki altyapı projeleri için kullanılmıştır. Örneğin, Çin Yol ve Köprü Şirketi tarafından inşa edilen Mihajlo Pupin Köprüsü'nün inşaatında kullanılan malzemelerin yarısı Çin menşeli çelikten sağlanmıştır (Stojanovic-Visic ve ark., 2021, s. 34). İki ülke arasındaki önemli projelerden bir diğeri ise Tuna Nehri üzerinde inşa edilen ve sembolik değeri olan Çin-Sırbistan Dostluk Köprüsü'dür. Avrupa kıtasındaki ilk büyük Çin projesi olan köprü, erişim yollarıyla birlikte 260 milyon dolara mal olmuştur (Tonchev, 2017). Bir diğer önemli altyapı projesi, Belgrad'ı Karadağ'a bağlayan olan 250 kilometrelik E763 otoyol projesidir. Hem Batı'ya hem de denize açılma açısından kritik bir rol oynayan bu proje, Çin İhracat-İthalat Bankası'nın (Exim Bank) 450 milyon euroluk finansmanıyla, Çin İletişim İnşaat Şirketi tarafından inşa edilmiştir (Xia, 2019). Çin'in en önemli yatırımlardan biri ise Belgrad ile Budapeşte arasında inşa edilen yüksek hızlı tren hattıdır. Sekiz saatlik seyahat süresini üç saate düşüren ve Budapeşte-Belgrad demir yolunu Yunanistan'daki Pire Limanına bağlayan proje, Çin Exim Bank tarafından sağlanan kredilerle finanse edilmiştir (Öztürk, 2019). Bu ifade edilenlerden hareketle, 2019 yılı itibarıyla Çin hükümetinin sağladığı kredilerle finanse ettiği ulaşım amaçlı projelerinin değeri 7,5 milyar euroyu aşmıştır (Belt and Road News, 2019).

Bosna Hersek, 4 milyar doları aşan Çin yatırımlarıyla Sırbistan'ın ardından ikinci sırada gelmiştir. Ülkenin özerk bölgelerinden biri olan Sırp Cumhuriyeti'nin (SC) de facto başkenti Banja Luka ile Hırvatistan sınırında bulunan Novi Grad'ı birbirine bağlayan olan otoyol projesi, ülkedeki en önemli Çin yatırımı olmuştur. 320 milyon euro maliyeti bulunan proje için SC Devlet Otoyol İşletmecisi ile Çin devletine ait Çin Shandong Uluslararası Ekonomik ve Teknik İşbirliği Grubu (CSI) arasında anlaşma imzalanmıştır. Bölgenin dağlık bir arazi olması nedeniyle ciddi bir engel teşkil eden 186 kilometre uzunluğundaki otoyol projesinin maliyeti, Çin Exim Bankası'nın verdiği kredi ile karşılanmıştır (Garaca, 2017). Yapılan anlaşma uyarınca CSI, otoyolun 33 yıl boyunca işletilme hakkını elde ederken, SC'ye yılda 32,5 milyon euro ödeme yapacağı belirlenmiştir (Stanev, 2018). Bir diğer önemli yatırım ise SC'deki Dobo Stanari Termik Santrali projesidir. 2014 yılında başlayıp 2016'da tamamlanan proje için Çin Exim Bankası'ndan 350 milyon euro kredi kullanılmıştır (Bastian, 2017). Çinli Dongfang Elektrik Grubu tarafından inşa edilen ve İsviçre merkezli EFT Grubu tarafından işletilen tesis, 2018'de 39 milyon euro kar elde ederek, karlı bir yatırım olduğunu kanıtlamıştır (SEE Energy News, 2019). Ayrıca 2014'te Bosna-Hersek Federasyonu, Tuzla kömür yakıtlı termik santralindeki yedinci ünitesindeki inşası için 785 milyon euroluk maliyeti de Çin Exim Bank tarafından karşılanmıştır (Bankwatch Network, 2016).

Çin'in Balkanlar'daki bir diğer önemli ortağı Karadağ'dır. İki ülke arasındaki iş birliği, tartışmalara neden olan bir kara yolu projesi üzerinden yürütülmüştür. Karadağ'ın Adriyatik kıyısındaki Bar Limanı'nı Belgrad'a bağlayacak 165 kilometrelik otoyol, KYİ kapsamındaki en fazla eleştiri alan projelerden biri olmuştur. Karadağ hükümeti tarafından modern bir otoyol olarak tanıtılsa da küçük bir ekonomi olan Karadağ'ın böyle büyük bir projeye gerçekten ihtiyacı olup olmadığı ve maliyetini karşılayıp karşılayamayacağı tartışma konusudur (Barkin & Vasovic, 2018). Otoyol fikri 2005 yılında ortaya atılmış, ardından 2006'da Fransız Louis Berger ve Avrupa Yatırım Bankası (EIB) için Amerikalı URS şirketi tarafından iki ayrı fizibilite çalışması yapılmıştır. Her iki çalışma da gerekli trafik yoğunluğuna ulaşamayacağı, devlet desteği olmadan projenin yürütülemeyeceğini sonucuna varmış ve mevcut yolların modernize edilmesini önermiştir (Grgic, 2017; Hopkins & Kynge, 2019). Ancak Karadağ'ın dünyaya açacağı düşünülen bu proje, AB'nin destek vermemesinin ardından Çin tarafından finanse edilmiştir. Karadağ'ın 2019 yılına kadar en büyük yatırımı olan bu proje, Çin Exim Bank'ın 809 milyon euroluk kredisıyla hayata geçirilmiştir (Semanić, 2019). Ancak yukarıda bahsedildiği üzere Çin kredileri, AB'nin öngördüğü gibi Karadağ'ın dış borcunu ve kamu harcamalarını artırarak, tasarrufa gidilmesini zorunlu kılmış ve vergilerin yükselmesine neden olmuştur (Trading Economics, 2020). Karadağ örneğinde olduğu gibi, borç yükünün artması, olası ödeme dengesizlikleri ve ihale sürecindeki şeffaflık eksikliği gibi durumlar, KYİ'ye yönelik kuşku artırmıştır.

Çin'in Balkanlardaki ortakları arasında Hırvatistan'da yer almıştır. Hırvatistan'daki en büyük Çin yatırımı, ülkenin güneyindeki Dubrovnik şehrini kuzeydeki ana kara ile bağlayan Pelješac Köprüsü projesidir. Hırvatistan ve Çin arasındaki anlaşmaya göre, 2,4 kilometre uzunluğunda ve 55 metre yüksekliğindeki köprü, Çin şirketi CRBC tarafından inşa edilmiştir. Projenin maliyetinin yaklaşık %85'i, Hırvatistan'ın 2017 yılında AB uyum politikası çerçevesinde elde ettiği 357 milyon euroluk fondan karşılanmıştır. Köprü aynı zamanda, Hırvatistan'ın güneyini Bosna-Hersek toprağı olan Neum Koridoru'ndan ayırması açısından kritik öneme sahip olmuştur (Prtoric, 2020).

Arnavutluk, Çin'in Balkanlarda iş birliği yaptığı ülkelerden biri olmuştur. Çin'in Arnavutluk'ta yürüttüğü en önemli altyapı projesi, Tiran Uluslararası Nënë Tereza Havalimanı'nın modernizasyonu ve işletme imtiyazının devralınmasıdır. 2016'da Çinli devlet destekli şirket China Everbright Group, bu havalimanının 2027'ye kadar yaklaşık 100 milyon dolara işletme hakkını satın almıştır (China-CEE Institute, 2019). Çinli şirketler ayrıca madencilik ve petrol alanlarında da faaliyette bulunmuştur. Bu bağlamda Çinli Geo-Jade Petroleum şirketi, Avrupa'nın en büyük kara petrol sahası olan Patos-Marinza ve Arnavutluk'un ikinci büyük petrol sahası olan Kuçova'ya ilgi göstermiş; Simomine Resource Exploration şirketi ise ülkede bir maden sahası kurmak için fizibilite çalışması yapmıştır (Brady & Higashi, 2019).

2019'da 17+1 platformuna katılan Yunanistan, coğrafi konumu ve AB ile yaşadığı sorunlar nedeniyle Çin'in bölge perspektifinde kilit bir rol oynamıştır. 2008 ekonomik krizi sonrası finansman arayışına giren Yunanistan, Pire Limanı'ndaki iki terminalin 30 yıllık işletme imtiyazını, 490 milyon euro karşılığında Çin Okyanus Denizcilik Şirketi'ne (COSCO) devretmiştir. Kriz döneminde Yunanistan'a yaklaşık beş katından daha fazla yatırım yapan Çin, böylelikle kilit yatırımcı konumuna yükselmiştir (Corre, 2018). Ayrıca COSCO 2017'de limanın %67'sini satın alarak, Avrupa'ya giriş kapısını aralamıştır. Böylece Deniz İpek Yolu'nun önemli durağı olan Pire Limanı'ndaki kapasite

artışı ve Belgrad-Budapeşte demir yolu projesi, Çin mallarının Avrupa pazarlarına daha hızlı ve verimli bir şekilde erişimine imkan sağlamıştır (Horowitz & Alderman, 2017; Tonchev, 2017).

Kuzey Makedonya, diğer ülkelere kıyasla daha az Çin yatırımı olsa da özellikle Miladinovic-İştup ve Kırçova-Ohrid arasındaki iki otoyol projesiyle öne çıkmıştır. Toplam 104 km uzunluğundaki bu projelerin maliyeti, Çin Exim Bank'tan sağlanan 638 milyon euroluk krediyle karşılanmıştır. Başkenti doğu bölgelerine bağlayacak otoyol, Çin devlet şirketi olan Sinohydro tarafından yapılmıştır (Krstinovska, 2019).

Balkanlarda Yeni Bir Denge Unsuru Olarak Çin

Çin'in Balkan ülkeleriyle ilişkileri uzun bir geçmişe sahip olsa da, özellikle 2008 ekonomik krizi sonrasında bölgeye yönelik faaliyetlerini artırdığı görülmüştür. Krizin AB'yi olumsuz etkilemesiyle birlikte Çin, bölgede yeni bir finansal aktör olarak ortaya çıkmaktadır. 17+1 platformu ile Çin, Balkan ülkeleriyle ikili ilişkilerini kurumsallaştırarak sürdürülebilir hale getirmiştir. Ekonomik projelerin yanı sıra, Çin kültürel alanda da iş birliklerine önem vermiştir. Konfüçyüs Enstitüleri, Çin Halkı Yabancı Ülkelerle Dostluk Derneği, Çinli Gazeteciler Derneği, Çin Merkez Televizyonu ve Çin Kadın Federasyonu gibi kuruluşlar aracılığıyla ekonomik iş birliğine kültürel boyut katmıştır (Corre, 2018). Böylelikle Çin, Balkan ülkeleriyle ekonomik ilişkilerini yumuşak güç unsurlarıyla pekiştirmiştir.

Çin, 17+1 ve KYİ girişimleriyle AB'ye rakip olmak yerine, tamamlayıcı bir rol üstlenerek, ortak ekonomik fırsatlar yaratmayı, bölgesel kalkınmaya katkı sunmayı ve Çin-AB iş birliğiyle Avrupa entegrasyonunu güçlendirmeyi amaçlamıştır (Yan, 2019). Çin hükümeti, 2018 yılında yayınladığı AB Politika Belgesi'nde tek taraflılık, korumacılık ve küreselleşmenin belirsizliklerinin arttığı bir dünyada, çok kutupluluğun ve ekonomik küreselleşmenin önde gelen katılımcılarından olan AB'nin kendisi için öncelikli bir ortak olduğunu vurgulamış, ilişkilerinde karşılıklı çıkar ve kazan-kazan ilkesinden yana tavır aldığını söylemiştir (Yi, 2018). Ancak Çin bölgeye yönelik projeleri olumlu bir imaj çizse de ekonomik etkisi nedeniyle bölgenin geleceğine yönelik tartışmalarda en dikkat çekici belirsizlik olarak görülmektedir. Çin 17+1 hem de KYİ girişimlerini, gönüllük ve iç işlerine karışmama ilkesi üzerinden kurgulasa da bölge ülkeleriyle imzaladığı sözleşmelerin şeffaflığı eleştirilmiştir.

Çin, bölgenin tek kredi sağlayıcısı olmasa da kredi anlaşmalarındaki şeffaflık eksikliği ve özellikle borçlara yönelik toplu verileri kamuoyu ile paylaşmaması endişeye yol açmaktadır (Conley ve ark., 2020). Uluslararası Para Fonu'na (IMF) göre, KYİ bağlamında kredi kullanan bölge ülkeleri, IMF'ye olan geri ödemelerinde zorlanma ihtimaliyle karşı karşıyadır. IMF diğer yandan, Çin'in ekonomik büyüklüğü sayesinde potansiyel risklerin ve zorlukların üstesinden gelinebileceğini belirtse de, KYİ için daha kapsayıcı hukuki çerçeveler oluşturulması gerektiğini vurgulamıştır (Lagarde, 2018). Özellikle Sırbistan'ın sürdürülemez nitelikteki projeleri ve Bosna-Hersek'teki termik santralin ülkedeki kömür tüketimini artırması, bu ülkelerin AB'nin yeni temiz enerji yatırımlarını askıya almasına neden olmuştur. Ayrıca, Kuzey Makedonya'da otoyol projelerinde üst düzey yetkililer, AB müktesebatına uygun hale getirilen kamu ihale mevzuatını göz ardı ederek Çinli şirketlerle görüşmüş, daha sonra savcılık soruşturması başlatmıştır (Krstinovska, 2019). Hemen hemen tüm projelerde rüşvet ve usulsüzlük iddiaları, Çin'in anlaşma detaylarını kamuoyu ile paylaşmaması nedeniyle tartışılmaya devam etmiştir. Çin'in bölge ülkeleriyle yaptığı anlaşmalarda kendi lehine özel hükümler koyması ve yatırım projelerinde hem finansör hem yüklenici olması, bu ülkelerin politikaları üzerinde etkili olmuş ve Çin'i bölgede yapısal güç aktörü haline getirmiştir.

Pavlicevic (2019), yapısal güç kavramını Çin-AB-Batı Balkanlar çerçevesinde analiz ederken, birbirleriyle ilişkili aktörler arasında daha güçlü olanın, diğer aktörlerin seçim ve eylemlerini yönlendirme, kısıtlama ve çerçeveler oluşturma yeteneği olarak tanımlamıştır. Bu çerçeveler, yürürlüğe konulan kurumlar, normlar ve politikaların etkileşimi temelinde inşa edilirken, kurumların açık bir biçimde uygulayıcının çıkarları doğrultusunda faaliyet gösterme eğiliminde olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda, Çin'in bölge ülkeleriyle ilişkilerinde ekonomik gücü nedeniyle asimetric bir unsura dönüşmesi, 17+1 iş birliği çerçevesinde bir yapısal güç konumuna erişmesine yol açmıştır. AB'nin desteklemediği altyapı projelerine öncelik veren Çin, ekonomik gücünü pazarlık kozu olarak kullanarak bölge ülkeleriyle imzaladığı anlaşmalarda kendi lehine düzenlemeler yapmış ve kurumların işleyişinde ana yönlendirici konumunu sağlamıştır. İhale süreçlerinin uygulanmaması ya da özel ihale yapılması, Exim Bank kredilerinde Çinli devlet destekli firmaların şart koşulması gibi özel hükümler, Çin'in yönlendirici bir aktör olarak hareket ettiğine işaret etmiştir. Bu temelde Çin'in kendi iş yapma biçimini bölgeye taşıdığı düşünülmüştür. Çin'in bu yapısal gücü, 1990'lardan bu yana bölgede önemli bir unsur olan AB ile gelecekte anlaşmazlıklara yol açabilir. Çin'in açık diplomasi girişimlerinin istihbarat faaliyetleriyle birleştirildiği iddiası da tartışmalara neden olmuştur. Özellikle Made in China 2025 (MIC25)⁵ programının Avrupa'yı dışlama çabası olarak yorumlanması, ekonomik konuların güvenlik riskleriyle ilişkilendirilebileceğini göstermiştir. Bu bağlamda, Çin'in altyapı desteğinin AB tarafından çeşitli nedenlerle desteklenmemesi üzerine böl ve yönet senaryosu olarak görüldüğü söylenebilir. Özellikle KYİ kapsamındaki ulaşım koridorları, AB'nin siyasi ve ekonomik çerçevesine meydan okuma olarak değerlendirilmiştir. Çin'e dair bu belirsizlikler, bölgedeki iş birliklerinin Truva atı olarak algılanmasına yol açmıştır (MacDowall, 2018; Vangelis, 2018). Avrupa Komisyonu'nun eski Genişlemeden Sorumlu Üyesi Johannes Hahn, Balkanlardaki Çin etkisini hafife aldıklarını ifade etmiştir. Hahn'a göre bölge ülkeleri Çin'den önemli miktarda kredi alarak, Pekin'e büyük ölçüde bağımlı hale gelmiştir. Ayrıca Hahn Çin'in finansal etkisi bakımından bölge için yeni bir belirsizlik kaynağı olabileceğini ileri sürmüştür (Hopkins, 2019).

AB, 2008 ekonomik krizinden sonra Çin'in etkisini analiz etmek ve gelecekteki olası etkisini değerlendirebilmek amacıyla geç kalmıştır. 2017 yılında Fransa, Almanya ve İtalya Ekonomi Bakanları, dönemin AB Ticaret Komiseri Cecilia Malmström'e ortak mektup göndererek, Çin'in Avrupa'daki Doğrudan Yabancı Yatırımlarının (DYY) hangi sektörlere odaklandığını ve AB için model oluşturup oluşturamayacağını araştırılmasını talep etmiştir (European Parliament, 2017). AB'nin Çin'e yönelik bu adımı geç kalmış olsa da belirli bir değişim getirmesi

5 MIC25, 2015 yılında Çin hükümeti tarafından on yüksek teknoloji endüstriyi hızla geliştirmeyi ve Çin'in üretim üssünü güncellemeyi amaçlayan on yıllık sanayi programıdır. Program içerisinde yüksek teknoloji sektörler, elektrikli otomobiller, yeni enerji araçları, yeni nesil bilgi teknolojisi ve telekomünikasyon, ileri robot teknolojisi, yapay zekâ, uzay mühendisliği, tarım teknolojisi, sentetik ürünler, biyo-tıp, üst düzey demiryolu altyapısı ve yüksek teknoloji denizcilik mühendisliği yer almıştır. MIC25 çerçevesinde Çin hükümetinin temel amacı, yüksek teknolojide 2025 yılına kadar %70 oranında kendi kendine yeterliliğin sağlanmasıdır (McBride ve Chatzky, 2019).

açısından önemli kabul edilmiştir. Yıllık analiz raporlarında, Çin'in AB'ye yönelik DYY'lerinin 2016 yılından sonra azalma eğiliminde olduğu not edilmiştir. 12 Mart 2019'da Avrupa Komisyonu ve Avrupa Dış Eylem Servisi tarafından hazırlanan "AB-Çin Stratejik Bakış" başlıklı belgede ise Çin, teknolojik liderlik arayışında olan ekonomik ve alternatif yönetim modellerini destekleyen sistematik rakip olarak tanımlanmıştır. Daha önce görülmemiş sistematik rakip tanımlaması, hem Çin'in iç pazarını Avrupalı şirketlere kapatması nedeniyle AB çevrelerinde artan rahatsızlığı yansıtmış hem de Çin'e karşı daha net bir AB duruşunun oluştuğuna işaret etmiştir (Brattberg & Corre, 2020). 2019 Münih Güvenlik Konferansı raporunda da AB, Balkan ülkelerinin Çin'den aldığı kredilerin neden olduğu uzun vadeli borç yükü ve Pekin'in borç tuzağı diplomasisine maruz kalma risklerine dikkat çekmiştir (Munich Security Conference, 2019).

Sonuç

Soğuk Savaş döneminde ortak komünizm algısı üzerinden Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle iyi ilişkiler geliştiren Çin, milenyumun başlamasıyla birlikte ekonomik fırsatlar çerçevesinde bağlantı kurmuştur. Çin, bölge ülkeleriyle kurduğu ikili ilişkilerini 17+1 Platformu ve KYİ gibi mekanizmalar aracılığıyla kurumsallaştırarak hem sürdürülebilirlik sağlamış hem de bölgenin gelecek vizyonuna ortak olmak istemiştir. Çin, AB'nin çeşitli nedenlerle desteklemediği otoyol ve liman gibi altyapı projelerine öncelik vererek, yaklaşık 17 milyar doları bulan yatırımlarla Balkanlar'ın kalkınmasına katkıda bulunmuştur. Böylelikle hem Balkan pazarına erişim sağlamayı hem de ulaşım koridorları vasıtasıyla Avrupa ve Kuzey Afrika'ya açılmayı amaçlamıştır.

Çin'in ekonomik büyüklüğü, bölge ülkeleriyle olan ilişkilerinde asimetric bir yapıyı ortaya çıkarmış ve bu durum Çin'i bölgede önemli bir yapısal güç haline getirmiştir. Bunun sonucunda Çin, taraflarla yaptığı anlaşmalara kendi lehine özel maddeler eklemeye olanağı bulabilmiştir. AB, Çin'in Balkan ülkeleri üzerindeki etkisini dengeleyemediğini düşünerek, uzun vadeli borçlanmalar sonucunda bu ülkelerin egemenliklerinin tehlikeye girebileceği endişesini taşımıştır. Borç yükü altındaki bölge ekonomilerinin, Çin'den alınan ilave kredilerle daha da zor durumda kalabileceği ihtimali, bölgenin istikrarını tehdit eden bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla uzun yıllardır bölgede yapısal diplomasi yürüten bir aktör olarak AB, Çin'in yapısal gücünden ve bölgeye yaklaşım tarzını taşıma olasılığından endişe duymuştur. Ayrıca bu durumun 1990'lı yıllardan itibaren Balkan ülkelerindeki Avrupalılaştırma sürecini tehdit edebileceğini düşünmüştür.

Sonuç olarak, Çin'in bölgedeki yapısal gücü ve etkinliği gün geçtikçe artmıştır. Ancak Çin'in bölge ülkelerine krediler ve altyapı projelerine bağlı finansman modeli beraberinde bazı riskleri de getirmiştir. Özellikle kredi geri ödeme kapasitesi düşük olan ülkeler, Çin'e olan borç yükümlülükleri nedeniyle ekonomik bağımlılık içine girme tehlikesi ile karşılaşmıştır. Bu durum, ülkelerin egemenlik haklarını ve iç politikalarını etkileyebilecek bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda AB'nin ise Çin yatırımlarını incelemeye başlaması ve sistematik rakip olarak değerlendirmesi geç olsa da önemli bir adım olarak görülmüştür. Ancak AB'nin asıl meydan okuması, Balkanlar'daki varlığını yeniden inşa etme sürecinde ortaya çıkmıştır. Çünkü Çin karşısında AB bölgenin ihtiyaçlarına cevap veren, esnek ve pragmatik bir yaklaşım benimseyememiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Analysis and/or Interpretation – M.B., F.K.; Literature Review – M.B., F.K.; Writing – M.B., F.K.

Declaration of Interests: The authors declare that they have no competing interest.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Analiz ve/veya Yorum – M.B., F.K.; Literatür Taraması – M.B., F.K.; Yazma – M.B., F.K.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir.

Kaynaklar

- Baltensperger, M., & Dadush, U. (2019). The Belt and road turns five. https://www.bruegel.org/wp-content/uploads/2019/01/PC-01_2019_.pdf
- Bankwatch Network. (2019). Tuzla 7 lignite power plant, Bosnia and Herzegovina. <https://bankwatch.org/project/tuzla-7-lignite-power-plant-bosnia-and-herzegovina-2>
- Barkin, N., & Vasovic, A. (2018). Chinese 'Highway to Nowhere' Haunts Montenegro. <https://uk.reuters.com/article/uk-china-silkroad-Europe-montenegro-inci/chinese-highway-to-nowhere-haunts-montenegro-idUKKBN1K60R5>
- Barnett, M., & Duvall, R. (2005). Power in international politics. *International Organization*, 59(1), 39–75. [CrossRef]
- Bastian, J. (2017). *The Potential For Growth Through Chinese Infrastructure Investments in Central and South-Europe Along The "Balkan Silk Road"*. <https://www.ebrd.com/documents/policy/the-balkan-silk-road.pdf>
- Booth, K. (1991). Security and emancipation. *Review of International Studies*, 17(4), 313–326. [CrossRef]
- Brady, A. M., & Higashi, H. (2019). Are we real friends? Albania-China relations in the Xi era. <https://sinopsis.cz/en/are-we-real-friends-albania-china-relations-in-the-xi-era>
- Brattberg, E., & Corre, P. L. (2020). The EU and China in 2020: More competition ahead. <https://carnegieendowment.org/2020/02/19/eu-and-china-in-2020-more-competition-ahead-pub-81096>
- Budeanu, A. I. (2018). 16+1 in China-EU Relations a Vehicle For a Sustainable Connectivity Platform. (China-CEE Institute Working Paper Raporu 2560-1628). https://china-cee.eu/working_papers/161-in-china-eu-relations-a-vehicle-for-a-sustainable-connectivity-platform/
- China-CEEC Cooperation. (2015). *China's twelve measures for promoting friendly cooperation with Central and Eastern European countries*. http://www.china-ceec.org/eng/ldrhw_1/2012hs/hdxw/201610/t20161020_6828798.html

- China-CEEC Cooperation. (2019). *Business, trade cooperation hiled at China-CEEC leaders' meeting*. http://www.china-ceec.org/eng/ldrhw_1/Dubrovnik2019/hdxw4/202112/t20211222_10474303.htm
- China-CEE Institute. (2019). Why is the Chinese flag in Tirana's airport a concern for some in Albania? <https://china-cee.eu/2019/03/28/albania-external-relations-briefing-why-is-the-chinese-flag-in-tiranas-airport-a-concern-for-some-in-albania/>
- Conley, H. A., Hillman, J. E., Ruy, D., & McCalpin, M. (2020). China's "hub-and-spoke" strategy in the Balkans. The Center for Strategic and International Studies (CSIS). <https://www.csis.org/analysis/chinas-hub-and-spoke-strategy-balkans>
- Corre, P. L. (2018). China's rise as a geoeconomic influencer: Four European Case studies. Carnegie Endowment for International Peace. <https://carnegieendowment.org/2018/10/15/china-s-rise-as-geoeconomic-influencer-four-European-case-studies-pub-77462>
- European Commission. (t.y) Policy coherence for development. https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/European-development-policy/policy-coherence-development_en
- European Parliament. (2017). Foreign direct investment screening a debate in light of China-EU FDI flows. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/603941/EPRS_BRI\(2017\)603941_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/603941/EPRS_BRI(2017)603941_EN.pdf)
- Garaca, M. (2017). *Bosnia's Autoputevi RS Signs Motorway Construction Deal With Chinese Group*. <https://seenews.com/news/bosnias-autoputevi-rs-signs-motorway-construction-deal-with-chinese-group-592522>
- Gill, S. R., & Law, D. (1989). Global hegemony and the structural power of capital. *International Studies Quarterly*, 33(4), 475–499. [CrossRef]
- Grgić, M. (2019). Chinese Infrastructure investments in the Balkans: Political implications of the Highway Project in Montenegro. *Territory, Politics, Governance*, 7(1), 42–60. [CrossRef]
- Griffiths, M., O'Callaghan T. & Roach S. C. (2013). In Cesran (Çev.), *Uluslararası İlişkilerde temel kavramlar*. Nobel Yayıncılık.
- Holsti, K. J. (1964). The concept of power in the study international relations. *Background*, 7(4), 179–194. [CrossRef]
- Hopf, T. (1998). The promise of Constructivism in international relations theory. *International Security*, 23(1), 171–200. [CrossRef]
- Hopkins, V. (2019). Brussels says EU has 'underestimated' China's reach in Balkans. <https://www.ft.com/content/4ba18efa-377b-11e9-b72b-2c7f526ca5d0>
- Hopkins, V., & Kyngje, J. (2019). *Montenegro Fears China Backed Highway Will Put It on Road to Ruin*. <https://www.ft.com/content/d3d56d20-5a8d-11e9-9dde-7aedca0a081a>
- Horowitz, J., & Alderman, L. (2017). *Chastised by EU, A Resentful Greece Embraces China's Cash and Interests*. https://www.nytimes.com/2017/08/26/world/Europe/greece-china-piraeus-alexis-tsipras.html?_r=0
- International Myeloma Foundation. (2022). World economic outlook Database: October 2022. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2022/October/weo-report?c=>
- Keohane, R. O., & Nye, J. S. (1987). Power and interdependence. *International Organization*, 41(4), 725–753. [CrossRef]
- Keukeleire, S. (2003). The European Union as a diplomatic actor: Internal, traditional, and structural diplomacy. *Diplomacy and Statecraft*, 14(3), 31–56. [CrossRef]
- Krstinovska, A. (2019). Exporting corruption? The case of a Chinese highway project in North Macedonia. <https://chinaobservers.eu/exporting-corruption-the-case-of-a-chinese-highway-project-in-north-macedonia>
- Lagarde, C. (2018). *Belt and Road Initiative: Strategies to Deliver in the Next Phase*. <https://www.imf.org/en/News/Articles/2018/04/11/sp041218-belt-and-road-initiative-strategies-to-deliver-in-the-next-phase>
- Lukes, S. (1974). *Power A radical view*. Palgrave.
- MacDowall, A. (2018). Are china's Inroads into Central and Eastern Europe a Trojan horse? *World Politic* [Review]. <https://www.worldpoliticsreview.com/are-china-s-inroads-into-central-and-eastern-europe-a-trojan-horse/>
- McBride, J., & Chatzky, A. (2019). Is 'made in China 2025' a Threat to global trade? *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/backgrounder/made-china-2025-threat-global-trade>
- Ministry of Foreign Affairs of China. (2016). *Basic Information about China-CELAC Forum*. http://www.chinacelacforum.org/eng/ltjj_1/
- Morgenthau, H. J. (1949). *Politics Among Nations: The struggle for power and peace*. Alfred A. Knopf Publishing.
- Munich Security Conference. (2019). Munich security report 2019: The great puzzle: Who will pick up the pieces? <https://securityconference.org/publication/munich-security-report-2019/>
- National Development and Reform Commission. (2015). Vision and actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st century Maritime Silk Road. https://reconasia-production.s3.amazonaws.com/media/filer_public/e0/22/e0228017-7463-46fc-9094-0465a6f1ca23/vision_and_actions_on_jointly_building_silk_road_economic_belt_and_21st-century_maritime_silk_road.pdf
- Nye, J. (2011). *The future of Power*. Public Affairs.
- Öztürk, T. (2019). Serbia sees China ties as way to catch up with Europe. <https://www.aa.com.tr/en/Europe/serbia-sees-china-ties-as-way-to-catch-up-with-Europe/1659699>
- Pavličević, D. (2019). Structural power and the China-EU-western Balkans triangular relations. *Asia Europe Journal*, 17(4), 453–468. [CrossRef]
- Poulain, L. (2011). China's new Balkan strategy. <https://www.csis.org/analysis/chinas-new-balkan-strategy>
- Prtoric, J. (2020). Croatia, China's building its bridge to Europe. <https://www.chinadialogue.net/article/show/single/en/12005-In-Croatia-China-s-buildin-g-its-bridge-to-Europe>
- Rupert, M. (2021). Marksizm. In T. Dunne, M. Kurki, & S. Smith (Eds.) & M. Ceylan (Çev.), *Uluslararası İlişkiler teorileri* (ss. 185–207). Felix Kitap.
- Sarı, B. (2020). Uluslararası İlişkiler Disiplininde güç Kavram(lar)ı. *Küresel Çalışmalar*. <https://kureselcalismalar.com/uluslararasi-iliskiler-disiplininde-guc-kavramlari/>
- Schimmelfennig, F., & Sedelmeier, U. (2005). "Introduction: Conceptualizing the Europeanization of Central and Eastern Europe", Frank Schimmelfennig ve. In U. Sedelmeier (Ed.), *The Europeanization of Central and Eastern Europe (İçinde 1–49)*. Cornell University Press.
- SEE Energy News. (2019). *Bosnia-Herzegovina: TPP Stanari Recorded 39 Million euros Profit in 2018*. <https://serbia-energy.eu/bosnia-and-herzegovina-tp-stanari-recorded-39-million-euros-profit-in-2018>
- Semanic, H. (2019). *Controversial Chinese Motorway the Largest Montenegrin Project Since Independence*. <https://Europeanwesternbalkans.com/2019/04/16/controversial-chinese-motorway-largest-montenegrin-project-since-independence>
- Serikkaliyeva, A. (2019). *Çin'in Tek Kuşak, Tek Yol Girişimi ile İlgili Son Gelişmeler*. http://www.ayu.edu.tr/static/aae_haftalik/aae_bulten_tr_73.pdf
- Stanev, Y. (2018). *Chinese Construction Company Secures Motorway Concession with Bosnia's Republika Srpska*. <https://emerging-Europe.com/news/chinese-construction-company-secures-motorway-concession-with-bosnias-republika-srpska>
- Stanzel, A. (2016). China investment in influence the future of 16+1 Cooperation. *China Analysis*. European Council on Foreign Relations. https://ecfr.eu/publication/chinas_investment_in_influence_the_future_of_161_cooperation7204/

- Stojanovic-Visic, B., Trosic, S. J., & Simic, M. (2021). Development of Belt and road initiative in Serbia. *Savez Ekonomista Srbije Preliminary Paper*, 230–242. [\[CrossRef\]](#)
- Belt and Road News. (2019). Serbia Is Proud To Be Part of The Initiative “One Belt, One Road. <https://www.beltandroad.news/2019/04/27/serbia-is-proud-to-be-part-of-the-initiative-one-belt-one-road>
- The Shanghai Cooperation Organisation. (t.y.). *General Information*. <http://eng.sectsc.org/cooperation/20170110/192193.html>
- The State Council The People's Republic of China. (2019). *Greece proves appeal of '16+1 cooperation'*. http://english.www.gov.cn/premier/news/2019/04/14/content_281476608911974.htm
- Tianping, K. (2015). 16+1 cooperation framework: Genesis, characteristic and prospect. *Medjunarodni Problemi*, 67(2–3), 167–183. [\[CrossRef\]](#)
- Tickner, J. A. (1988). Hans Morgenthau's principles of political realism: A feminist reformulation. *Millennium*, 17(3), 429–440. [\[CrossRef\]](#)
- Tonchev, P. (2017). China's road: Into the western Balkans. <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief%203%20China%27s%20Silk%20Road.pdf>
- Trading Economics. (2020). *Montenegro Government Debt to GDP. Erişim Tarihi 30 Ekim 2023* <https://tradingeconomics.com/montenegro/government-debt-to-gdp>
- Tüfekçi, Ö. (2018). China's Belt and road initiative: Rise of Chinese Eurasianism as a Eurasian integration strategy against Atlanticism? *Caucasus International*, 8(2), 33–42.
- Tüfekçi, Ö., & Dağ, R. (2022). Whither global governance? An approach to the world politics. In Ö. Tüfekçi & R. Dağ (Eds.), *Trends and Transformations in World Politics (içinde 137–150)*. Lexington Books, New York.
- Vangeli, A. (2018). *16+1 and The Re-Emergence of the China Threat Theory in Europe*. <https://china-cee.eu/wp-content/uploads/2018/07/Anastas-Vangeli.pdf>
- Xia, L. (2019). *Serbia to Complete New Highway in Partnership with China*. http://www.xinhuanet.com/english/Europe/2019-05/18/c_138067691_2
- Yan, S. (2019). The '16+1' framework and China-EU cooperation in the western Balkans. A region building perspective. *Australian and New Zealand Journal of European Studies*, 11(1), 76–88. [\[CrossRef\]](#)
- Yi, Y. (2018). *Full Text of China's Policy Paper on The European Union*. http://www.xinhuanet.com/english/2018-12/18/c_137681829.htm
- Ze Yu, S. (2022). What is FOCAC? Three historic stages in the China- Africa relationship. *The Africa at LSE blog*. <https://blogs.lse.ac.uk/africaatlse/2022/02/03/what-is-focac-three-stages-the-new-china-africa-relationship-trade-economics/>
- Zuokui, L. (2019). China's investment in the Balkans under the Belt and road initiative: A Chinese perspective. *Insight Turkey*, 21(2), 91–105. [\[CrossRef\]](#)

Venezuela'da Popülist Liderlik Örneği Olarak Hugo Chavez Dönemi (1998–2013)

Hugo Chavez Period as a Case of Populist Leadership in Venezuela (1998–2013)

Selin KARANA¹
Beyza YANGIN²

¹Üsküdar Üniversitesi, Siyaset Bilimi
ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,
İstanbul, Türkiye

²Üsküdar Üniversitesi, Siyaset
Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Bölümü, Uluslararası İlişkiler Yüksek
Lisans Öğrencisi, İstanbul, Türkiye

ÖZ

Latin Amerika bölgesi, farklı zaman ve ülkelerde karşımıza çıkan bir olgu olması itibarıyla popülizmi inceleyebilmeye imkân tanımaktadır. Bölge ülkelerinden Venezuela ise son dönemde yaşadığı siyasi dönüşümle dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda bu çalışma, Venezuela'nın siyasi sistemindeki söz konusu dönüşümün temel sebeplerini inceleyecektir. Hugo Chavez, 1998 yılından 2013 yılına kadar süren 15 yıllık iktidarında uyguladığı politikalarla Venezuela siyasi sisteminin kökten değişmesine neden olmuştur. İzlemiş olduğu sosyal refah programları ve Bolivarıcı devrim bağlamında yapmış olduğu uygulamalar aracılığıyla Chavez, Venezuela siyasi sistemini dönüştürmeyi başarmıştır. Bu bağlamda Chavez'in popülist bir liderlik sergileyerek elde etmiş olduğu destek sonucunda oluşturulan 1999 Anayasası ve 2005 yılında ilan ettiği 21. Yüzyıl Sosyalizmi vizyonuyla Chavez yönetiminin radikalleşmesi ve toplumun giderek kutuplaşması Venezuela demokrasisinin gerilemesine ve rejimin otoriterleşmesine yol açmıştır. Bu makale, Chavez ve sonrasındaki Nicolas Maduro iktidarlarının otoriterleşmesinin, Chavez'in başkanlık dönemleri boyunca izlemiş olduğu popülist politikaların yarattığı koşullardan kaynaklandığını öne sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Venezuela, Hugo Chavez, Latin Amerika, Popülizm

ABSTRACT

The Latin American region provides an opportunity to analyze populism as a phenomenon that appears in different times and countries. Venezuela, as one of the countries in the region, attracts attention with the political transformation it has experienced recently. In this regard, this study will examine the main reasons for this transformation in its political system. Hugo Chavez caused the Venezuelan political system to radically change with the policies he followed during his 15-year rule, which lasted from 1998 to 2013. Through the social welfare programs that Chavez followed and the practices implemented in the context of the Bolivarian revolution, Chavez succeeded in transforming the Venezuelan political system. In this context, thanks to political support he garnered by displaying a populist leadership, Chavez could radicalize his power by drafting the 1999 Constitution and declaring 21st-century socialism vision which led to polarization of the society, democratic backsliding, and authoritarianism of the regime. This article argues that the authoritarianism of the Chavez and subsequent Nicolas Maduro administrations resulted from the conditions created by the populist policies that Chavez followed during his presidential terms.

Keywords: Democracy, Venezuela, Hugo Chavez, Latin America, Populism

Geliş Tarihi/Received: 23.10.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 18.12.2023

Yayın Tarihi/Publication Date: 29.12.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Selin KARANA
E-mail: selin.karana@uskudar.edu.tr

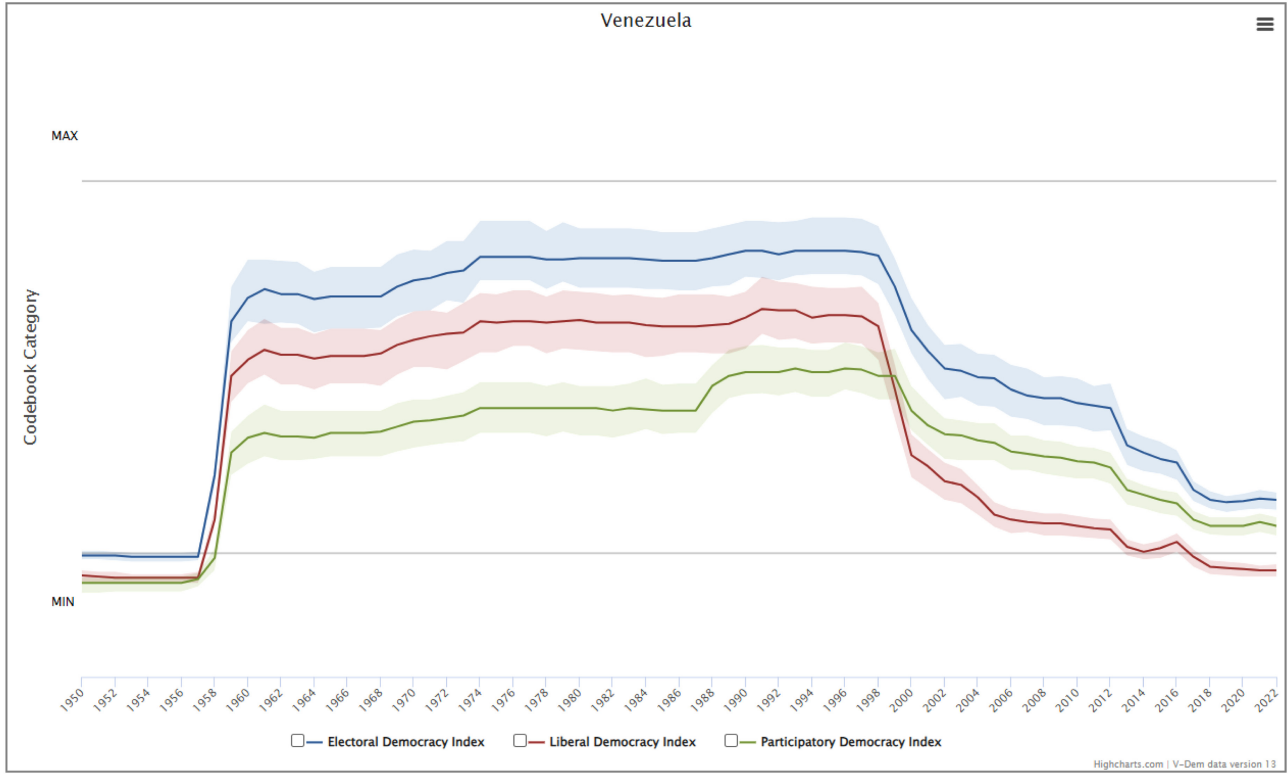
Cite this article as: Karana, S. & Yangin, B. (2023). Venezuela'da popülist liderlik Örneği olarak hugo chavez Dönemi (1998–2013). *Journal of International Relations Studies*, 3(2), 101-111.

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International License

Giriş

Venezuela'nın ana partileri olan merkez sağ Hristiyan Sosyal Demokrat Parti Bağımsız Seçim Siyasi Organizasyon Komitesi (COPEI- *Comité de Organización Política Electoral Independiente*) ve merkez sol Demokratik Hareket Partisi (AD- *Acción Democrática*) ile Demokratik Cumhuriyetçi Birlik (URD- *Unión Republicana Democrática*) partilerinin 1958 yılında Punto Fijo'da demokrasiye geçiş için uzlaşısı ile Pérez Jiménez diktatörlüğüne son verilmesinin ardından Venezuela Latin Amerika bölgesinin 1950'lerden itibaren kesintisiz bir demokrasiye sahip nadide bir ülkesi olagelmıştır. Ancak bölgenin istisnai demokrasisi Venezuela'da, *Varieties of Democracy* indeksinin verilerinin de gösterdiği üzere

Bkz. Şekil 1.

Venezuela'da Demokrasinin Dönüşümü. Kaynak: *Varieties of Democracy İndeksi*.

(Bkz. Şekil 1: Venezuela'da Demokrasinin Dönüşümü) Hugo Chavez'in 1998 yılında seçilmesinin ardından seçimsel demokrasi ve katılımcı demokrasi indekslerinde kayıplar yaşanırken en çok liberal demokrasi niteliklerindeki çöküş göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda Venezuela, özellikle 2014 ve sonrasında demokratik alanda yaşanan bu gerilemelerden ötürü artık bir otokrasi olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Venezuela demokrasisindeki bu dönüşüm açıklanması gereken bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır. Hugo Chavez'in 1998 yılında başkan seçilmesiyle başlayan süreçte Venezuela siyasi sistemi Chavez'in popülist liderliğiyle bir evrim geçirmiştir. Bu çalışma, Venezuela'nın siyasi sistemindeki bu dönüşümün kaynağının Hugo Chavez döneminde izlenen popülist politikalar olduğunu öne sürerek Chavez'in başkanlık dönemlerindeki bu politikalara ve Venezuela siyasi sistemindeki gerçekleşen değişimlere ışık tutmaya çalışacaktır.

Hugo Chavez, 1998 yılından 2013 yılına kadar 15 yıllık iktidar sürecinde sosyal refah programları ve Bolivarcı devrim bağlamında yapmış olduğu uygulamalarla halk özelinde popülist bir liderlik sergilemiştir. Chavez'in popülist liderliği, Venezuela dışındaki bölge ülkelerinde Chavez'i takip eden popülist liderler için de yol gösterici olması itibarıyla bölge siyasetinin analizinde önem arz etmektedir. 2005 yılı sonrasında sosyalist vizyonun ilanı ile birlikte Chavez yönetiminin radikalleşmesi, Venezuela toplumunu Chavez'i potansiyel kahraman olarak gören destekçileriyle, yönetimin devletçi ekonomi politikalarını onaylamayan ve Chavez'in halk kitlelerinin siyasi yönetimini katılımını sağlayan Bolivar demokrasisine yönelik tepki duyan muhalif kitleler olarak ikiye bölmüştür. Yaşanan süreç içerisinde iki grubun arasında daha da derinleşen kutuplaşma, Chavez yönetimi süresince ve Chavez sonrası dönemdeki selefi Maduro yönetimindeki çatışmaların tohumlarını ekmiştir. Bu doğrultuda, bu çalışma, Chavez ve sonrasındaki Nicolas Maduro iktidarlarının otoriterleşmesinin, Chavez'in başkanlık dönemleri boyunca izlemiş olduğu popülist politikaların yarattığı koşullardan kaynaklandığını öne sürmektedir.

Latin Amerika'da Popülizm

Güncel uluslararası literatürde tanımsal olarak tartışmalı bir kavram olsa da popülizm, siyaset alanında yaygın olarak kullanılan ve farklı bölge ve ülkelerde çeşitli alanlarda siyaseti anlamak ve açıklamak adına siyasi olaylara uygulanan bir kavramdır (Roberts, 2006: s. 129). Uluslararası literatürde farklı boyutlarıyla ele alınarak toplumsal seferberlik biçimi, siyasi olanın mantığı, siyasi bir söylem, politik bir strateji ve edimsel eylem gibi farklı tanımlamaları olsa da akademisyenlerin popülizm olgusunu farklı yöntemlerle tanımlama ve ölçme çabası kavramın akışkan doğasından kaynaklanmaktadır. Tarihsel süreçte farklı dönemlerde Latin Amerika başta olmak üzere Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika gibi bölgelerde çeşitli popülist aktörlerin ortaya çıkması kavramın bu doğasının yansımalarının bir ürünüdür. Ancak hangi bağlamda ve temelde tanımlanırsa tanımlansın Latin Amerika popülizm olgusunun incelenmesi için zengin bir saha sağlamaktadır.

Latin Amerika popülizminin tarihi 1920'ler ve 1930'ların erken modernleşmesine müteakip toplumsal dönüşümlerle başlamaktadır. Latin Amerika popülizminin ilk dalgası olarak nitelendirilen bu dönemde Arjantin'de Juan Peron, Brezilya'da Getúlio Vargas ve Ekvador'da José María Velasco Ibarra gibi liderler bölge ülkelerinin modernleşmesine katkıda bulunurlarken, popülist bir seferberlikle demokrasinin tabanını toplumun siyasi sisteminin dışlanmışlarını içerecek bir biçimde genişletmişlerdir. Popülizmin ilk dalgasının en parlak döneminin

yaşandığı 1930'lar ile 1940'lı yıllardır. Bu dönemde, tarımsal ihracat kalkınma modelinin çöküşünün ardından bölge genelinde halk temsili iddiasıyla ortaya çıkan liderler, popülizmin ilk dalgasını oluşturmuş ve ilk dalga klasik popülizm olarak da isimlendirilmiştir.

İlk dalga içerisinde yer alan popülist liderler halk vurgusuyla kendilerine destek toplayarak toplumun farklı kesimlerini bir araya getirmeyi başarmışlardır. Özellikle işçi sınıfına verilen bazı haklarla kapitalist sınıfların dengesi gözetilerek toplumsal bütünleşmeyi sağlayabilmişlerdir. Aynı zamanda seçkinleri kötülükle ve sıradan halkı ise saflıkla eşleştirerek hem farklı sınıfları içeren destekçileri arasında bir bütünleşme sağlamış, hem de popülist seferberliği ahlaki bir kisvede sunarak siyasetin demokratik sınırlarını aşmak için meşru bir zemin hazırlamışlardır. Popülist liderler ayrıcalıklı sınıfların yararına olan siyasi sistemlere karşı bir değişim stratejisi geliştirerek sistemin dışına itilen çoğunluğun çıkarları için çeşitli politikalar izlemişlerdir. Halk yararına çabalarını ve politikalarını, yapmış oldukları mitinglerde çokkulu konuşmalarla halk kitlesine doğrudan ulaştırırken kampanyalarını modernleşme sürecinde işçi sınıfıyla kalabalıklaşan şehirlerde yoğunlaştırmışlardır. Düzenledikleri etkinliklerde genellikle toplumun köylü sınıfını da kapsayan bir biçimde geleneksel şarkılar söyleyerek, konuşma dilinde yer alan popüler kültürdeki folklorik unsurları sıklıkla kullanarak halka hitap etmişler ve kendilerini sıradan halkla özdeşleştirmişlerdir.

Bu dönemdeki popülistler, sıradan vatandaşlara hem siyasi bir ses hem de ülkenin ekonomik zenginliğinden pay kazanabilecekleri geniş vizyonlar sunmuş, sıradan halka yönelik yapılan açık ve etkili reformlar sayesinde geniş ve sadık bir takipçiler edinmişlerdir. Burada sosyal hakların genişletilmesi, eğitim ve sağlık alanında ve ekonomik bağlamda yapılan yenileşme hareketleri toplum gözünde klasik popülizm dönemindeki liderleri kahraman pozisyonuna getirmiştir. Ancak bu durum, bazı kesimlerde popülist liderlerin siyasi gücü doğrudan şahsında toplamasından dolayı otokrat olduğuna ilişkin bir algı oluşmasına neden olmuştur. Klasik popülistlerin siyasi hakları genişletmelerine ve demokratik ilkeleri benimsemiş olmalarına rağmen, liberal demokrasi düzenini kısıtlayacak şekilde temsili sınırlandırmaları, onların ülkeyi otoriter bir biçimde yönetmelerine yol açmıştır. Klasik popülistlerin siyasi sistemi demokratikleştirirken liberal demokrasi doğrultusunda ilerlememeleri popülizm ve demokrasi arasında ortaya çıkan gerilimin ve popülizmin demokrasi için bir tehlike yaratıp yaratmadığı tartışmalarını doğurmuştur (Barr, 2017: s. 11).

1980'lerin başından itibaren demokrasi çerçevesinde yaşanan krizler ve hayal kırıklıklarından sonra Latin Amerika, popülist politikacılar için verimli bir zemin haline gelmiştir (Edwards, 2010: s. 18). 1980'lere kadar Latin Amerika bölgesinde askeri darbeler ve diktatörlüklerin gölgesi altındaki yönetim sistemleri bölgeye hâkim olmuştur. Ancak, bölgede yoğunlukla görülen askeri rejimlerin yerini sivil yönetimlere bırakmasıyla birlikte, Samuel Huntington'ın ifade ettiği üzere 1974'ten itibaren başlayan demokratik dalganın Latin Amerika'ya da yayıldığı görülmüştür. Bununla beraber, demokratikleşmenin paralelinde gerçekleşen neoliberal dönüşümün getirdiği sorunlar bölgedeki demokratik rejimler üzerinde bazı kırılmalara yol açmıştır. Neoliberal ekonomi politikaları, bölge ülkelerinde halihazırda var olan ekonomik eşitsizlikleri daha da derinleştiren ekonomik krizlerin ertesinde ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık sosyal ayaklanmalara sebep olmuştur. Özellikle bu siyasi ve ekonomik krizler, talep edilen sosyal ihtiyaçların yönetimler tarafından karşılanmaması ve artan ekonomik güvensizlikler popülist liderlerin tabanının oluşmasında rol oynamıştır. Aynı zamanda siyasi sistemlerde hukukun üstünlüğünde zayıflık, devletlerin halkın taleplerini karşılama kapasitelerinde ve siyasal yapılaşmasındaki yetersizlik bu sistemlerde kırılmalara yol açan diğer sebepler olmuştur. Siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlarla başa çıkmada siyasi partilerin ve diğer temsili kurumların başarısızlıkları müesses nizam¹ aktörlerinin itibarlarının sarsılmasında ve popülist liderlerin bu sorunlara çözüm üretme iddiasıyla ortaya çıkışında önemli bir etkidir. Popülist liderler demokratik düzenin kırılmasından yararlanıp halkın neoliberal politikalara yönelik hıncını öne çıkaran popülist söylem doğrultusunda neoliberal bir düzenin sonucu olarak ekonomik ve siyasi yapıdan dışlanan nüfusun önemli bir kesimini temsil ettiklerini savunmuşlardır (Panizza & Miorelli, 2009: s. 41).

1980'lerin ikinci yarısından itibaren neoliberal dönüşümün yarattığı koşullar altında Latin Amerika'da popülizmin ikinci dalgası ortaya çıkmıştır. Arjantin'de Carlos Menem, Peru'da Alberto Fujimori, Brezilya'da Fernando Collor de Mello ve Ekvador'da Abdalá Bucaram ülkelerinin içinde buldukları ekonomik krizi aşmaları adına Washington Konsensüsü ve Uluslararası Para Fonu (*International Monetary Fund*- IMF) direktifleriyle halka dayatılan kemer sıkma politikalarını eleştirerek yönetimde başa gelmişler ancak yönetimleri esnasında ülkelerinde meydana gelen borç krizi, bütçe açıkları ve yüksek enflasyon gibi sorunları çözmek ve ekonomik çöküntüyü ortadan kaldırmak için IMF'nin önerdiği neoliberal programı kabul etmek zorunda kalmışlardır. Bu dalgada yer alan popülist liderler ülkelerini derinden sarsan iktisadi krizin sorumlusunun seçkinler olduğunu ve bu seçkinlerin egemenliği halkın elinden alındığını savunmuşlardır (Mudde & Kaltwasser, 2019: s. 41). Neopopülistler² olarak bilinen bu liderlerin çoğu, neoliberal ekonomi politikaları hükümetin müdahale olanaklarını sınırlamasına rağmen, bu politikalar altında toplumun içindeki ekonomik alanda dezavantajlı olan gruplar için izledikleri sosyal politikalarla toplumdan destek devşirmeyi başarabilmiştir. Bunlara ek olarak, halkla olan bağlantılarını güçlendirmek için geniş iletişim olanaklarından yararlanmış ve halkla doğrudan kişisel bir bağlantı kurmuşlardır. Bu dönem popülistleri ilk dalga popülistlerin ithal ikameci ve milliyetçi ekonomik politikalarından daha çok piyasa odaklı ekonomi politikalarını benimsemiş olsalar da politik alanda ilk dönem popülistlerine benzer şekillerde halka hitap etmiş ve benzer biçimde siyasi gücü merkezileştirmeleri itibarıyla otoriterlikle suçlanmışlardır (Barr, 2017: ss. 12–14).

1990'ların neoliberal dönüşümünün yaratmış olduğu tahribat Latin Amerika'da alternatif bir düzen arayışına gidilmesine neden olmuştur. Bu çerçevede 1998 Başkanlık seçimlerini kazanan Hugo Chavez'in ardından 2000 yılı itibarıyla Şili'de Ricardo Lagos, 2003'te Arjantin'de Nestor Kirchner, 2006 yılında Bolivya'da Evo Morales, ve 2007 yılında Ekvador'da Rafael Correa'nın seçim başarılarıyla birlikte sol popülist liderlerin iktidarı elde etmeleriyle Latin Amerika, "pembe dalga"³olarak isimlendirilen sol eğilimli yönetimlerin yükselişine sahne

1 Müesses nizam, popülizm yazınında "The establishment" olarak ifade edilen siyasi sistemde yerleşik hale gelmiş seçkinlerin oluşturduğu düzen anlamına gelmektedir.

2 Neopopülistler, modern ve güncel siyasi yaklaşımı benimseyen bir terimdir. Neopopülistler dönemin hızla gelişen yeniliklerine ayak uydurarak siyasi güçlerini daha etkili hale getirmeye çalışan hareketleri tanımlar. Bkz. Knight, A. (1998). Populism and Neopopulism in Latin America, Especially Mexico. *Journal of Latin American Studies*, 30(2), 223–248. <http://www.jstor.org/stable/158525>

3 "Latin Amerika'da Pembe Dalga" terimi, Latin Amerika ülkelerinde sol eğilimli veya solcu hükümetlerin iktidara gelmesi ve bir dizi toplumsal, ekonomik ve siyasi reformu uygulamasını ifade etmektedir. Bu kavram, 21. yüzyılın başı itibarıyla özellikle Latin Amerika'da yaşanan siyasi değişimleri tanımlamak için kullanılmıştır. "Pembe" terimi, bu hareketlerin çoğunlukla

olmuştur. 21. yüzyılın başlarında sol popülist liderlerin başa gelişi, bir tesadüf olmasından ziyade, halkın dönemin ekonomik koşulları ve uluslararası mali kısıtlamalar çerçevesinde azalan sosyal politikaların eksikliğine yönelik tepkiselliğin yansımasıdır. Müesses nizam aktörlerinin neoliberal programa teslimi ve halkın taleplerini göz ardı etmeleri halkta bu aktörlere karşı bir yılgınlık yaratırken, halkı temsil edecek ve halk adına halk için politikalar güdecek yeni aktörlere yönelik bir ihtiyaç ortaya çıkarmıştır. Sol popülist liderler halka sundukları kurtuluş vaadi ve yeniden dağıtım politikalar vizyonu ile Latin Amerika halkları için umut olmuştur. Bu dönemde bu popülist liderler Latin Amerika demokrasilerini katılımcı ve müzakereci demokrasi çerçevesinde yeni bir bakış açısıyla eleştirip dönüştürürken bölge toplumlarının siyasi sistemin dışında bırakılmış ve ötekileştirilmiş olan kitlelerini sisteme dâhil etmişlerdir. Ancak siyasi sistemi böylelikle katılım yoluyla siyasetin tabanını genişleterek demokratikleştirirken, diğer taraftan toplumu saf/ari halk ve yozlaşmış elitler olarak bölüp kutuplaştırarak siyaseti bir sıfır toplamı oyun haline getirmişlerdir. Bu çerçevede pembe dalgada yer alan popülist liderlerin bu tartışmalı demokratik yönetim süreçleri akademik çevreler için önemli bir araştırma alanı sunan bir vaka haline gelmiştir.

Pembe dalga içinde yer alan Chavez hem dalganın öncülüğünü üstlenmesi hem de kendinden sonra gelen sol popülist liderlere yol gösterici olması itibarıyla önem arz etmektedir. Chavez, karizmatik kişiliği ve sosyalist devrime duyduğu inançla birlikte bölgenin dikkat çekici aktörü haline gelmiştir (Çin, 2019: s. 12). Chavez'in Latin Amerika bölgesi ve Venezuela özelindeki siyasi sistemler için önemi Chavez döneminin incelenmesini gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmada Hugo Chavez'in Venezuela'da yapmış olduğu eylemler ve faaliyetlerle toplumsal tabanda devrimci bir hareket yaratarak ülkede popülist bir dirilişi nasıl ortaya çıkardığı ve sonrasında ülkenin siyasi sisteminde nasıl bir dönüşüme sebep olduğu incelenecektir. Bu bağlamda Chavez üzerinden ele alınan lider odaklı çalışmanın genel amacı popülist liderliği Venezuela vakası çerçevesinde ele almaktır. Hugo Chavez'in yönetim sürecinde geliştirmiş olduğu iletişim stratejisi ve halk desteğiyle birlikte süreklilik kazanan popülist olgu açıklanacaktır. Bunun paralelinde özellikle Chavez'in söylemsel popülist ifadeleri ve ülke içerisinde yapmış olduğu pek çok sosyal programlarla birlikte kazandığı kahraman lider pozisyonunun halk ile nasıl güçlü bir diyalog oluşturmasında rol oynadığı ortaya konulacaktır. Chavez'in halk ile kurduğu ve doğrudan bağlantıyı ve popülist liderliğini ortaya çıkaran ekonomik krizler ile birlikte, Venezuela demokrasisinin kırılabilirliği ve dönüşümü analiz edilecektir.

Chavez'in Ortaya Çıkışına Zemin Hazırlayan Siyasi Ve Ekonomik Dinamikler

Punto Fijo Dönemi ve Perez Hükûmetinin Çöküşüne Yol Açan 'Neoliberal' Kriz

Venezuela, 19.yy'ın tamamında ve 20.yy'ın başlarında siyasi çalkantılar, darbeler ve devrimlerle geçen siyasi bir sürece sahipti. 1908 yılında diktatör Juan Vicente Gomez askeri bir darbe yaparak ülke yönetiminin başına geçti. Gomez yönetimi döneminde ülkede petrol yataklarının keşfedilmesiyle Venezuela borçlarını ödeyerek mali durumunu düzeltebilmiştir. Özellikle 1930'lu yılların ikinci yarısından itibaren Venezuela, dünyanın en büyük petrol ihracatçısı konumuna gelmiş ve petrolün sağladığı zenginlikle, ülke içerisindeki yapılanma hızlanmış, altyapı yatırımları ise birçok gelişmekte olan ülkeye göre daha kısa zamanda tamamlanmıştır. Nitekim, Venezuela'nın asıl zenginlik kaynağının petrol olması ve dünyanın beşinci büyük petrol üreticisi konumunda yer alması, ülkenin ekonomik ve sosyal faaliyetleri bağlamında kayda değer bir önem taşımaktadır. Bu petrol mucizesi, ülke kaderinin değişmesinde ciddi bir rol oynamıştır çünkü petrol rezervlerinin varlığı Venezuela'ya bir yandan zenginlik sağlarken, diğer yandan bu durum ülke ekonomisinin petrol gelirlerine dayalı, tek boyutlu ekonomik sistemi ülkeyi kaynak lanetine ya da bolluk paradoksu (*resource curse*) durumuna maruz bırakmıştır (Umruk, 2012: ss. 35–37). Devletin ulusal gelirinin birincil kaynağı olan petrol, rantiyeye popülizminin ana kaynağı olarak görülmektedir. Özellikle rantiyeye popülistlerinin, doğal kaynaktan elde edilen gelirlerin ülke genelinde dağıtılmasında ve bu durumun halk üzerinden sağlanan kazançlarının kurumsal bir hale dönüşmesinde önemli bir yeri vardır (Mazucca, 2013: s. 110). Bu sebeple ülkeye bölgesel olarak bakıldığında, Venezuela'nın bölgedeki tek büyük petrol devleti olmasının ve bunun yaratmış olduğu sosyo-ekonomik şartların, ülkede meydana gelen olaylarla büyük bir bağlantısı vardır. Steve Ellner (2005: s. 5) "*Introduction: The Venezuelan Exceptionalism Thesis Separating Myth from Reality*" isimli çalışmasında ülkeye alakalı, Venezuela'nın üçüncü dünya ülkesi olduğu fikrini vurgulayarak bunun, tarihsel, ekonomik ve coğrafi koşullardan kaynaklandığını dile getirmektedir.

Venezuela'yı diğer bölge ülkelerinden ayıran özelliği petrol rezervlerinin yanı sıra bölgenin en uzun ve kesintisiz demokratik bir yönetime sahip olmasıdır. Nitekim Latin Amerika bölgesinde 1960'lar ve 1970'lerde askeri diktatörlükle yönetilen ülkeler çoğunlukta iken Venezuela'da ise 1958 yılında Punto Fijo paktının imzalanmasıyla, demokratik bir yönetim altında çağdaş bir dönem başlamıştır (Levine, 2002: ss. 248–249). Bu pakt, genel bir ifadeyle yönetime merkez sağ ve sol partiler çerçevesinde bir denge getirerek demokrasi karşıtı unsurları siyasi sistemden uzaklaştırmayı, demokratik uygulamaların gelişimini sağlamak için siyasi anlaşmalar ile demokratik sistemi korumayı amaçlamıştır. Bu bağlamda, Punto Fijo Paktı'ndaki siyasi düzenlemeler, 1961'de yapılan ve onaylanan anayasada hayati bir role sahiptir (Branding, 2013: s. 44). Özellikle ülkenin 1958'e kadar olan süreçte askeri darbelerle geçen siyasi bir geçmişe sahip olması, pakt ile birlikte bu otoriter düzen içerisinde bir kırılma yaşanmasında ve demokrasi tabanının oluşmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Venezuela demokrasisinin istikrarını sağlayan pakt çerçevesinde yönetimde yer alan iki merkez parti olan Demokratik Hareket Partisi ve Hristiyan Demokratların petrol gelirleri temelinde kurdukları kayırmacı-himayeci (*clientelistic*) bağlarla yönetimlerini 1980'li yıllara kadar sürdürmeyi başarmıştır. 1973 başkanlık seçimlerinde Demokratik Hareket Partisi lideri Carlos Andrés Pérez'in seçimleri kazanmasının ardından 1976 yılında petrol endüstrisini millileştirerek hükûmetin petrol üzerindeki kontrolünü daha da güçlendirmiştir. Bu durum hükûmet gelirlerinde %70'lik bir artışa sebebiyet vererek, devlet bütçesinde de yeniden dağıtım sağlayacak büyük bir genişleme yaramıştır. Özellikle 1973 ile 1978 yılları arasında kamu harcamalarındaki %96,9'luk artışın bir yansıması olarak hükûmet istihdam olanaklarını arttırmış, halka geniş iş fırsatları sağlamış ve çeşitli kişi veya kurumlar üzerinde hizmet desteği sunmuştur (Branding, 2013: s. 45). 1980'lerin ilk yarısında meydana gelen bu artış, Venezuela petrol gelirlerini dört kat daha büyütürken, bu durumdan faydalanmak isteyen

solcu ve sosyalist politikaları benimseyen hükûmetleri işaret etmek için kullanılmaktadır. Bkz. Spronk, S. (2008). Pink tide? Neoliberalism and its alternatives in Latin America. *Canadian Journal of Latin American and Caribbean Studies*, 33(65), 173-186.

Perez hükûmetine bir fırsat tanımıştır. Perez, 'Büyük Venezuela' ismiyle ortaya koyduğu projeyi öne sürerek, petrol gelirlerini azami seviyeye yükseltmek amacıyla Petróleos de Venezuela, S.A (PDVSA) petrol şirketini kurmuştur.

Venezuela'nın petrole dayanan ekonomisi 1980'li yılların özellikle ikinci yarısından itibaren Latin Amerika ülkelerinde yükselen dış borçların ödenememesi sonucu yaşanan borç krizinden etkilenmiştir. Bunun yanı sıra petrol gelirlerde yaşanan düşüş ile birlikte, hükûmet ekonomik ve siyasi krizlerle karşı karşıya kalmıştır (Akgemci, 2020: ss. 240–241). Öyle ki, yaşanan bu düşüş ile birlikte beliren ekonomik sıkıntılar, ülkede demokratik yönetimin ilk yirmi yılına göre oldukça şiddetli ve yıkıcı bir görüntüye sahne olmuştur. Ücretler ve maaşlardaki düşüşler, hizmetlere erişimde yaşanan aksaklıklar, yoksulluk ve sosyal refah alanında nükseden negatif göstergeler, halk içerisinde bir huzursuzluk yaratmıştır.

Bu süreç boyunca, ülke içerisindeki petrol gelirlerinin Perez'in başkanlığının ilk döneminde artmasına rağmen bu gelirlerin klientelist bir ağı dağıtımı ve hükûmetteki yolsuzluklar, 1980'lerin ikinci yarısı sonrasında artan dış borçlar ve verimsiz bir devlet profilinin oluşması ülkenin ekonomisinin durgunlaştığının temel göstergesidir (Gott, 2008: s. 32). Punto Fijo rejiminin devamlılığını sağlayan kilit faktörlerden biri olan ve siyasi ve ekonomik istikrarın kritik unsuru haline gelmiş petrol gelirleri üzerindeki kontrolün yitirilmesiyle birlikte, mevcut sistem önemli bir meydan okumaya karşı karşıya kalmıştır. Carlos Andrés Pérez, 1989'da derinleşen döviz kuru krizi ve artan enflasyonu önleyebilmek için başkanlığının ilk döneminde benimsemiş olduğu ve ikinci dönem için devamına dair vaatlerde bulunduğu sosyal politikardan geri adım atmak ve neoliberal politikalara teslim olmak durumunda kalmıştır. Perez'in "Büyük Dönüş" (*Gran Viaje*) olarak duyurduğu neoliberal paket, ülkeyi geri döndürülemez bir yola sürüklemiştir. Perez, Merkez Bankası'nın döviz rezervlerinin tükendiğini öne sürerek, IMF'nin sunmuş olduğu 4,5 milyar dolarlık kredisizlikle birlikte, kredinin bir koşulu olarak Washington Konsensüsü maddelerini kabul etmiştir (Akgemci, 2014: s. 220). 10 maddelik neoliberal program 1970'li ve 1980'li yıllarda uluslararası bankaların zorlamasıyla, büyük bir dış borca giren ülkelere yöneliktir (Gott, 2008: s. 61). Kabul edilen bu neoliberal ekonomi politikalarının temel amacı ekonomik olarak çöküntüye sebep olan koşulları ortadan kaldırarak toplumsal kargaşanın giderilmesi olmasına rağmen ekonomik reform süreci içerisindeki kemer sıkma politikaları ve sosyal politikaların azaltılması sonucunda ülke içerisinde muhalif bir hareketlenme ortaya çıkmıştır.

Neoliberal dönüşüm programındaki kemer sıkma politikaları sebebiyle kent içerisindeki ulaşımın yüzde yüz zam yapılmasıyla, 27 Şubat 1989'da toplum içerisindeki emekçiler, öğrenciler ve işsizler tarafından bir protesto gerçekleştirildi. Bu protestonun büyümesi üzerine gerçekleşen askeri müdahale sonucunda hükûmete göre 327, bağımsız kuruluşların yapmış olduğu açıklamalara göre ise iki ya da üç bin kişinin öldürüldüğü, binlerce yaralının olduğu ve *El Caracazo* olarak isimlendirilen bir halk ayaklanmasına dönüşmüştür (Kürkçügil, 2007: ss. 1–2). Ordunun sert müdahalesi Perez hükûmetinin prestijine büyük darbe vururken müesses nizama ve aktörlerine yönelik toplumsal bir hınç doğurmuştur. Bununla birlikte ordunun bu müdahalesi ordu içerisindeki bazı kesimlerin, o dönemde bir albay olan Hugo Chavez de dâhil olmak üzere, radikalleşmesine neden olarak gelecekte Bolivarcı devrimci hareketin doğuşuna zemin hazırlamıştır. Özellikle Chavez'in ortaya çıkışına yardımcı olan ve bir devamlılık halini alan bu kriz ile birlikte, ülkede yeni bir düzenin başlangıcı resmîyet kazanmıştır (Umrük, 2013: ss. 43–45).

Chavez İktidarında İlk Dönem (1998-2002)

Askeri bir eğitim alan Hugo Rafael Chavez, ulusal sol ideolojiden etkilenen ve Simon Bolivar'ı kendisine bir idol olarak benimseyen halkçı bir kişiliğe sahip olmasıyla bilinmektedir. Hugo Chavez'in müesses nizamın dışında olan bir aktör olması ve *El Caracazo* olayları sırasında Venezuela ordusunun sert tutumuna yönelik eleştirel yaklaşıma sahip olması sebebiyle halk ile oluşturmuş olduğu başarılı diyalogun Chavez'in siyasi başarısında önemli bir yeri vardır. Hugo Chavez, popülist bir lider olarak siyasi ya da ekonomik elitlerle kültürel veya iktisadi anlamda herhangi bir bağlantıları olmayan, kariyerlerini siyasi akımın dışında inşa eden bir kişi olarak Cas Mudde ve Rovira Kaltwasser (2019)'in harici popülist olarak nitelendirdikleri bir lider olarak öne çıkmıştır. Halihazırdaki derin sosyo-ekonomik yarılmaların yanında ekonomik kriz ve şiddet olayları sebebiyle müesses nizama yönelik hınç taşıyan halkta Hugo Chavez'in bu dışsallığına yönelik olumlu bir tutum oluşmuştur. Halk, Chavez'i sorunların müsebbibi olan seçkinlerden ziyade sıradan halkın bir üyesi olarak görerek ona bir kurtarıcı rolü atfetmiştir. Ancak Chavez, yönetimde kaldığı 15 yıl içerisinde gerçekleştirmiş olduğu Bolivarcı devrim sürecinde *Boliburguesia* adında yeni bir yönetici sınıf meydana getirmiş ve onların desteğini almıştır. Bu doğrultuda Chavez'in 1999 seçimlerinde harici bir statüdeyken, görevde bulunduğu dönemdeki süre zarfında dahili bir statüye geçtiği öne sürülebilir (Mudde ve Kaltwasser, 2019: ss. 95–97).

Sol ideoloji çerçevesinde daha adil bir dünya için mücadele ederek halkın çıkarlarını savunma ülküsü Chavez'in 1980'li yıllarda ordu içerisinde Bolivarcı Devrimci Hareket-200 (*Movimiento Bolivariano Revolucionario-200*)'i örgütlemesine neden olmuştur. Uluslararası bir hareket halini alan bu örgütle birlikte, 1992'de neoliberal reformlara öncülük yapan Carlos Andrés Pérez yönetimine karşı darbe eyleminde bulunarak, başarısız olan ancak Chavez'e prestij kazandıran bir girişim olmuştur. Başarısız darbe teşebbüsü sonrasında yapmış olduğu televizyon konuşmasında, bir taraftan suçunu kabul ederken diğer taraftan hareketin 'Şimdilik' (*Por Ahora*) başarısız olduğu yönündeki söylemi halka gelecek adına umut aşılamıştır (Hawkins, 2010: s. 32). 1992 yılında gerçekleşen bu başarısız darbe eylemi sonrası, halk üzerinde yaratmış olduğu potansiyel kurtarıcı rolü aslında yeni bir başlangıcın habercisiydi. 1994'te Rafael Caldera yönetiminin affıyla serbest kalan Hugo Chavez, MBR 200 kongresinde siyasi parti "Beşinci Cumhuriyet Hareketi" (*Movimiento V [Quinta] República/MVR*)'yi kurdu. Bu hareketin adlandırılması aynı zamanda, Chavez'in siyasi amaç olarak belirlediği, yeni bir devlet yapılanmasını ve yeni bir cumhuriyeti temsil ediyordu. 1998 yılında başkanlık seçimlerinde Chavez seçim propagandasını "Dördüncü Cumhuriyet" olarak nitelendirilen Punto Fijo rejimine ve neoliberal iktidar dönemine son vererek yeni bir cumhuriyet kurma planı çerçevesinde şekillendirmiştir. Bu Yeni Cumhuriyet, Chavez propagandasında iki ana düşünceye dayandırılmıştır. İlk düşünce, ülke içerisindeki yoksullukla mücadele edilerek ülke gelirlerinin adaletsiz bir şekilde dağıtımına son verilmesini ve ülke zenginliğinin yoksullara fayda sağlayacak şekilde yeniden dağıtılmasını içeriyordu. İkincisi ise, siyasi ve ekonomik olarak devletin ulusal kaynakları üzerinde egemenlik sağlayarak dış borçların azaltılması amacına dayanmaktaydı (Yeşil, 2013: ss. 72–73).

Yoksullukla mücadele ve egemenlik vaatleriyle 1998 Başkanlık seçimlerine katılan Chavez, seçimlerde %56'lık oyla zafer elde ederek, Punto Fijo rejiminin iki ana aktörü olan siyasi partileri AD ve COPEI'yi büyük bir yenilgiye uğratmıştır. Bunun sonucunda da kırk yıl süreyle istikrarlı bir yönetim sistemi haline gelen Punto Fijo rejiminin yıkılması, Chavez yönetiminin yükselmesinde meşru bir zemin sağlamıştır. Ernesto Laclau (2006: s. 243), "*La deriva populista y la centroizquierda latinoamericana*" isimli çalışmasında Venezuela'da Chavez'in ortaya çıkışı ve Bolivarcı sistemin doğuşunu popülist bir kopuş olarak adlandırmaktadır. Bu kopuş hali, toplumsal alandaki problemlere cevap verilmemesi ve gelen taleplerin karşılanmaması konusunda siyasi arenada yeni bir aktörün doğuşuna yol açtığını ifade eder. Bu sebeple Chavez'in popülist hareketi, Punto Fijo rejiminin çöküşü üzerinde yeni bir doğuşun simgesi olarak nitelendirilebilir (Akgemci, 2020: s. 243).

Hugo Chavez, göreve başlamasından kısa bir süre sonra katılımcı bir demokrasiyi ve sosyal adaleti destekleyen bir sistem için yeni anayasa çalışmalarına başlamıştır. Bu doğrultuda Nisan 1999'da yeni anayasanın hazırlanma sürecinde rol alacak Kurucu Meclis'in oluşturulması amacıyla referanduma giden Venezuela'da, referandumda %88 oranında evet oyu çıkmasıyla Chavez taraftarı pek çok ismin bir arada olduğu Kurucu Meclis ortaya çıkmıştır. Kurucu Meclis sosyalist bir sistem için yeni bir anayasa hazırlığına başlamıştır. Anayasa metninin hazırlanmasında ve Hugo Chavez dönemi politikalarında önemli bir yere sahip olan Bolivarcılık, Latin Amerika'nın bağımsızlık sürecinde önemli bir yere sahip olan Simon Bolivar'a ve onun özgürlük, adalet, barış gibi değerlerine doğrudan referans sağlamıştır. Nitekim 1999 anayasasının kabulü ardından ülkenin ismi "Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti" olarak değiştirilmiştir (Çin, 2019: ss. 12-13). Chavez'in inşa ettiği Bolivarcı devrim süreci, toplumun ihmal edilen, dışlanan ve sömürülen kesiminin siyasi alana dâhil edilirken 1958 sonrası demokrasi rejiminin liberal ideolojisi ve temsilcilerine alternatif olarak tasarlanan katılımcı, yeni bir demokrasi anlayışını öne sürmüştür. Bu demokrasi vizyonu, toplumsal aktörlerin siyasi sürece dâhil edilmesini kolaylaştıran bir halk egemenliği inşasıdır. Bu sebeple halkın katılımı, Chavez'in anayasal düzeni yeniden kurmasına ve geniş bir yelpazedeki potansiyel destekçilere sosyal ve ekonomik faydalar sağlamasına yardımcı olmuştur (Mudde & Kaltwasser, 2019: s. 147). Kısacası, 1999 anayasası fiilen, popülizm temelinde ve halk egemenliği çerçevesinde demokratikleşme niyetinin güçlü bir ifadesi ve yerli halkın taleplerini karşılayabilmek için önemli bir girişim olarak öne çıkmıştır.

Hugo Chavez başkanlığının bu döneminde popülist bir strateji izleyerek toplumda siyasi sistemden dışlanarak ötekileştirilmiş kesimlere bazı siyasi ve sosyoekonomik politikalar yoluyla yararlar sağlamıştır. Chavez, siyasi alanda halk egemenliğini Bolivarcı vizyonu çerçevesinde gerçekleştirebilmek için önemli girişimlerde bulunmuştur. Öncelikle, ihmal edilmiş şehirli ve kırsal kesimlerin çıkarlarını önceleyerek bu grupların sosyo-ekonomik koşullarının iyileştirilmesini ve halkın doğrudan rol aldığı katılımcı demokrasi anlayışını benimsemiştir. Ulusal zenginliğin yeniden dağıtımına adına petrol gelirlerinin kullanımı konusunda duyarlı davranarak, ulusal düzeyde kamu petrol şirketi PDVSA'nın üzerindeki hükümet kontrolünü arttırmıştır. Ayrıca petrolden elde edilen gelir ile yoksullukla mücadele kapsamında Plan Bolivar 2000'i başlatarak, halkın refahını yükseltmeyi amaçlayan birtakım uygulamalarda bulunmuştur. Bolivar vizyonu çerçevesinde uygulanan misyonların çoğu 2003 yılında başlamış olsa da, Chavez'in 1999 yılı itibarıyla başa gelmesiyle uygulamış olduğu en önemli öncüllerden biri Plan Bolivar 2000'dir. Bu plan çerçevesinde, temel gıda ürünlerinde halka destek sağlayarak ucuz ve sağlıklı beslenme ihtiyacının karşılanması, eğitim, sosyal ve kültür hizmetlerinin yaygınlaşması, ekonomik bağlamda küçük girişimcilere mikro kredi gibi önemli imkânlar sağlanmıştır. Buna ek olarak, toprak reformu yapılarak, geniş halk kesiminin mülk sahibi olmasına imkân tanınmıştır. Tüm bu gelişmeler, ülkenin dört bir yanında gerçekleşen sosyal programların toplumun kendi içinde geniş destek ağlarına kavuşmasına temel oluşturmuştur (Umruk, 2016: ss. 55-56). Toplum içerisindeki bu sosyal dönüşümler, halk ile Hugo Chavez arasında bir diyalog oluşturarak Chavez'in halkın gözünde bir kurtarıcı rolüne bürünmesine ve böylelikle ulusun ve demokrasinin yeniden kurulması için Chavez'e siyasi güç verilmesine önemli bir fırsat sağlamıştır.

2001 yılında, Hugo Chavez devrimci süreci desteklemek amacıyla, Bolivarcı Çevreler (*Círculos Bolivarianos*) oluşumunu teşvik etmiştir. Bu oluşum yedi ile on beş kişilik gruplardan oluşan geniş bir ağı temsil etmektedir. Amaçları ise, katılımcı ve öncü olan demokrasiyi halk tabanında yaygınlaştırarak daha etkin hale getirmektir (Torre, 2013: s. 31). Chavez, Punto Fijo rejiminin çöküşü ile bu sistemin yerini alan Bolivarcı düzeni popülist bir strateji çerçevesinde biçimlendirmiştir. Bu stratejiyle Chavez, vatandaşlara sosyal alanda yer alma imkânını vererek yandaşlarıyla bağıni güçlendirmek için çeşitli faaliyetler geliştirmiştir. Bu faaliyetlerin en göze çarpanlarından birisi de Chavez'in iletişim stratejisinin bir parçası olarak sahip olduğu televizyon ağı *Aló Presidente* (Alo Başkan) programıdır. Popülist liderliği bir adım öteye taşıyarak iktidara geldiği günden itibaren belirli bir zaman çizelgesi olmaksızın dört ile sekiz saat boyunca kesintisiz yayımlanan, seçmenlerle doğrudan iletişim sağlayan popülist bir araç olarak program ekranlarda yer almıştır. Chavez'in izleyicileriyle, *Aló Presidente* dışındaki alanlarda da, Twitter, televizyon konuşmaları ve yazılı bildirimler dahil olmak üzere farklı iletişim kanalları üzerinden de etkileşim kurması, popülist lider ve izleyicisi bağının güçlenmesinde kilit bir rol oynamıştır (Love & Winsor, 2018: ss. 3-4). Chavez böylelikle bir nevi halk ile özdeş bir bağlantı sağlayarak, Bolivarcı vizyon üzerinden popülist bir taban yaratmıştır (Torre, 2018: ss. 334-335).

Radikalleşen Demokrasiyle Birlikte Otoriterliğin Yükselişi (2005-2013)

Chavez'in ilk başkanlığı döneminde popülist strateji ile elde etmiş olduğu halk desteği ve Punto Fijo sistemine son veren ve Bolivar Cumhuriyetini kuran 1999 Anayasası'nın kendisine vermiş olduğu demokratik sınırları aşan yetkiler müesses nizam aktörlerini rahatsız etmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra Kasım 2001'de düzenlenen toprak reformu ve petrol endüstrisindeki devlet kontrolünü artıran kapsamlı değişiklikler yapılması Chavez karşıtlığını tetikleyen diğer bir neden olmuştur. Yerleşik çıkarların tehlikeye girmesi, muhalif kitleyi Chavez'i devirmek için yollar aramaya itmıştır. Bu doğrultuda, muhalefet çeşitli protestolar düzenleyerek sayıca üstünlüğünü kanıtlamaya çalışmıştır. Chavez taraftarı grup ise (*Chavistas*), Bolivar değerlerini korumak adına seferber olmuştur. Sonuç olarak 2001'den itibaren ülkede değerlerini, çıkarlarını, kimliklerini ve birbirine karşıt sosyopolitik projelerini savunmak için çatışan Chavez taraftarları ve muhalifleri olarak Venezuela toplumu iki ayrı kutba bölünmüştür. Başlangıçta slogan ve pankartlarla protesto yürüyüşleri şeklinde başlayan olaylar sonradan şiddetli bir çatışma halini alarak, Chavez'in ilk başkanlık döneminin müesses nizam ve Chavez arasında bir mücadeleye dönüşmesine neden olmuştur.

Yeni anayasa çerçevesinde Chavez'in 2000 yılındaki Başkanlık seçimlerini oyların %60'ını alarak kazanması ve böylelikle solcu devrimini sürdürmek için halktan yetki almasının ardından toplum ideolojik çerçevede daha da gerilerek kutuplaşmış ve muhalefetin Chavez'i iktidardan devirme teşebbüsüne neden olacak olayların fitili ateşlenmiştir. Chavez'in giderek artan siyasi sistemdeki merkezi rolü ve siyasi kararlarından olumsuz olarak etkilenen ülkenin ekonomik seçkinleri, özel medyası ve Venezuela işçi Konfederasyonu (*Confederación de Trabajadores de Venezuela*, CTV) bürokrasinin desteğiyle ordu içindeki bir grup tarafından protesto eylemlerinde eylemcilerin üzerine ateş edilmesi bahane edilerek Chavez'e karşı bir darbe eylemi gerçekleştirilmiştir. Darbe sonrası tutuklanan Chavez, halkın büyük çoğunluğunun Miraflores Sarayı'nın etrafından ayrılmayarak gösterdiği direniş ve ordunun bir kısmının da desteği sayesinde görevine geri getirilmiştir (Umruk, 2013: s. 55). Darbe girişimi ardından, 2004 yılında ise muhalefet geri çağırma (*Recall*) referandumu yoluyla Chavez'i görevden alma teşebbüsünde bulunmuştur. Ancak bu referandumda Chavez oyların %59'unu almayı başararak görevde kalmıştır.

Hugo Chavez yüksek seyreden petrol gelirlerinin yeniden dağıtımını yoluyla yönetimine olan halk desteğini kuvvetlendirmek ve Bolivarıcı dönüşümü ilerletmek adına 2003 sonrasında önemli faaliyetler gerçekleştirmek için adımlar atmıştır. Petrol endüstrisindeki toparlanma ile birlikte petrol gelirlerinde meydana gelen çarpıcı artış, ülkede yer alan yoksulların ihtiyaçlarını karşılayacak "Misyonlar" (Ulusal Misyon Sistemi- *Sistema Nacional de Misiones*) olarak bilinen sosyal programların 2003 yılında başlaması için önemli bir fırsat doğurmuştur (Wilpert, 2015: s. 21). Misyonlar esas olarak, sağlık, eğitim alanlarında halkın ihtiyacını gidermeye yönelik yapılan uygulamalardır. Bu uygulamalar Chavez'in yoksulluğa karşı vermiş olduğu mücadeleye yönelik vaatlerini gerçekleştirme ve sosyalist bir devrim sürecinin temelini atma adına yapmış olduğu girişimlerdir (Wilpert, 2015: ss. 23–24).

Bir dizi popülist sosyal program olarak bilinen Bolivarıcı Misyonlar; dört farklı alanda işlevini sürdürmüştür. Gıda ve temel ürünlerin sağlanmasında *Mission Mercal*, yoksullar için binlerce konut biriminin inşa edilmesinde *Misión Habitat*, fakir topluluklara sağlanan ücretsiz sağlık bakımı faaliyetleri için *Mission Barrio Adentro*, okuryazarlık eğitiminin hayata geçmesinde rol oynayan *Misión Robinson*, *Misión Ribas* ve *Misión Sucre* ve kooperatifçilikle birlikte yerli üretim ve gelişmenin teşviki adına *Misión Vuelvan Caras* ile kısa süre içerisinde milyonlarca Venezuela vatandaşına fayda sağlayacak önemli bir sosyal program ağı hayata geçirilmiştir. Ancak bu durum muhalif kitlelerce Chavez tarafından siyasi amaçlarını desteklemek için ortaya çıkarılan bir propaganda mekanizması olarak da görülmüştür (ECPS, 2021). Şöyle ki, Michael Penfold-Becerra (2007), Chavez'in petrol endüstrisindeki hükümet kontrolünü artırma adına gerçekleştirdiği reformlara karşılık başlatılan petrol grevi sebebiyle azalan popülaritesine paralel olarak misyonların ortaya çıktığını ve misyonların iki ana siyasi amaca hizmet ettiğini savunmaktadır. Penfold-Becerra bu amaçların ilkinin oy satın almak olduğunu, diğer amacının ise petrol gelirlerini doğrudan yoksullara dağıtarak halk içerisinde kazanmak istediği sadakat bilinci olduğunu öne sürmektedir (Becerra, 2007: s. 79). Fakat bu misyonlar ve sosyal programlarla sağlanan fırsatlar, doğrudan oy karşılığı dağıtım amacı taşımamaktadır. Aksine misyonlar dolaylı olarak Chavez'in toplumdaki imajına destek olması itibarıyla Chavez'in siyasi dönüşümüne ideale katkıda bulunmuştur. Ayrıca Chavez, sosyal programlardan elde ettiği popülist güç ile birlikte takipçileri arasında kahraman bir görüntü inşa edebilmiş ve geniş bir zaman diliminde kararsız seçmenleri kendi tarafına çekebilecek bir cazibe yaratabilmiştir.

Misyonlar, Chavez'i görevden uzaklaştırma teşebbüsü olan 2002 darbesi öncesi ve sonrasındaki kutuplaşma süreci ve buna müteakip 2004'teki geri çağırma referandumu sonrasında muhalefetin baskıcı tavrına karşılık Chavez'in sadık kitleleri tarafından korunmasında önemli rol oynamıştır. Chavez misyonlar yoluyla popülist vizyonunu harekete geçirmiş ve halka ait olan egemenliği ve zenginliği onlara geri döndürebildiğini bu yolla göstermiştir. Aynı zamanda katılımcı demokrasi yoluyla siyasi sistemin dışına itilmiş kitleleri siyasete eklemlenerek halk egemenliğini ekonomi alanının yanında siyasi alanda da mümkün kılmıştır.

Ancak halk desteğini arkasına alan Chavez hem sosyalist vizyonu hayata geçirmek hem de muhalif kitleleri siyasi sistemin dışında bırakarak sosyo-ekonomik ve siyasi dönüşümü kalıcı kılmak adına "21. Yüzyıl Sosyalizmi"ni⁴ inşa etmeye yönelmiştir. 2004 yılında Hugo Chavez Caracas'ta düzenlenen uluslararası bir toplantıda ilk defa dile getirdiği "21. Yüzyıl Sosyalizmi" kavramı belirgin bir tanım ve içeriğe sahip değildi. Sosyalizm üzerine çeşitli teorik düşüncelere sahip sol görüşlü bir lider olan Chavez, Venezuela tarihinde "üç köklü ağaç" olarak bilinen Simón Rodríguez, Simón Bolívar ve Ezequiel Zamora'ya dayanarak geliştirdiği Bolivarçılık ile Venezuela'da sosyalizme geçiş aşamasında gerekli koşullar sağlayan sosyal bir proje yaratmayı hedeflemişti (Akgemci, 2014). Chavez, 21. Yüzyıl Sosyalizmi'nin ülkedeki ekonomik modeli dönüştüreceğini, böylelikle özel mülkiyetin toplumsal çıkarlara ve halkın geneline hizmet edeceğini öne sürmüştür. Ayrıca toplum temelli sosyalist bir tema ile hareket ederek, projenin ana merkezinde halk katılımı ve toplumsal bilinç aracılığıyla bir sosyalizm yaratılması gerektiğinin vurgusu yapmıştır. Buna ek olarak Chavez, inşa ettiği sosyalizmin sadece ekonomik temelli olmadığını altını çizerek, aynı zamanda politik olduğunu dile getirmiş, 21. Yüzyıl Sosyalizmi sayesinde halkın gücünün, demokrasiyi temel alan devrimci bir demokrasi anlayışı ile şekillendirdiğini ifade etmiştir (Wilpert, 2015: ss. 23–24). Chavez, Venezuela'da 2003 yılından itibaren yapılan sosyal programlarla, adaletsizliğe, siyasi dışlanmaya ve yoksulluğa karşı olan mücadelesine bir süreklilik kazandırmak amacıyla, Bolivarıcı devrimi yeni bir aşamaya taşımak istemiştir. 21. Yüzyıl Sosyalizmi vizyonu kapsayıcı, sosyal adaletin hakim olduğu ve hukuken üstünlüğü gibi adaletin tesis edildiği yeni bir sosyalizmle, dayanışmaya, özgürlüğe ve eşitliğe dayalı bir yenilenme hali için girişim başlatmıştır (Maya, 2015: s. 390).

21. Yüzyıl Sosyalizmi deklarasyonu, 1998 yılındaki ilk seçim zaferinden bu yana, Chavez hükümetinin radikalleşmesinin sembolik işareti olarak öne çıkmıştır. Chavez, Bolivarıcı devrim sürecinin yeni bir evreye girdiğini ifade ederek halkın plan ve projelerine doğrudan katılımını sağlayan devrimci ve katılımcı demokrasi deneyimini sosyalist tabanda bir toplumsal dönüşümün bir aracı olarak değerlendirmiştir. Chavez yönetimi, bu sosyalist projeyi gerçekleştirmek için yasal düzenlemelere de gitmiştir. 21. yüzyıl sosyalizminin yasal düzenlemelerinin ilk bileşeni Chavez'in 2006'da yeniden seçilmesinin ardından Chavez'e "Kanun Hükmünde Kararname" çıkarma yetkisinin verilmesidir. Chavez'in sık sık bu yetkiyi kullanması, ülkenin demokratik sisteminin altını oyduğu ve ülkede diktatörlük kurmaya çalıştığı yönünde

4 21. yy. sosyalizmi Latin Amerika liderleri Hugo Chavez, Rafael Correa ve Evo Morales gibi liderler tarafından benimsenen ve uygulamaya konulan sosyalizm fikrini tanımlayan bir terimdir. Bkz. Di Tella, T. S. (1997). Populism into the Twenty-first Century. *Government and Opposition*, 32(2), 187–200. <http://www.jstor.org/stable/44484033>

eleştirilere yol açmıştır (Yeşil, 2013: s. 84). Sosyalist değerler doğrultusunda 1999 anayasasının değişikliğe uğratılması ve eğitim sisteminin bu değerler çerçevesinde değiştirilerek şekillendirilmesi de tepki çekmiştir. Bir halk yönetiminin kurulması ve Venezuela'da sosyalist demokratik bir rejimin oluşturulması hedeflenmiş olsa da 2007 yılında Chavez'e ömür boyu başkanlık yolunu açarak onun siyasi sistem içindeki merkeziliğini kuvvetlendiren anayasa değişikliği referandumu bu siyasi dönüşüme yönelik muhalif kaygıları artırmıştır (Carlson: 2007). Bu doğrultuda rejimin radikalleşmesine yönelik tepki sonucunda referandum %51 oranındaki "Hayır" oyuyla başarısız olmuştur.

Chavez, sosyalist dönüşüme tepkili olan ve 2002 yılında kendisini kısa süreli de olsa görevden uzaklaştıran muhalefeti ekarte etmenin ve başkanlıkta kalabilmenin tek yolunun Bolivarcı devriminin radikalleştirilmesinden geçtiği inancıyla *Chavismo* gücünü pekiştirmek için zayıflamış bir muhalefetten, popülist strateji ve petrol fiyatlarının hızlı yükselişinden yararlanarak devrimci bir sosyalist demokrasi uygulamasını harekete geçirmiştir. Ancak Chavez'e muhalif kitle, Chavez yönetiminin sosyalist demokrasi yaklaşımının pratikte anayasada ifade edilenden farklı bir demokrasi yorumunu uyguladığını ve bu tutumun liberal değerlerle çeliştiğini iddia ederek eleştirmiştir. Bunun yanında muhalefet, hükümet politikalarından yalnızca yoksul kesimin yararlandığını ve diğer sınıfların çıkarlarının göz ardı edildiğini iddia ederek hoşnutsuzluğunu ortaya koymuştur. Bu durum, Chavez yönetimine yönelik daha da keskinleşen karşıt bir tutuma neden olurken, toplumsal kutuplaşmayı daha da derinleştirmiştir (Guadilla & Mallen, 2019: s. 68).

Chavez yönetimi 21. Yüzyıl Sosyalizmi'ni medya üzerinden halka yaymak ve popülist liderliğini halkla doğrudan iletişime geçerek sürdürmek adına 2005 yılı ve sonrasında medyanın kontrolünü ele almıştır. Chavez yönetimi, kanalların yayınlabileceği içerikleri düzenleyerek ülkedeki radyo ve televizyon frekanslarını satın almıştır. Böylece devlet, televizyon kanallarının %64'ünü kontrol eden bir hegemonyaya dönüşmüştür. Devletin medya üzerindeki kontrolü üzerinden Chavez tüm medya kuruluşlarının yayımlamış olduğu kanalları kullanarak, kendi televizyon programı *Aló Presidente* ile günlük yaşamda bir figür haline gelmiştir (Torre, 2017: ss. 3–4). Chavez yönetiminin iletişim stratejisi, *Aló Presidente* programını kullanarak ülkedeki siyasi tartışmaları sınırlandırmak, muhalefete karşı meydan okuyucu söylemlerde bulunmak, Bolivar Devrimi'nin başarılarını duyurarak halkın siyasi dönüşüme yönelik tutumunu belirlemek ve popülist lider ve takipçileri arasındaki bağlantıyı güçlendirmek gibi hedefler çerçevesinde şekillenmiştir. Böylelikle *Aló Presidente* programı, popülist eylem ve amaçların odak noktası olmuştur (Frajman, 2014: s. 509). Chavez medya alanında kendine hegemonik bir pozisyon oluştururken, yönetime muhalif gazeteci ve demokrasi aktivistleri ise iftira ve diğer suçlamalarla yargılanarak cezalar almış, büyük televizyon istasyonu olarak bilinen RCTV (*Radio Caracas Television*) ve düzinelerce radyo istasyonu zorla yayından kaldırılmıştır. Chavez yönetimi, yeni medya yasası ile hükümete ve doğrudan kendisine eleştiri yönelten medya şahsiyetlerine karşı tutuklama emri ve ağır para cezası yetkisi vermiştir (Levitsky ve Loxton, 2019: s. 342). Bu suretle Chavez, kendi konuşmaları ve performansları ile başta televizyon olmak üzere tüm sosyal medya araçları üzerinden siyasi hegemonya kurarak kendini ezilmiş halkın savunucusu ve kurtarıcısı olarak millî iradenin tecellisi olarak sunarken, sivil toplum ve haber medyası üzerinde baskı kurarak ise demokrasinin altının oyulmasına ve siyasi sistemin otoriter bir rejime dönüşmesine zemin hazırlamıştır (Weyland, 2019: ss. 325–326).

Chavez'in medyanın yanında ekonomik alanda da devletçiliği önceleyen ve özel sektörü sınırlandıran politikalar izlemesi yönetimin radikalleşen yaklaşımının bir diğer göstergesi olmuştur. Çıkarları zedelenen üst ve orta sınıf mensuplarının bu siyasi dönüşüme yönelik giderek artan bir şekilde tepki göstermesi sonucu ülkede protestolar başlamıştır (Corrales & Becerra, 2011: ss. 34–37). Chavez'in protestolara siyasi temsil alanını açarak çok sesliliğe izin vermek yerine baskıcı bir yaklaşımla karşılık göstermesi, popülizmin demokrasi içerisinde gelişebilmesinin ve popülizmin otoriterliğe götüren temel bir başlangıç olmasının bir göstergesidir (Kalaycıoğlu, 2020: s. 4). Özellikle, 2007 yılındaki anayasa değişikliği referandumu yenilgisinin ardından, cumhurbaşkanının görev süresinin sınırlandırmasını kaldıran 2009 referandumunun onaylanması, bu şekilde otoriterliğe doğru gidişin önemli bir örneğidir.

Chavez yönetiminin otoriter pratiklerine muhalif kesimin tepki duyarken destekçilerinin onaylamasının gerekçesi Chavez'in izlemiş olduğu popülist politikalarda aranmalıdır. Chavez, halk ve halkın çıkarları vurgusuyla politikalarını meşrulaştırırken, bu politikalara karşı çıkanları ise halk düşmanları olan 'oligarşi'nin bir parçası olmakla itham etmiştir. Bu bağlamda, 2006 yılında Chavez'in oyların neredeyse %63'ünü alarak üçüncü kez başkanlık seçimini kazanmasının ardından "halk gücü" ifadesinin 21. Yüzyıl Sosyalizmine dönüşüm sağlaması noktasında önemli bir yer edindiği görülmektedir (Maya, 2013: ss. 412–413). Chavez geçiş aşamasının sona erdiğini duyurarak, ülkenin "Simon Bolivar Ulusal Projesi" tabanında şekillenecek köklü bir reforma gittiğini ifade etmiştir. Kısacası, Chavez hükümeti popülist liderde vizyon kazanan halkın gücünü, kurucu iktidar ekseninde şekillendirerek, temsili bir model olarak öne çıkarmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda, hükümetteki bakanlıkların isminin halk gücü tabanında şekillenmesine karar vererek, yeni sosyalist duruşunu açık bir şekilde yansıtmak için bakanlık isimlerinde değişikliğe gitmiştir. Bu değişiklikler arasında verilebilecek bir örnek ise Eğitim Bakanlığı'nın isminin "Halk İktidarı Eğitim Bakanlığı" şeklinde değiştirilmesidir (Maya, 2013: ss. 395–396). Halk iktidarı kavramını vurgulayan Chavez, 2012 başkanlık kampanyası sırasında "Vatan Komutanı Hugo Chavez'in Bolivarcı Sosyalist Yönetime Adaylık Önerisi 2013–2019" (*Propuesta del candidato de la Patria Comandante Hugo Chavez para la gestión bolivariana socialista 2013–2019*) adlı belgeyle propaganda yapmıştır. Bu belgede, "halk gücü" ifadesi 39 kez kullanılmış, Venezuela'da yeni bir toplumun doğuşunu mümkün kılan tüm mevcut sömürü biçimlerini dağıtacak ve ortadan kaldıracak ana güç olarak kabul edilmiştir.

24 Mart 2007'de Bolivarcı Devrimi destekleyen siyasal ve toplumsal muhalefet güçlerinin bir araya gelmesiyle kurulan, Venezuela Birleşik Sosyalist Partisi de (*Partido Socialista Unido de Venezuela*, PSUV), devrimci demokrasiyi amaç edinen bir yapılanma olarak öne çıkmıştır (Akgemci, 2020). Partinin kurulması siyasi sistemin temsilinin çeşitlenmesi adına umut verici olsa da Chavez'in popülist liderliği parti mekanizmasının önüne geçmiştir. Bu doğrultuda Chavez, halkın çıkarlarının savunucusu, tek temsilcisi ve oligarşinin halk sömürüsüne karşı halka egemenliğini geri vererek bir lider olarak halkı yüceltmış ve bunun karşılığında halktan aldığı destekle siyasi sistemdeki merkezi rolünü korumuştur. İzlemiş olduğu popülist strateji neticesinde sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı konumda olan halkın çoğunluğunun yararı adına pek çok politika geliştiren Chavez, 2012 başkanlık seçimlerinden almış olduğu %55 oranıyla halktan yeniden destek alarak tekrardan başkan seçilmiştir. Fakat bu dönemde kanser hastalığına yakalanarak, 2013 yılında hayatını kaybetmiştir. İktidar sürecinde sosyal refah programları ve Bolivarcı devrim bağlamında yapmış olduğu uygulamalarla Chavez halk özelinde popülist bir

liderlik sergilemiştir. Ancak, Chavez rejiminin sosyalist dönüşümü birlikte keskinleşmesi Venezuela toplumunun Chavez'i potansiyel kahraman olarak gören destekçileriyle, Chavez yönetiminin politikalarını onaylamayan ve Chavez'e yönelik nefret besleyen kitleler arasında bölünmesine yol açmıştır. Chavez'in yönetimi sürecinde Venezuela'da derinleşen kutuplaşma, selefi Maduro yönetimindeki çatışmaların tohumlarını ekmiştir.

Chavez'in ölümü ardından Nisan 2013 yılında yapılan seçimlere aday olarak katılan Nicolas Maduro, muhalefet lideri Henrique Capriles'e karşı yarıştığı seçimlerde %50,62'ye karşı %49,12 gibi küçük bir farkla başkanlığı elde etmiştir. Seçimlerin bu şekilde küçük bir farkla kazanılması ülke içerisinde sonuçların güvenilirliği konusunda ciddi tartışmalar doğurmuştur. Muhalefet, seçim öncesi ve sonrasında PSUV sempatanlarının vatandaşlara sandığa gitmeleri için rüşvet teklif etmeleri ve muhalif seçmenlerin gözünü korkutarak onları taciz etmeleri gibi bazı usulsüzlükler olduğunu iddia etmiştir. Sonuçların açıklanmasının ardından Maduro'nun zaferini kabul etmeyen muhalefet, seçmenlerine sokağa çıkmaları konusunda çağrıda bulunmuştur. Ardından Caracas ve diğer şehirlerde başlayan protestolara binlerce kişi katılmıştır. Hükümetin bu protestoları bastırma girişimi sırasında ise yedi kişi hayatını kaybetmiş, binlerce kişi de yaralanmıştır (Salas, 2015: 210).

Popülist bir lider olarak kabul edilen Chavez'in aksine, Maduro'nun popülist bir lider olup olmadığına yönelik tartışmalar ortaya atılmıştır. Jan-Werner Müller (2013)'e göre, popülist liderlerin meşruiyetlerini ve yetkilerini halktan ve halk desteğinden aldıkları genel olarak kabul edilen bir unsurdur. Popülist liderler, halkın iradesini temsil eden düzenli seçim ve referandumlarla halk egemenliğinin tecelli ettiğine inanırken, seçim başarılarını ise halkın iradesini temsil yetkisinin kendilerine verilmesi olarak yorumlarlar. Bu çerçevede Nicolas Maduro selefi Chavez'in aksine halk tarafından destek gören değil, Chavez tarafından atanan ve onun gölgesinde kalan bir siyasi figürdür. Chavez'in sahip olduğu karizma ve halk desteğinden yoksun Maduro yönetimi, Chavez döneminde temeli atılan kutuplaşma ve çatışmanın yoğunlaştığı koşullarda yönetimi sürdürmek adına daha fazla baskı uygulamalarına başvurarak ülkeyi demokrasiden uzaklaştırdığı görülmüştür. Maduro, göreve geldikten sonra siyasi çalkantıların paralelinde hiperenflasyon, devalüasyon ve giderek artan yoksulluk gibi ekonomik sıkıntılar ülke gündeminde yer edinmiştir (Oner, 2021: ss. 7–8). Böylelikle kötüleşen ekonomik şartlar altında 21. Yüzyıl Sosyalizmi'nin öngörmüş olduğu neoliberalizm karşıtı ekonomik politikalarda yaşanan başarısızlık ve sosyal refah programlarında yaşanan kesintiler halk arasında Maduro'ya karşı artan güvensizlik ve uygulamış olduğu politikalara yönelik tepki yaratmıştır (Garcia ve Mallen, 2019: s. 74).

Nicolas Maduro, Chavez'in halk arasında var olan popüler karizmasından yararlanmak için, sürekli olarak Chavez'in taktiklerini ve tarzını taklit etmeye çalışmıştır. Fakat halk tabanında güçlü olmayan imajı ve sert söylemleriyle Chavez'in seçmen tabanını canlandırmayı başaramamıştır. Ancak, Maduro'nun zayıf algılanan ve popülist olarak nitelendirilmeyen eylemleri olmasına rağmen, 2019 yılında küresel popülizm söyleminin lideri olarak araştırıldığı çalışmada dünya liderlerinin konuşmalarındaki popülist söylemler analiz edildiğinde, Maduro Hugo Chavez'in yerini alan, çok yüksek düzeyde popülist söylemlere sahip bir lider olarak ön plana çıkmıştır (Lewis ve vd. 2019). Maduro'nun Chavez'in popülist retoriklerini kullanarak yerli ve yabancı seçkinleri suçlaması ve Venezuela mücadelesini seçkinlere karşı 'saf' halkı ön plana çıkarması popülizmin klasik bir özelliğini sergilediğinin bir özetidir. Ancak Chavez'in popülist liderliği demokratik bir sistem içerisinde gerçekleşirken ve halk desteğine dayanan bir yetkiyle hareket ederken, Maduro ise artan ekonomik darboğaz sebebiyle sosyal politikaların zayıflamasıyla ve halkın hükümete olan desteğinin azalması nedeniyle ordu desteğiyle otoriter rejimi sağlamlaştırarak Venezuela'yı demokratik sistemden uzaklaştırmıştır (Oner, 2021: s. 9). Bu çerçevede yönetimini halk nezdinde meşrulaştırmak adına popülist retorik kullanımına başvurmakta olsa da Nicolas Maduro'yu Chavez'in popülist liderliğinin bir selefi olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır.

Sonuç

Popülizm olgusu bölgeden bölgeye değişiklik gösteren ve tarihsel süreç içerisinde farklı toplumları karizmatik bazı liderlerin arkasından sürüklenmesine neden olan ve belirli sosyo-ekonomik ve kültürel şartlar altında ortaya çıkan siyasi bir durumu anlatmaktadır. Latin Amerika bölgesi, başkanlık sistemi odaklı siyasal yapısı ve hem ekonomik hem de siyasi sistemin dışına itilip ötekileştirilmiş kitlelerin popülist liderlerin destekçisi haline gelmelerini sağlayan koşullara sahip bir bölgedir. Bu doğrultuda, tarihsel süreçte Latin Amerika, 1930'lu, 1980'li ve 2000'li yıllar olmak üzere üç dalga halinde popülist liderler odağında popülist seferberlik durumuna sahne olmuştur. "Pembe Dalga" olarak nitelendirilen son dalgada ise 1980'li yılların özellikle ikinci yarısından itibaren bölgede ortaya çıkan değişimden söz edilebilmektedir. Bölgede uygulanan neoliberal programların sosyal refah politikalarını sınırlaması, bölge halklarının müesses nizama tepki göstermesine neden olduğu gibi siyasal sistemin sol ideoloji çerçevesinde yeniden şekillendirilmesine yönelik bir halk desteğini elde eden sol popülist liderlerin ortaya çıkışını da kaçınılmaz hale getirmiştir.

Venezuela 1958'deki Punto Fijo paktı ile demokratik rejime geçiş yapmış ve 1990'lı yıllara kadar bölge çapında en istikrarlı demokratik rejimlerden biri olarak görülmüş olsa da Perez hükümetinin izlediği kemer sıkma politikaları neticesinde giderek artan sosyo-ekonomik eşitsizlikler ve kötüleşen yaşam şartları müesses nizam aktörlerine yönelik bir hınc doğurmuştur. Ülkede var olan siyasi ve sosyo-ekonomik sorunlara yönelik bir çözüm umudu aşıl原因 ve halka egemenliğini iade etme vaadinde bulunan Chavez, 1998 başkanlık seçimlerini kazanmayı başarmıştır (Roberts, 2012: s. 139). Popülist bir strateji çerçevesinde özellikle yoksul halkın daha da ezilmesine neden olan sosyo-ekonomik politikaları tersine çevirerek sosyal refah faaliyetleri ve halk temelli yaklaşımları ile halkın desteğini kazanmıştır. Bunun yanında, Chavez'in halkla medya üzerinden kişisel ve doğrudan diyalog kurması ve bunu popülist bir araç olarak siyasi güç elde edebilmek amacıyla kullanması dikkat çekici bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Toplumsal haklar ve insanların refahı bağlamında sürdürmüş olduğu güvenlik, eğitim ve sağlık gibi temel yaşamsal ihtiyaçlara cevap veren bir dizi sosyal program ve halk ile arasında kurmaya çalıştığı iletişim kanalları, Chavez'in üçüncü dalganın öncü popülist lideri olduğunun kanıtlarıdır. Bir strateji olarak geliştirmiş olduğu bu popülist akım, halk olgusunu odağına alarak kendi özelinde bir destek mecrası yaratmıştır. Özellikle bu popülist dönüş, toplumun alt tabakalarında yer alan halkın siyasi alana dâhil edilmesiyle birlikte ülkedeki demokratik katılımın sağlanması ve yoksullukla mücadele halkı

güçlendirerek demokrasinin yenilenmesinde teşvik edici bir rol üstlenmiştir. Chavez, genel olarak bu popülist siyasi tarzı ve söylemleriyle halk tarafından halkın koruyucusu olarak görülmesi itibarıyla Venezuela'da siyasi bir dönüşüm süreci başlatmıştır. Chavez'in Bolivarcı devrimine yönelik yükselen muhalefet, Chavez hükümetini ve eylemlerini eleştirerek hükümetin liberal çoğulcu demokrasi kurumlarını ve değerlerini yavaş yavaş yıktığını iddia etmiş, devletçi ekonomik politikaları ve ülke ekonomisinin petrole olan bağımlılığının devam etmesini ve bunun da sürdürülebilir bir kalkınma modellerinden ziyade kısa vadeli sosyal programları finanse edebilmek için kullanmasını eleştirmiştir (Stavrakasis, 2016: ss. 55–56). Bu çerçevede Chavez'in gerçekleştirmiş olduğu popülist söylemler ve eylemlere paralel olarak, ülke içerisinde gerçekleşen siyasi dönüşüm, toplumun Chavez taraftarları ve karşıtları olarak bölünmesine neden olmuştur. Karşıtlarının Chavez'e yönelik 2002'de darbe teşebbüsünde bulunması ve sonrasında 2004 yılında geri çağırma referandumu düzenleyerek yasal yolla Chavez'i görevden alma denemeleri Chavez'i siyasi dönüşümü ideolojik olarak daha çok derinleştirmeye itmiştir. 2005 yılında 21. Yüzyıl Sosyalizmi'ni Venezuela için bir ideolojik vizyon olarak açıklamasının ardından toplumsal kutuplaşma daha da derinleşmiş ve muhalefet tabanında Chavez yönetimine karşı protestolar ve tepki ortaya çıkmıştır. Yükselen muhalif tutumlara yönelik Chavez'in otoriter bir anlayış benimsemesi, medyayı güdümü altına alması, muhalif figürlere yönelik baskıyı artırması ve 2009'da düzenlenen referandumla sınırsız yeniden seçilme yetkisini veren anayasa değişikliğinin kabul edilmesi sonucunda ülke yönetimi otoriterliğe kaymaya başlamıştır. Chavez böylelikle, Bolivarcı rejim ile birlikte refah, sağlık, eğitim, ekonomik ve demokratik alanlarda yapılan atılımlarla kazandığı kahramanlık gücünü, halk iradesini kullanarak otoriter bir güç formuna dönüştürmüştür.

Sonuç olarak Hugo Chavez ölümüne kadar olan süreçte, 21.yy. Sosyalizmi bağlamında bir halk iktidarı politikası benimsemesi ve millet iradesiyle yapmış olduğu politikalar, halktan almış olduğu güç ile birlikte popülist bir referans olarak ön plana çıkmıştır. Ancak Chavez'in ölümünün ardından halefi olan Nicolas Maduro, Chavez'in popülist liderliğini sürdürmemesinin yanında temeli Chavez döneminde atılan otoriterliği farklı bir noktaya taşıyarak ülkeyi otokratik bir rejime dönüştürmüştür. Bu doğrultuda Venezuela örneği, popülist liderliğin ülke siyasi sistemini halk yönetimi çerçevesinde siyasi katılımı teşvik edip demokratikleştirme bağlamında dönüştürdüğü ancak sonrasında ise otoriterliğe kapı araladığı bir vaka olarak karşımıza çıkmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir - S.K.; Tasarım - S.K.; Kaynaklar - B.Y.; Malzemeler - B.Y.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi - S.K.; Analiz ve/veya Yorum - S.K.; Yazıyı Yazan - B.Y.; Eleştirel İnceleme - S.K.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept - S.K.; Design - S.K.; Resources - B.Y.; Materials - B.Y.; Data Collection and/or Processing - S.K.; Analysis and/or Interpretation - S.K.; Writing Manuscript - B.Y.; Critical Review - S.K.

Declaration of Interests: The authors declare that they have no competing interest.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Akgemci, E. (2014). *Venezuela'da Sosyalizme Geçişte İkinci aşama ve Chávez Mirasından geriye kalanlar*. Ayrıntı Dergi. <https://ayrintidergi.com.tr/venezuela-sosyalizme-geciste-ikinci-asamave-chavezmirasindan-geriye-kalanlar/>
- Akgemci, E. (2020). *Venezuela'da Post- neoliberalizm: Bolivarcı devrim Sürecinin Kazanım ve Sınırlılıkları*. In D. T. Köşesi (Ed.), *Esra Akgemci ve Kazım Ateş içinde*, (ss. 237–250). İletişim Yayınları.
- Barr, R. R. (2017). *The resurgence of populism in Latin America*. Lynne Rienner Publishers.
- Brading, R. (2013). *Populism in Venezuela*. Routledge.
- Carlson, C. (2007). *What Venezuela's constitutional reform really about Venezuelanalysis*. <https://venezuelanalysis.com/analysis/2890>
- Çin, G. (2019). Amerikan Emperyalizminin latin Amerika'daki son örneği: Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti'nde Yaşanan kriz. *Üsküdar üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 1–38.
- Corrales, J., & Penfold-Becerra, M. (2011). *Dragon in the tropics: Hugo Chávez and the Political Economy of Revolution in Venezuela*. Brookings Institution Press.
- De la Torre, C. (2013). In the name of the people: Democratization, popular organizations, and populism in Venezuela, Bolivia, and Ecuador. *European Review of Latin American and Caribbean Studies / Revista Europea de Estudios Latinoamericanos y Del Caribe*, (95), 27–48. [CrossRef]
- De la Torre, C. (2017). Hugo Chávez and the diffusion of Bolivarianism. *Democratization*, 24(7), 1271–1288. [CrossRef]
- De la Torre, C. (2018). Transformations of populism in Europe and the Americas history and recent tendencies. In B. M. Chesterton, G. Marotta & G. Norman (Eds.), *The contested meanings of populist revolution in Latin America* (pp. 330–345). Bloomsbury Publishing Academic.
- Di Tella, T. S. (1997). Populism into the twenty-first century. *Government and Opposition*, 32(2), 187–200. [CrossRef]
- Edwards, S. (2010). Left Behind: Latin America and the False Promise of Populism. In *Neopopulism, and inequality in the new century* (s. 180). University Of Chicago Press.
- Ellner, S., & Salas, M. T. (2005). Introduction: The Venezuelan exceptionalism thesis separating myth from reality. *Latin American Perspectives*, 32(2), 5–19. [CrossRef]
- Frajman, E. (2014). Broadcasting populist leadership: Hugo Chávez and “aló presidente”. *Journal of Latin American Studies*, 46(3), 501–526. [CrossRef]

- García-Guadilla, M. P., & Mallen, A. (2019). Polarization, participatory democracy, and democratic erosion in Venezuela's twenty-first century socialism. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 681(1), 62–77. [CrossRef]
- Gott, R. (2008). *Hugo Chavez ve Bolivarçı Devrim* (H. Böğün, Çev.). Yordam Kitap.
- Hawkins, K. (2010). *A.Venezuela's Chavismo and Populism in Comparative Perspective*. Cambridge University Press.
- Kalaycıoğlu, E. (2020). Halk Yönetimi: Popülizm ve Demokrasi. *İktisat ve Toplum*, 115, 4–21.
- Kürkçügil, M. (2007). *Hugo Chavez ve Devrimde Devrim*. Agora Kitaplığı.
- Levine, D. H. (2002). The decline and fall of democracy in Venezuela: Ten theses. *Bulletin of Latin American Research*, 21(2), 248–269. [CrossRef]
- Levitsky, S., & Loxton, J. (2019). Populism and competitive authoritarianism in Latin America. In C. de la Torre (Ed.), *Routledge handbook of global populism* (pp. 334–351). Routledge.
- Lewis, P., Caelainn, B., Clarke, S., Voce, A., Levett, C., & Gutiérrez, P. (2019). *Revealed: The rise and rise of populist rhetoric*. The Guardian.
- Love, G. J., & Windsor, L. C. (2018). Populism and popular support: Vertical accountability, exogenous events, and leader discourse in Venezuela. *Political Research Quarterly*, 71(3), 532–545. [CrossRef]
- Maya, M. L. (2015). Popular power in the discourse of Hugo Chavez (1999–2013). In C. de la Torre (Ed.), *The Promise and perils of populism: Global perspectives* (pp. 389–415). University Press of Kentucky.
- Mazucca, S. L. (2013). The rise of rentier populism. *Journal of Democracy*, 24(2), 108–122. [CrossRef]
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. R. (2019). *Popülizm kısa bir giriş* (S. Erdem Türköz, Çeviren). Nika Yayınevi.
- Oner, I. (2021). *Nicolas Maduro: A populist without Popularity* (pp. 4–20). European Center for Populism Studies.
- Panizza, F., & Miorelli, R. (2009). Populism and democracy in Latin America. *Ethics and International Affairs*, 23(1), 39–46. [CrossRef]
- Penfold-Becerra, M. (2007). Clientelism and social funds: Evidence from Chávez's Misiones. *Latin American Politics and Society*, 49(4), 63–84. [CrossRef]
- Roberts, K. (2012). Populism and democracy in Venezuela under Hugo Chávez. In C. Mudde & C. R. Kaltwasser (Eds.), *Populism in Europe and the Americas threat or corrective for democracy?* (ss. 136–159). Cambridge University Press.
- Roberts, K. M. (2006). Populism political conflict, and grass-roots organization in Latin America. *Comparative Politics*, 38(2), 127–148. [CrossRef]
- Salas, M. T. (2015). *Venezuela: What everyone needs to know*. Oxford University Press.
- Spronk, S. (2008). Pink tide? Neoliberalism and its alternatives in Latin America. *Canadian Journal of Latin American and Caribbean Studies*, 33(65), 173–186. [CrossRef]
- Stavrakakis, Y., Kioupkiolis, A., Katsambekis, G., Nikisianis, N., & Siomos, T. (2016). Contemporary left-wing populism in Latin America: Leadership, horizontalism, and postdemocracy in Chávez's Venezuela. *Latin American Politics and Society*, 58(3), 51–76. [CrossRef]
- Umruk, N. (2012). *Chavez bizi bırakma*. Destek Yayınları.
- Weyland, K. (2019). Populism and authoritarianism. In C. de la Torre (Ed.), *Routledge handbook of global populism* (pp. 319–334). Routledge.
- Wilpert, G. (2015). Chavez's Venezuela and 21st century socialism. In *Transitions in Latin America and in Poland and Syria* (pp. 3–42). [CrossRef]
- Yeşil, H. (2013). *Latin Amerika: 21.Yüzyılın Sosyalizmi mi? Dönüşüm Yayınları*.

Dağlık Karabağ Sorunu: İkinci Karabağ Savaşı'nda Ermeni Diasporasının Ulusötesi Faaliyetleri, Astana Yayınları, 2023, s. 163

Onur YILMAZ

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Erzurum, Türkiye

The Issue of Nagorno-Karabakh: Transnational Activities of the Armenian Diaspora in the Course of the Second Karabakh War, Astana Publishing, 2023, p.163

Yakın tarihte Türk Dünyası'nın önemli kazanımlarından birisi olarak karşımıza çıkan İkinci Karabağ Savaşı, 1988–1994 yılları arasında Karabağ'ın asıl sakinleri olan Azerbaycan Türklerinin uğradığı mezalimin diyetinin ödetildiği yegâne bir zaferle sonuçlanmıştır. Jeopolitik açıdan Kafkasya, Anadolu'yu Orta Asya'ya bağlayan stratejik bir köprü olduğundan, bölge üzerinde söz sahibi olmak isteyen devletlerin ilgisi tarih boyunca devam etmiştir. Son üç yüz yıllık dönemi içerisinde Çarlık Rusya tahakkümü altında yer alan Azerbaycan ve Azerbaycan'ın bir parçası olan Karabağ bölgesi, Soğuk Savaş'ın bitimini müteakip, Sovyet Rusya'nın dağılmasıyla birlikte yeni bir boyuta evrilmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının yarattığı güç boşluğunun bir sonucu olarak Ermenistan tarafından tarihte eşi benzeri görülmemeyen katliamlara başvurulmuş, bölgedeki Türk nüfus soykırıma uğramış, soykırımdan kurtulanlar ise ana yurtlarını terk etmek zorunda bırakılmıştır. Birinci Karabağ Savaşı olarak adlandırılan süreçte birçok Müslüman Türk köyleri, Ermeni-Rus askeri birlikleri ve yerelden destek gören Ermeni çetelerince işgal edilirken, yüzlerce kadının ve çocuğun katledildiği Hocalı Katliamı, Türklere yönelik bir soykırım suçu olarak tarihin karanlık sayfalarında yerini almıştır. Bölgede uygulanan kötü muamelelerin bir an önce bitirilmesi yönünde Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nce kararlar alınmasına karşın, Ermenistan'ın hukuk tanımaz tutumu ve BM yaptırımlarının işlevsizliği sorunun yıllar içinde ötelenmesine yol açmıştır. Taraflar arasında 9 Mayıs 1994 tarihinde ateşkes anlaşması yapılmasına rağmen bölgedeki savaş hali, İkinci Karabağ Savaşı'nın sonuna kadar devam etmiştir. İkinci Karabağ Savaşı sırasında sadece askeri birlikler karşı karşıya gelmemiş, savaşın başlangıcından sonuna kadar ulusötesi faaliyetler kapsamında da taraflar kozlarını paylaşmıştır. Bu kapsamda Ermeni diasporası dünya çapında faaliyetler gösterip Karabağ'daki sözde yönetime yardım etmeye çalışmıştır.

Doç. Dr. Mustafa Tayfun Üstün tarafından kaleme alınan "Dağlık Karabağ Sorunu, İkinci Karabağ Savaşı'nda Ermeni Diasporasının Ulusötesi Faaliyetleri" adlı eser, Karabağ savaşında bahsi geçen süreci anlamaya yönelik hazırlanmış kayda değer çalışmalardan biridir. Karabağ Sorunu, dönemin popüler konuları arasında yer almasına rağmen İkinci Karabağ Savaşı üzerine literatürde yeterince kaynak bulunmamaktadır. Bu nedenle, bahsi geçen çalışma İkinci Karabağ Savaşı ve Diaspora faaliyetlerini anlamlandırabilmek açısından literatüre kazandırılmış önemli bir yapıt olarak karşımıza çıkmaktadır.

M. Tayfun Üstün'ün çalışması dört ana bölümden oluşmaktadır. Her bölüm içerisinde ayrıntılı olarak araştırmalara ve değerlendirmelere yer verilmiş, kitabın hedeflediği çıkarımlara sonuç kısmında değinilmiştir.

Karabağ Sorununun kökenine inildiğinde bölge üzerinde çıkar çatışmalarının tarih boyunca var olduğu görülmektedir. Kitabın ilk bölümünde Karabağ adının etimolojisi, bölgenin coğrafi yapısı ve tarihsel özellikleri açıklanmaktadır. Giriş cümlesi ile uyumlu olarak birçok medeniyet ve milletin bölge üzerinde hâkimiyet mücadelesine girdikleri tarihsel bir perspektifle ortaya konmuştur. Üstün, özellikle Rus hegemonyasının hâkim olduğu XIX. yüzyıldan (1805–1991) itibaren bölgenin Türk nüfusundan arındırılma çabalarının sistematik bir biçimde yürütüldüğünü okuyuculara hatırlatmaktadır. Öyle ki Çarlık Rusya Kafkas birlikleri komutanı Sisianov XVIII. yüzyılda Karabağ'ın önemini bildirir rapor yayımlamış,

Geliş Tarihi/Received: 01.11.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 08.12.2023

Yayın Tarihi/Publication Date: 29.12.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Onur YILMAZ

E-mail: mly_2012@hotmail.com

Cite this article as: Yılmaz, O. (2023).

The issue of Nagorno-Karabakh: Transnational activities of the armenian diaspora in the course of the second karabakh war, astana publishing, 2023, p.163. *Journal of International Relations Studies*, 3(2), 112-113.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

raporunda “Karabağ, coğrafi mevkiine göre Azerbaycan’ın dolayısıyla da İran’ın kapısı sayılır. Bunun için de onun elde tutulup tahkim edilmesine daha çok gayret edilmelidir.” şeklinde dönemin Rus devlet yetkililerine kuvvetli telkinde bulunmuştur. Birinci bölüm kapsamında üzerinde durulan bir diğer konu başlığı ise Rusların Karabağ’ın Ermenileştirilmesi ya da asimilasyonu sürecinde Türk nüfusuna yönelik başlatmış oldukları zorunlu göçlerdir. Bu zorunlu göç süreci içerisinde Ermeni-Rus birlikteliğinin Türk nüfusunun katledilmesi gibi aşırılıklara zemin hazırladığı ortaya konmuştur. Örneğin; 1905 yılında yaşanan (s.37) Şuşa katliamı, 1918–1919 yılları Ermeni baskı ve zulümleri bu bağlamda dikkate alınan tarihsel olaylardandır. Bu bölüm özelinde titiz bir çalışmanın yürütüldüğünü söyleyebilmek mümkündür. Bölgenin tarihsel, coğrafi ve etnik durumu okurlara tarihsel belgeler ışığında sunulmuştur. Üstün’e göre; bölgenin jeopolitik önemi Türklere yönelik yapılmış olan zorunlu göç dalgasının arkasında yatan önemli bir etkenlerin başında yer almıştır.

Kitabın ikinci bölümünde yazar, 1988–2020 yılları arasında Ermenistan ve Azerbaycan arasında süregelen Birinci ve İkinci Karabağ savaşlarının analizini yapmaktadır. Sovyet Rusya’nın bölge üzerindeki hegemonyasının giderek azalması, bölgede geçmişten beri düzenli olarak desteklenen Ermenilerin ayrılıkçı ve de saldırgan tutum sergilemeleri Birinci Karabağ Savaşının temel nedenleri olarak ileri sürülmüştür. Bu dönem içerisinde Azerbaycan’ın silahlı mücadelesinin yanı sıra uluslararası hukuk mücadelesine de ana hatlarıyla yer verilmiştir. Bu bağlamda Ermenistan’ın, Karabağ’a yönelik işgal ve ayrılıkçı hareketleri gerek iç hukuk kapsamında Rusya anayasasına, gerekse BM tarafından kabul görmeyen yapıda vücut bulduğu okurlara detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Soğuk Savaş’ın bitimi, Sovyet Rusya’nın dağılmasıyla birlikte bölgede ortaya çıkan siyasi boşluk ile birlikte Ermenistan’ın hukuk tanımaz eylemleri, silahlı terör eylemlerine dönüşmüş ve bölgede insanlık tarihinin kara lekesi Hocalı Katliamı 25–26 Şubat 1992 yılında Ermenistan’ın alınma kirli bir damga olarak vurulmuştur. Hocalı’da yapılan zulmün Türk ve Müslüman tebaaya acımasız ve orantısız olarak gerçekleştirilmesinden bahseden yazar, uluslararası hukuk normları ile yasaklanan soykırım eyleminin maddi ve manevi tüm unsurlarının tüm şartlarının taşındığına yazılı ve görsel belgeler üzerinden atıfta bulunmuştur. Bu bölüm de yazar ayrıca, Ermeni işgali sırasında kültürel mirasın da tahrip edildiğini ve geri dönülmez kayıplara neden olduğunu ileri sürmektedir. Savaş sonrası döneme dair değerlendirmeler de içeren bu bölüm, uluslararası arenada Karabağ sorununun neden çözülemediği ve bu çözümsüzlüğün İkinci Karabağ Savaşının gerçekleşmesine nasıl bir zemin hazırladığı soruları üzerine yoğunlaşmakta, tarihsel bir perspektiften bu soruların cevaplarını okuyucu ile buluşturmayı hedeflemektedir. Yazar bu kısımda İkinci Karabağ Savaşı dönemindeki 44 günlük süreçte yaşanan olayları da kronolojik olarak sunmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise uluslararası politikada önemli aktörlerden biri olan Ermeni diasporasının İkinci Karabağ Savaşını nasıl yeniden ürettiği sorusu üzerinde durulmuştur. Bölümün giriş cümlesinde “Uluslararası ilişkileri etkileyebilme gücü olan diasporalar arasında kabul edilen Ermeni diasporası dünyanın farklı bölgelerinde oluşturduğu topluluklar ve topluluğa ait kuruluşlarla uluslararası politikayı etkilemektedir.” (s.71) savı ortaya konulup diaspora faaliyetlerinin ulusların politika yapım sürecine olan etkisine vurgu yapılmıştır. Yazarın çalışmasını özgün boyuta taşıyan kısımlardan birisinin burası olduğu ileri sürülebilir. Bu çalışmanın diğer akademik metinlerden farklılaştığı bu bölümde, ABD’deki Ermeni diasporasının faaliyetleri akademik perspektiften incelenmiştir. Yazar, ilk olarak Ermeni diasporasının oluşumu hakkında tarihsel ve sosyolojik bilgiler vermektedir. Genel hatlarıyla diasporayı oluşturan kurumlar ve diaspora toplumu içindeki rolleri izah edildikten sonra diaspora medyasına odaklanılıp İkinci Karabağ Savaşında üretilen söylemlerin analizi yapılmıştır. Bu kapsamda savaş sürecince ABD’deki Ermeni diasporası ve lobi gruplarının hangi tür faaliyetler içinde olduğu *Armenian Weekly* gazetesinde yer alan haberler dikkate alınarak değerlendirilmiştir (s.77). Diasporanın faaliyetleri MAXQODA 2020 programı ile kategorik içerik analizine tabi tutularak 44 günlük süreç içinde Karabağ Savaşına, Türklere ve Ermenistan’a dair söylemlerin nasıl oluştuğu ve değiştiği gösterilmeye çalışılmıştır.

Kitabın son bölümünde yazar, ABD üzerinde üretilen diaspora faaliyetlerinin toplumun belirli bir kısmını (aynı ideolojiyi savunan, özdeş ve paydaş) nasıl tek çatı altında birleştirdiğinden bahsetmektedir. Konunun özelinde İkinci Karabağ Savaşı irdelenmiş olup, ABD’de yaşayan Ermeni topluluklarının siyasal, ekonomik ve bağış kampanyaları da dâhil olmak üzere savaş döneminde Ermenistan lehine yürüttükleri faaliyetler anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Ermeni diasporası ve lobiciliğinin ABD Kongresi üzerinden yürüttüğü faaliyetlere ve elde ettiği çıktılara ayrıca değinilmiştir (ss.99–101). Siyasi faaliyetlerin yanı sıra İkinci Karabağ Savaşı esnasında Ermeni lobileri, insani yardım faaliyetleri, bağış kampanyaları, bilgilendirme ve farkındalık yaratma faaliyetleri yürütmüşlerdir. Bunların içerisinde en dikkat çeken kara propaganda çalışması; Türkiye ve Azerbaycan ikilisinin, İkinci Karabağ Savaşında Hristiyan ve Ermeni tebaayı yok etmeye çalıştıkları yönündeki asılsız isnatlar olmuştur. (s.109). Bu tutumun ve davranışın temelinde cepheye kaybedilen savaşın seyrini Batıdan alınacak kuvvetli bir destekle değiştirme arzusu etkili olmuştur.

Doç. Dr. Mustafa Tayfun Üstün’ün hazırladığı bu kitap, İkinci Karabağ Savaşı sürecinde ABD’de yürütülen diaspora ve lobicilik faaliyetleri üzerine yazılan ilk eser mahiyetindedir. İkinci Karabağ Savaşı dönemindeki 44 günlük süreci ele alması ve orijinal kaynaklar ile sonuca ulaşabilmesi eseri kıymetlendirmektedir. Azerbaycan ve Karabağ’a yönelik ilgi uyandıran bu çalışma emsalleri arasında İkinci Karabağ savaşının nedenlerini, dinamiğini, yürütülen lobicilik ve diaspora faaliyetini anlamlandırabilmek adına özgün bir çalışma kategorisinde yer almaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The author declare that they have no competing interest.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

Acknowledgement of Reviewers

Dear Readers,

Our reviewers perform very important and precious role in the evaluation of the scientific articles, make valuable contributions to the increasing quality and the rising at an international level of the Journal of International Relations Studies.

Editorial Board would like to thank all the reviewers that are listed below for their support in Journal of International Relations Studies in 2023.

Ahmet ATEŞ

Ahmet Furkan ÖZYAKAR

Anıl Çağlar ERKAN

Buket ÖKTEM SİPAHİOĞLU

Büşra ERİMLİ

Cemre PEKCAN

Emre Feyzi ÇOLAKOĞLU

Ferit BELDER

Hülya KINIK

İlhan BİLİCİ

İsa KALAYCI

Mehmet ŞAHİN

Mürsel BAYRAM

Ömer Faruk KOCATEPE

Sertaç Canalp KORKMAZ

Soner HAMZAÇEBİ

Vahit GÜNTAY

Zahide ERDOĞAN

